

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI**

**İLİŞKİSEL KÜLTÜREL KURAMA DAYALI
PROGRAMIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ KADINLARIN
FLÖRT ŞİDDETİ TUTUMLARINA, ÇATIŞMA
ÇÖZMELERİNE, İLİŞKİLERİNE ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

ÖZLEM GÜNDÜZ

**ANKARA
ARALIK, 2019**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI**

**İLİŞKİSEL KÜLTÜREL KURAMA DAYALI
PROGRAMIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ KADINLARIN
FLÖRT ŞİDDETİ TUTUMLARINA, ÇATIŞMA
ÇÖZMELERİNE, İLİŞKİLERİNE ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

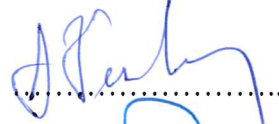

ÖZLEM GÜNDÜZ

DANIŞMAN: PROF. DR. SEHER SEVİM

**ANKARA
ARALIK, 2019**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özlem GÜNDÜZ adlı öğrencinin hazırladığı “İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Programın Üniversite Öğrencisi Kadınların Flört Şiddeti Tutumlarına, Çatışma Çözmelerine, İlişkilerine Etkisi” başlıklı bu çalışma Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Prof. Dr. Metin PİŞKİN	
Üye	Prof. Dr. Sibel TÜRKÜM	
Üye	Prof. Dr. Seher SEVİM	
Üye	Doç. Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN	
Üye	Doç. Dr. Yasemin ESEN	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

(Özlem GÜNDÜZ)

ÖZET

İLİŞKİSEL KÜLTÜREL KURAMA DAYALI PROGRAMIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ KADINLARIN FLÖRT ŞİDDETİ TUTUMLARINA, ÇATIŞMA ÇÖZMELERİNE, İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

GÜNDÜZ, Özlem

Doktora Tezi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Seher SEVİM

Aralık, 2019, Sayfa Sayısı xv + 124

Bu araştırmanın amacı, İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programının üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetine yönelik tutumları, çatışma çözüm stilleri ve ilişki nitelikleri üzerindeki etkisinin belirlenmesidir.

Araştırma kadın üniversite öğrencileriyle yapılmış deneysel bir çalışmadır. Deney grubunda dokuz ve kontrol grubunda dokuz öğrenci bulunmaktadır. Çalışmada Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu, İlişki Niteliği Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Deney grubuna, araştırmacı tarafından geliştirilen sekiz oturumluk İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir uygulama yapılmamıştır.

Psiko-eğitim programının etkili olup olmadığını belirlemek için Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, deney grubundaki ve kontrol grubundaki bireylerin flört şiddetine yönelik tutum, boyun eğme çatışma çözüm stili ve olumsuz çatışma çözüm stiline ilişkin ön test ve son test puanları arasındaki değişimin birbirinden anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Buna göre katılımcıların flört şiddetine yönelik tutum puanlarının azaldığı, yani romantik ilişkide flört şiddetini daha az kabul edilebilir gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların olumsuz çatışma çözüm stilini ve boyun eğme çatışma çözüm stilini daha az kullanma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Programın çatışma çözümünde geri çekilme stili puanlarının azalmasına, olumlu çözüm stili puanlarının ve ilişki niteliği puanlarının artmasına etkisi olmadığı saptanmıştır. Programın etkisinin kalıcılığına ilişkin sonuçlar

flört şiddetine yönelik tutum, çatışma çözümünde boyun eğme stili, olumsuz stil ve olumlu stil üzerindeki etkisinin uygulamanın bitiminden iki ay sonra devam ettiğini göstermektedir. Araştırmanın bulguları, alanyazındaki konu ile ilgili yapılmış çalışmaların sonuçlarıyla birlikte yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Romantik ilişkiler, flört şiddeti, önleme.

ABSTRACT

THE EFFECTIVENESS OF RELATIONAL CULTURAL THEORY BASED PROGRAM ON ATTITUDES TOWARDS DATING VIOLENCE, CONFLICT RESOLUTIONS, RELATIONSHIPS OF FEMALE UNIVERSITY STUDENTS

GÜNDÜZ, Özlem

Doctor of Philosophy Dissertation, Guidance and Psychological Counseling Program

Supervisor: Prof. Dr. Seher SEVİM

December, 2019, Number of Pages xv + 124

The purpose of this study is to determine whether the Relational Cultural Theory-Based Psycho-Education Program has an effect on the attitudes towards dating violence, conflict resolution styles and relationship qualities in female university students.

This study is experimental which conducted with female university students. There were nine students in the experimental group and nine students in the control group. In the study, Intimate Partner Violence Attitude Scale-Revised, QRI-The Relationship Quality Scale and Conflict Resolution Styles Scale were used. The eight-session Relational Cultural Theory-Based Psycho-Education Programme developed by the researcher was applied to the experimental group. The control group did not have any intervention.

Two-Factor Mixed ANOVA were used to determine whether the Relational Cultural Theory Based Psycho-Education Program applied to the experimental group was effective. As a result of the study, the variance between the pre-test and post-test scores regarding the attitudes towards dating violence, compliance conflict resolution style and negative conflict resolution style of the individuals in the experimental and control groups was found to differ significantly from each other. According to this, it was determined that the attitude scores of the participants towards dating violence decreased, that is, they considered the dating violence less acceptable in romantic relationship. It was also found that participants tended to use the negative conflict resolution style and compliance conflict resolution style less. It was found that the

program did not have an effect on the decrease of in withdrawal conflict resolution style scores and increase of positive solution style scores and relationship quality scores. Results of the permanence of the program impact showed that the effect of attitudes toward dating violence, compliance conflict resolution style, negative conflict resolution style, and positive conflict resolution style in continued two months after the end of the intervention. The findings of the study were evaluated and interpreted together with the findings of the studies conducted in the literature.

Key Words: Romantic relationships, dating violence, prevention

ÖNSÖZ

Beliren yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkiler yakınlık, kimlik kazanımı gibi gelişimsel görevlerin yerine getirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Romantik ilişkiler gelişimsel katkıları ile birlikte flört şiddeti gibi riskleri de barındırmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalar flört şiddetinin pek çok olumsuz etkisi olduğunu, görülme sıklığının giderek arttığını ve etkili önleme çalışmalarının gerekli olduğunu göstermektedir. Flört şiddetini önleme çalışmalarının bir ögesini de psikolojik danışma alanında yapılan birinci düzey önleme programları oluşturmaktadır. Bu araştırmada flört şiddetini önleme amacıyla İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psikoeğitim Programı aracılığıyla üniversite öğrencisi kadınlarda koruyucu ve önleyici özelliklerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Hem yüksek lisans hem de doktora tez sürecimin her aşamasında değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, bana yardım eden, gelişimimi destekleyen değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Seher SEVİM'e, Tez İzleme Komite'lerimde ve jürimde yer alarak değerli katkılarını sunan sayın hocalarım Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM'e ve Doç. Dr. Yasemin ESEN'e jürimdeki değerli katkılarından dolayı sayın hocalarım Prof. Dr. Metin PİŞKİN'e ve Doç. Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN'a, lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca gelişimime katkı sunan tüm hocalarıma, değerli arkadaşlarım Dr. Zeynep KIZIL ASLAN'a, Dr. Binaz BOZKUR'a, Dr. Hilal ZORLU'ya ve Sedat GELİBOLU'ya yaşamımda desteklerini hep hissettiğim, beni bu süreçte de yalnız bırakmayan biricik AİLEME, özellikle ailemizin minik üyeleri Bahar AKGÜL'e ve Mustafa AKGÜL'e ve son olarak tez sürecinde kaybettiğim, bana cesaret veren, beni büyüten, sevgisini hep hissettiğim CANIM büyükbabama çok teşekkür ederim.

*Bazı öyküler anlatılmak ister,
Öyküleri Anlatılmayı Bekleyen Tüm Kadınlara...*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLOLAR DİZİNİ.....	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR/SİMGELER	xv
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	5
Önem.....	6
Sınırlılıklar	7
Tanımlar.....	8
BÖLÜM 2.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
Romantik İlişkiler	9
Romantik İlişkiler ve Flört Şiddeti	10
Flört Şiddetinin Kavramsallaştırılması	10
Flört Şiddetinin Yaygınlığı ve Sonuçları	12
Flört şiddeti: Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler	13
Flört Şiddetini Önleme.....	15
Flört Şiddetinin Önlenmesinde Kuramsal Temeller	16
Feminist Kuram.....	16
Sosyal Öğrenme Kuramı	17
Güç Kuramı.....	18
Bağlanma Kuramı	18
İlişkisel Kültürel Kuram.....	19
Flört Şiddetini Önleme Programları	22
Flört Şiddetini Önleme Programları ve İlgili Değişkenler.....	30
Flört Şiddetine Yönelik Tutum	31
İlişki Niteliği.	31
Çatışma Çözme	33
Türkiye’de Yapılan Flört Şiddeti İle İlgili Araştırmalar.....	35
Yurt Dışında Yapılan Flört Şiddeti ile İlgili Araştırmalar	38

BÖLÜM 3.....	41
YÖNTEM.....	41
Araştırmanın Modeli.....	41
Çalışma Grubu.....	42
İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Psiko-eğitim Programının Yapılandırılması.....	43
Birinci Aşama.....	44
Grubun Genel Amacının Belirlenmesi.....	44
Amaç, Hedef ve Kazanımların Belirlenmesi.....	45
İkinci aşama.....	48
Programının Uygulanması ve Verilerin Toplanması.....	49
Veri Toplama Araçları.....	52
Kişisel Bilgi Formu.....	53
Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu.....	53
Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği.....	54
İlişki Niteliği Ölçeği.....	54
Verilerin Çözümlemesi.....	57
Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması.....	58
İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması.....	59
Çatışma Çözüm Stilleri Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması.....	60
BÖLÜM 4.....	63
BULGULAR VE YORUMLAR.....	63
Bulgular.....	63
Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular.....	63
İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Bulgular.....	65
Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular.....	67
Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular.....	69
Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular.....	71
Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular.....	73
Program Değerlendirme Formundan Elde Edilen Bulgular.....	75
Yorumlar.....	77
Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi.....	77
İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi.....	80
Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi.....	82
BÖLÜM 5.....	86
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	86
Sonuçlar.....	86
Öneriler.....	86
Uygulamacılara Yönelik Öneriler;.....	86
Araştırmacılara Yönelik Öneriler;.....	87

KAYNAKLAR.....	88
EKLER	106
EK 1. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı Özeti.....	107
EK 2. Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği- Gözden Geçirilmiş Formu Örnek Maddeleri	116
EK 3. Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği Örnek Maddeleri	117
EK 4. İlişki Niteliği Ölçeği Örnek Maddeleri.....	118
EK 5. Kişisel Bilgi Formu	119
EK 6. Program Değerlendirme Formu.....	120
EK 7. Etik Kurul İzni	121
BENZERLİK BİLDİRİMİ	122
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Üniversite Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları	24
Tablo 2. Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları	27
Tablo 3. Toplum Temelli Flört Şiddetini Önleme Programları.....	29
Tablo 4. Araştırmanın Modeli	41
Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının Demografik Bilgileri.....	42
Tablo 6. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programın Amaç, Hedef ve Kazanımları.....	46
Tablo 7. İlişki Niteliği Ölçeği Uyum İyiliği İndeksleri	56
Tablo 8. Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları	58
Tablo 9. İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları	59
Tablo 10. Olumsuz Çatışma Çözme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları	60
Tablo 11. Olumlu Çatışma Çözme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları.....	61
Tablo 12. Boyun Eğme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları	61
Tablo 13. Geri Çekilme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları.....	62
Tablo 14. Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	64
Tablo 15. Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	64
Tablo 16. Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları	65
Tablo 17. İlişki Niteliği Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	66
Tablo 18. İlişki Niteliği Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları	66
Tablo 19. Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	67
Tablo 20. Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları	68
Tablo 21. Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları	68
Tablo 22. Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri	69
Tablo 23. Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları	70
Tablo 24. Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları	70
Tablo 25. Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri.....	72
Tablo 26. Boyun Eğme Çözüm Stili Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	72
Tablo 27. Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları	73
Tablo 28. Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri	74
Tablo 29. Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları ...	74
Tablo 30. Psiko-eğitim Programı Değerlendirme Formu Frekans ve Yüzde Dağılımları	75

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1 Flört Şiddetini Önlemeye Yönelik Müdahaleler	15
Şekil 2 Bağlanma ve Kopukluk Döngüsü	20
Şekil 3 Flört Şiddetini Önleme Programlarının Sınıflandırılması	22
Şekil 4 Psiko-eğitim Programının Yapılandırılmasının Aşamaları	43
Şekil 5 İlişki Niteliği Ölçeği (16 Madde) Birinci Düzey DFA Path Diyagramı	56

KISALTMALAR/SİMGELER

İKKTEP	İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
İNÖ	İlişki Niteliği Ölçeği

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve tanımlara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

Problem

Bireyin anlamlı yakın ilişkiler kurabilmesi yaşamın hemen hemen her döneminde önemli bir konu olarak görülmektedir. Pek çok gelişim kuramı ve araştırma yakın ilişkilerin olumlu sonuçlarına dikkat çekmekte, bireylerin anlamlı yakın ilişkiler kurabilmelerini sağlıklı gelişimin önemli bir parçası olarak ele almaktadır. Yakınlığın gelişimiyle ilgili yaşamın farklı dönemlerinde farklı gelişimsel görevlerin yerine getirilmesi gerekli görülmekle birlikte, özellikle beliren yetişkinlik döneminde yaşanan romantik ilişkiler yakınlığın gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Romantik ilişkiler yalnızca yakınlığın gelişmesi ile değil, genç bireylerin psiko-sosyal gelişimleri, ilerleyen yaşam dönemlerindeki ilişki nitelikleri ve psikolojik sağlıkları ile de ilişkili görülmektedir (Furman ve Shaffer, 2003). Bu anlamda romantik ilişkilerin genç bireylerin gelişimlerini ne ölçüde destekleyeceğinin, ilişkinin niteliğine bağlı olduğu belirtilmektedir (Diamond, 2003). Ancak her romantik ilişki doğrulayıcı, onaylayıcı ve destekleyici nitelikte değildir (Furman, 2002). Capaldi ve Gorman-Smith (2003) bazı ilişkilerin olumsuz nitelikler taşıdığını, olumsuz niteliğe sahip ilişkilerin yüksek düzeyde fiziksel saldırganlık, psikolojik saldırganlık ve antisosyal davranış içerdiğini belirtmektedir. Bu bakımdan son yıllarda alanyazında gençlerin kurdukları ilişkilerde en önemli risk faktörlerinden birinin flört şiddeti olduğundan söz edilmektedir (Gala ve Kapadia, 2013).

Evli olmayan kişilerin yakın ilişkilerinde yaşadığı şiddet *flört şiddeti* olarak adlandırılmaktadır. Flört şiddetinin tanımlanmasında başlangıçta fiziksel ve cinsel şiddete odaklanılmış, günümüzde ise bu tanım psikolojik, ekonomik, sözel şiddeti ve ısrarlı takibi içerecek şekilde genişletilmiştir. 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe giren, hukuki bağlayıcılığı bulunan ilk uluslararası sözleşme olan İstanbul Sözleşmesinde evli

olmayan partnerler arasındaki şiddet, ev içi şiddet tanımı içinde yer almaktadır. Buna göre ev içinde, aile içerisinde veya daha önceki veya şu anki eşler veya partnerler arasında meydana gelen, failin aynı evi şu an veya daha önce şiddet mağduruyla paylaşmış veya paylaşmadığına bakılmaksızın psikolojik, cinsel, fiziksel ve ekonomik şiddet ev içi şiddet olarak tanımlanmaktadır (Bakırcı, 2015). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2010) ise flört şiddetini “yakın ilişkilerdeki cinsel zorlama, psikolojik istismar, fiziksel saldırganlık ve kontrol davranışlarını içeren cinsel, fiziksel ve psikolojik zarara yol açan davranışlar” olarak tanımlamaktadır. Tanımlara göre flört şiddeti fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet olarak sınıflandırılmaktadır. Flört şiddetine ilişkin pek çok farklı tanım bulunmakla birlikte, tanımlarda genellikle her türlü gücün kötü amaçla kullanılmasından ve şiddetin psikolojik, bedensel, sözel, ekonomik, ihmal gibi farklı tiplerinin olduğundan söz edilmektedir.

Flört şiddetinin sıklığı ve yaygınlığı giderek artmaktadır (Heise, 2011; Luthra ve Gidycz, 2006). ABD Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC) her yıl 5,3 milyon kadının flört şiddetine maruz kaldığını belirtmektedir (CDC, 2006). Özellikle üniversite öğrencileri arasında flört şiddetinin görülme oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmalar üniversite öğrencilerinin %10 ile %65 arasında değişen oranda hem fiziksel, hem de psikolojik flört şiddetine maruz kaldıklarını göstermektedir (Kaukinen, Gover ve Hartman, 2012; Miller, 2011). Türkiye’de yapılan araştırmalar da benzer bulgulara işaret etmektedir. Özcebe, Aslan, Karabiber, Küçüköztaş, Oransa ve Ölmez (2002) gençlerin %8,1’inin flört ilişkisinde herhangi bir türde şiddete maruz kaldığını saptamışlardır. Aynı araştırmada gençlerin %31,6’sı flört şiddetine uğrayan bir arkadaşlarının olduğunu, flört şiddetine uğrayan bu kişilerin %87,8’inin cinsiyetinin kadın olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada ise hemşirelik bölümünün birinci ve dördüncü sınıfında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin yaklaşık % 29’unun flört şiddetine maruz kaldığı belirlenmiştir (Aslan, Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Erdost ve Temel, 2008).

Giderek yaygınlaşan flört şiddeti, bireylerin zihinsel ve fiziksel sağlığı açısından pek çok olumsuz sonuca yol açmaktadır (Exner, Eckentode ve Rothman, 2013). Araştırmalara göre kadınların %27’si, erkeklerin %12’si flört şiddetinin yol açtığı olumsuz sonuçlarla baş etmeye çalışmaktadır (Reidy vd., 2015). Flört şiddeti depresyon, kaygı, intihar girişimi, yaralanma, sorunlu alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı, riskli cinsel davranış gibi olumsuz sonuçlar ile ilişkilendirilmiştir (Bonomi vd., 2012). Şiddete uğrayan gençlerin, uğramayanlara göre sonraki yaşam dönemlerinde depresyon yaşama

sıklığının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Leviton, Herrera ve Miller, 2015). Flört şiddetine maruz kalan gençlerin benlik saygısının düşük, kaygı düzeyinin yüksek olduğu, kendini suçlama, öfke, incinme gibi olumsuz duyguları daha çok yaşadıkları belirlenmiştir (Cornelius ve Resseguie, 2007). Ergenlik döneminin, yetişkinlik dönemi ilişkilerinde şiddeti uygulamanın ve şiddete maruz kalmanın önlenmesinde başlangıç noktası olarak kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Heise, 2011; Temple vd., 2016).

Alanyazında şiddeti önlemeye yönelik çalışmaların çoğu evli bireyler için yapılmıştır. İkinci ve üçüncü önleme düzeyinde yapılan bu çalışmalarda şiddete maruz kalan bireylerin korunması ve şiddetin olumsuz etkilerinin giderilmesi amaçlanmıştır (Kaplan, 2011; Şentürk, 2015; Yılmaz, 2015). Son yıllarda evli olmayan bireylerin de romantik ilişkide maruz kaldıkları şiddetin olumsuz etkilerinin keşfedilmesi flört şiddetini önleme ve müdahale çalışmalarını gündeme getirmiştir. Flört şiddetinin etkili biçimde önlenmesi için politika, hukuk, eğitim gibi farklı alanlarda, farklı düzeylerde yapılacak olan kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Psikolojik danışma alanı da önleme çalışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır. Özellikle flört şiddeti ortaya çıkmadan önce yapılan birinci düzey önleme programlarının flört şiddetini önlemedeki olumlu etkileri kanıtlanmıştır. Türkiye’de flört şiddetini önlemeyi amaçlayan yalnızca iki tane program geliştirildiği belirlenmiştir. Bu çalışmalardan birinde Üstünel-Bacı (2018) flört şiddetini önleme programının cinsiyetçi tutumlar ve psikolojik flört şiddetine yönelik tutumlar üzerindeki etkisini incelemiştir. Sezgin (2015) ise “ergen romantik ilişkilerinde sağlıklı ilişkiler geliştirme programının” bireylerin flört ilişkilerinde duygusal, cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalma ile şiddeti uygulama düzeylerini azaltmada etkili olup olmadığını araştırmıştır. Flört şiddeti konusundaki diğer çalışmaların ise var olan durumu belirlemeye yönelik betimsel çalışmalar ile ölçek geliştirme ve uyarılma çalışmaları olduğu görülmektedir (Aba ve Kulakaç, 2016; Aslan vd., 2008; Demirtaş, 2015; Sakarya, 2013; Savoly, Ulaş ve Zorbaz, 2014; Uluocak, 2014; Yıldırım, 2016; Yumuşak, 2013). Bu araştırmalar kuramsal bölümde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Yurtdışında flört şiddetini önleme programlarının çoğu ortaokul ve lise öğrencileri için geliştirilmiş, geliştirilen bu programlarda fiziksel ve psikolojik flört şiddetinin önlenmesi üzerinde durulmuştur (Levesque, Johnson, Welch, Prochaska ve Paiva, 2016; Wolfe vd., 2003). Üniversite düzeyi için geliştirilen az sayıdaki programda ise çoğunlukla cinsel şiddetin önlenmesi amaçlanmış, fiziksel ve psikolojik flört şiddetinin önlenmesi konusu üzerinde yeterince durulmamıştır (Ball, Kerig ve

Rosenbluth, 2009; Foshee vd., 2005; Jones, 1991; Shorey, Cornelius ve Bell, 2008). Bu açıdan flört şiddetinin farklı türlerini önlemeyi amaçlayan programların geliştirilmesi, etkinliğinin sınanması gerekli görünmektedir.

Alanyazında geliştirilen programlarda risk faktörlerinin azaltılmasının ve koruyucu faktörlerin artırılmasının koruyucu ve önleyici olacağı belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda sıklıkla ilişki niteliği düzeyi yüksek, gelişimi destekleyici ilişkilerin ve olumlu çatışma çözüm stillerinin koruyucu olduğu, şiddete yönelik olumlu tutumun ise risk olduğu belirtildiğinden, araştırmada flört şiddetine yönelik tutum, ilişki niteliği ve çatışma çözüm stilleri sonuç değişkeni olarak belirlenmiştir (Cornelius ve Resseguie, 2007; Jaffe, Sudermann, Reitzel ve Killip, 1992; Leaf, Cascardi, O'Leary ve Cano, 1997). Flört şiddetine yönelik tutum, romantik ilişkide bireylerin güç kontrol ve şiddet içeren davranışları kabul edici ya da reddedici duygu, düşünce ve davranışlar anlamına gelmektedir. Bireylerin şiddet içeren ve saldırgan davranışların, özellikle belirli koşullar altında (örneğin, hakaret edildiğinde, hakaret edilmediğinde veya itildiğinde veya ilk vurulduğunda) kabul edilebilir olduğuna inanması, bireylerin romantik ilişkilerinde hem şiddeti uygulama, hem de şiddete uğrama riskini artırmaktadır (Foshee, Linder, MacDougall ve Bangdiwala, 2001). Bireylerin daha az çatışma yaşadığı, sosyal destek algıladığı ve derinlik hissettiği ilişkileri tanımlayan ilişki niteliğinin ise koruyucu faktör olarak ele alınmaktadır. Son olarak çatışma çözme stilleri ise bireyin çatışma çözümünde genel olarak benimsediği tutum ve davranışları açıklamaktadır. Çatışma çözüm stillerinin ve flört şiddetinin bağlantılı olduğu, şiddet içeren davranışların çoğunun bir çatışma sırasında ortaya çıktığı belirtilmektedir (Johnson ve Ferraro, 2000; Yarkovsky ve Fritz, 2014). Özetle araştırmalarda bireyin ilişki niteliği düzeyinin, çatışmaları çözme biçimlerinin, şiddete yönelik tutumunun flört şiddeti ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Ali, Swahn ve Hamburger, 2011; Johnson ve Ferraro, 2000; Nabors ve Jasinski, 2009; Yarkovsky ve Fritz, 2014). Bu nedenle araştırmada gelişimi destekleyici ilişkilerin ve olumlu çatışma çözüm stillerinin geliştirilmesi, flört şiddetine ilişkin olumlu tutumun azaltılması amaçlanmıştır.

Programın geliştirilmesi aşamasında ise söz konusu özelliklerde değişim sağlanması amacıyla yol gösterici kuramın belirlenmesi gereklidir. Var olan programlar incelendiğinde genellikle kuramsal bir temelle geliştirilmedikleri, yalnızca birkaç programda Sosyal Öğrenme Kuramının ve Feminist Kuramın temel alındığı görülmektedir (Leviton vd., 2015). Sosyal Öğrenme Kuramına dayalı programlarda bireylerin sosyal öğrenmelerine vurgu yapılmakta, bireyin aile içinde şiddete yönelik

geliştirmiş olabileceği tutumlara odaklanılmaktadır (Luthra ve Gidycz, 2006). Feminist kuramda şiddetin ataerkil değerler sisteminden kaynaklandığı öne sürüldüğünden, programlarda güç ve kontrol kavramları ile toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde durulmaktadır (Giordano, Soto, Manning ve Longmore, 2010; Hatipoğlu, 2010). Güncel yaklaşımlar ise flört şiddetini önlemede gelişimi destekleyici ilişkiler konusunda farkındalık kazandırılmasına dikkat çekmektedir (Fruzzetti ve Levensky, 2000). Flört şiddeti, olumsuz ve zorlayıcı iletişim örüntüleri ile bazı açılardan benzerlik gösterdiğinden, iletişim becerileri geliştirilmesinin önleyici olabileceği öne sürülmektedir (Ro ve Lawrence, 2007; Shorey vd., 2012). Bu bakımdan biri İlişkisel Kültürel Kuramın şiddeti önlemede yol gösterici olabileceği belirtilmektedir (Hazlett, Pow ve Duffey, 2016). Kuram özellikle şiddetin olduğu, gücün eşit dağılmadığı ilişkileri anlamaya ve bu ilişkileri geliştirmeye yönelik görüş ve öneriler sunmaktadır (Hazlett vd., 2016). Bu bağlamda gelişimi destekleyici ilişki özellikleri, bağlantı-kopukluk döngüsü, çatışma çözme ve toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık kazandırılması geliştirilen programların temelini oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında geliştirilen flört şiddetini önleme programında İlişkisel Kültürel Kuram temel alınmış, geliştirilen programda temel olarak gelişimi destekleyici ilişki özellikleri, bağlantı kopukluk döngüsü, yapıcı çatışma çözme, toplumsal cinsiyet rolleri, güç, şiddete yönelik tutum kavramlarına odaklanılmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde flört şiddeti Türkiye’de kendini önemli bir sorun olarak göstermesine rağmen, sınırlı sayıda önleme çalışmasının olmasının önemli bir eksiklik olduğu söylenebilir. Bu çalışma flört şiddetinin önlenmesi konusundaki gereksinimlerden kaynağını almıştır.

Amaç

Araştırmanın genel amacı İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim programının (İKKTEP) üniversite öğrencisi kadınlarda, flört şiddetine ilişkin tutumları, çatışma çözüm stilleri ve ilişki nitelikleri üzerinde etkili olup olmadığını belirlenmesidir. Bu amaca ilişkin olarak aşağıdaki denenceler ve alt denenceler test edilmiştir.

1. Deney ve kontrol gruplarının flört şiddetine yönelik tutum puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

2. Deney ve kontrol gruplarının ilişki niteliği puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
3. Deney ve kontrol gruplarının olumlu çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
4. Deney ve kontrol gruplarının olumsuz çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
5. Deney ve kontrol gruplarının boyun eğme çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.
6. Deney ve kontrol gruplarının geri çekilme çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.

Araştırmada ayrıca belirtilen denencelerle birlikte “Deney grubu üyelerinin İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programına ilişkin değerlendirmeleri nasıldır?” araştırma sorusuna da yanıt aranmıştır.

Önem

Genç bireylerin romantik ilişkilerinin gelişimsel etkileri araştırılmakta, gelişimi destekleyici ilişkiler kurabilmelerinin fiziksel ve psikolojik sağlık açısından sonuçlarına dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda bireylerin sağlıklı ilişkiler kurabilmelerine engel olan önemli faktörlerden birinin flört şiddeti olduğu belirtilmektedir. Araştırmalar ise flört şiddetinin giderek yaygınlaştığını, bireylerin sağlıkları üzerinde pek çok ciddi olumsuz etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda flört şiddetini önleme çalışmalarının gerekliliği gündeme gelmiştir. Türkiye’de şiddeti önleme konusundaki ilk çalışmalar aile içi şiddeti önleme amacıyla, ikinci ve üçüncü önleme düzeyinde şiddetin olumsuz etkilerini gidermek amacıyla yapılmıştır.

Alanyazında şiddet ortaya çıktıktan sonra şiddetin etkileri ile baş etmenin çeşitli güçlükler içerdiğinin belirlenmesi birinci düzeyde önleme çalışmalarının gerekliliğini göstermiştir. Araştırmalar flört şiddetini önlemede birinci düzey önleme programlarının olumlu etkileri olduğunu saptamıştır. Ancak yine de flört şiddetini önleme

programlarının geliştirilmesi ve etkililiğinin sınanması konusundaki çabaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Türkiye’de flört şiddetini önleme konusunda iki araştırmaya rastlanmıştır. Bu açıdan flört şiddetini önlemeyi amaçlayan bir program geliştirilmesi gerekli görünmektedir. Bu gereklilikle ilişkili olarak çalışma kapsamında geliştirilen İlişkisel Kültürel Kuram Temelli programın flört şiddetini önleme çalışmalarının bir parçası olması ve özellikle üniversitelerin danışma merkezlerinde uygulanabilmesi amaçlanmaktadır. Programların etkili olmasında kuramsal dayanak olması önemli olmasına rağmen alanyazında çoğu program kuramsal bir temele göre geliştirilmemiştir. Bu çalışmada İlişkisel Kültürel Kuramın temel alınmasının alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir. Kadın danışanların farklı gelişimleri, ihtiyaçları olduğu düşüncesiyle geliştirilen İlişkisel Kültürel Kuramda post-modern yaklaşımla kültürel bağlama özellikle vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda kadın danışanların gelişimini vurgulayan, kültüre duyarlı kuramın temel alınması önleme çalışmasının kültüre özgü olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim flört şiddetini önleme çalışmalarının kültüre duyarlı olması gerektiği ifade edilmektedir. Program tasarlanmasında romantik ilişkilerle ilgili kültürel öğeler göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda araştırmanın alanyazındaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlaması umulmaktadır. Alanyazında üniversite öğrencileri için geliştirilen önleme programlarında çoğu zaman fiziksel ve cinsel şiddete odaklanılmıştır. Araştırmalar ise üniversite öğrencilerinde psikolojik şiddetin de önlenmesi gerektiğini, psikolojik şiddetin hem fiziksel hem de cinsel şiddetin önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan çalışmada geliştirilen programda psikolojik şiddetin de bir öge olarak alınmış olması önemli görünmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmanın deney ve kontrol grubu 4. Sınıf öğrencisi olan üniversite öğrencisi kadınlardan oluşmuştur. Deney ve kontrol grubunun sadece dördüncü sınıflardan oluşması ve deney grubunda bulunan üyelerden bir kaçının birbirini tanması bu araştırmanın sınırlılıklarındandır.

Tanımlar

Flört şiddeti: Romantik ilişki içinde olunan kişiye zarar vermeyi amaçlayan, fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet içeren davranışlardır (Breiding, Basile, Smith, Black ve Mahendra, 2015).

Flört şiddetine yönelik tutum: Flört ilişkisi olan bireylerin birbirlerine gösterdikleri istismarı, kontrolü ve şiddeti içeren davranışlara kabul edici ya da tersi biçimde reddedici duygu, düşünce ve davranışlardır. Flört şiddetine yönelik tutumu ölçmek amacıyla Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Çatışma çözüm stilleri: Bireyleri çatışma sırasında gösterdiği olumsuz çatışma çözüme, olumlu çatışma çözüme, geri çekilme ve boyun eğme ve gibi boyutları içeren tepkileridir (Özen, 2006). Çatışma çözüm stillerini belirlemek amacıyla Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır.

İlişki Niteliği: Bireylerin yakın ilişkilerinde sosyal destek görüp görmediklerine, kişilerarası çatışmayı ve ilişkilerindeki derinliğe ilişkin algılarını göstermektedir (Pierce, Sarason, Sarason, Solky-Butzel ve Nagle 1997). İlişki niteliğini ölçmek amacıyla İlişki Niteliği Ölçeği kullanılmıştır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın konusunu oluşturan romantik ilişkiler ve flört şiddeti kavramlarına ilişkin kuramsal çerçeveye ve alanyazında bulunan ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Romantik İlişkiler

Ergenlik döneminde başlayan ve sonraki yıllarda da devam eden romantik ilişkiler özellikle 18-25 yaş aralığını kapsayan beliren yetişkinlik döneminde bireylerin gelişimi açısından önemlidir (Boisvert ve Poulin, 2016; Carver, Joyner ve Udry, 2003; Lanz ve Tagliabue, 2007). Romantik ilişkiler ile kastedilen karşılıklı olarak bireyler tarafından kabul edilen, kendine özgü duygu yoğunluğu olan, cinsel, bilişsel, duygusal, davranışsal bileşenleri içeren gönüllü etkileşimlerdir (Bartels ve Zeki, 2000; Collins, 2003).

Erikson (1968) romantik ilişkilerin, kimlik ve yakınlık gelişiminin önemli bir parçası olduğunu, genç bireylerin yetişkin rollerine hazırlanmasında önemli olduğunu belirtmektedir. Erikson'un tanımladığı sekiz evreden birini oluşturan yakınlığa karşı yalıtılmışlık evresinde, bireylerin yakınlık kurabilmeleri kimlik kazanma ile ilişkilendirilmiştir (Onur, 2006). Romantik ilişkiler bireylere farklı rolleri deneme olanağı sunarak bireylerin sosyal kimlik oluşturmalarına katkı sağlamaktadır (Erikson, 1968). Sullivan (1953) ise yakınlık kavramına vurgu yaparak, kimlik kazanımının kişilerarası ilişkiler aracılığıyla geliştiğini dile getirmektedir. Ayrıca romantik ilişkiler bireylerin romantik alandaki benlik kavramını etkileyerek, genel benlik kavramının oluşmasına ve kimlik gelişimine etki edebilmektedir (Furman ve Shaffer, 2003). Fincham ve Cui (2011) romantik ilişkilerin beliren yetişkinlikte üç nedenden dolayı önemli olduğunu belirtmiştir. İlk olarak, romantik ilişkileri kurma ve sürdürme beliren yetişkinler için önemli gelişimsel görevlerdir. Bu dönemde genç bireyler seçeneklerini keşfetmekte ve ilişki deneyimi kazanmaktadır. Romantik ilişkiler, bireylerin kendilerini tanımlarına, kendilerine neyin çekici geldiğini, kendilerini çekici yapan şeylerin neler

olduğunu, ne tür bir kişi ile romantik bir ilişki sürdürebileceklerini keşfetmelerine olanak sağlamaktadır (Arnett, 2007). İkinci olarak romantik ilişkilerin gelişimi gençlerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarını etkilemektedir (Barber ve Eccles, 2003; Silverman, Raj, Mucci ve Hathaway, 2001). Son olarak, beliren yetişkinlikte oluşan romantik ilişki örüntüleri, sonraki yaşam dönemlerindeki romantik ilişkilerin yordayıcısı olabilmektedir. Özetle romantik ilişkiler yakınlık ve kimlik gelişimine, cinsel gelişime, akranlarla yakın ilişkilerin, evlilik ilişkilerinin gelişimine, aile planlamasına, ebeveynliğe, akademik başarıya ve kariyer planlamasına katkı sağlamaktadır (Furman ve Shaffer, 2003; Lanz ve Tagliabue, 2007). Romantik ilişkilerin gelişimsel katkılarının yanında flört şiddeti gibi ciddi riskleri de barındırdığı belirtilmektedir (Laursen, 1995; Moore ve Chase-Lansdale, 2001; Silverman vd., 2001).

Romantik İlişkiler ve Flört Şiddeti

Flört Şiddetinin Kavramsallaştırılması

Alanyazında romantik ilişkilerde yaşanan şiddeti tanımlamada, flört şiddeti (dating violence), flört istismarı (dating abuse), aile içi istismar (domestic abuse), aile içi şiddet (domestic violence), yakın partner şiddeti (intimate partner violence) ve ilişki istismarı (relationship abuse) gibi kavramlar yer almaktadır (CDC, 2014). Flört şiddetini önleme programlarında ise genellikle flört şiddeti ve yakın partner şiddeti kavramları kullanılmaktadır. Bu iki kavram eş anlamlı olarak kullanılsa da, yakın partner şiddeti evli olan ya da olmayan çiftler arasında ortaya çıkan şiddeti tanımlarken, flört şiddeti ise 10- 24 yaş aralığındaki evli olmayan gençlerin romantik ilişkilerinde ortaya çıkan şiddeti tanımlamaktadır (Saltzman, Fanslow, McMahon ve Shelley, 1999; Vagi vd. 2013). Bu araştırmada çalışma grubunun özelliklerine göre flört şiddeti kavramı kullanılmıştır.

Alanyazında ortak bir flört şiddeti tanımı bulunmamaktadır (Ismail, Berman ve Ward-Griffin, 2007). Flört şiddetine ilişkin yapılan ilk tanımlarda fiziksel şiddete odaklanılmıştır. Örneğin Sugarman ve Hotaling (1989) flört şiddetini “Eşlerden birinin diğerine acı verme veya başka bir zarara neden olma niyetiyle, eşi kısıtlaması, fiziksel güç kullanması ya da kullanmakla tehdit etmesi” biçiminde tanımlamıştır. Bu tanım uzun süre araştırmalara yön vermiş, araştırmalarda çoğunlukla fiziksel şiddet üzerinde durulmuştur. Flört şiddeti sınırlı biçimde fiziksel şiddet olarak anlaşılmasına karşın

daha geniş aralıktaki davranışları içermektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Sonraki yıllarda Sugarman ve Hotaling'in (1989) tanımı cinsel şiddeti ve psikolojik şiddeti içerecek şekilde genişletilmiştir. Breiding ve diğerleri (2015) flört şiddetini romantik ilişki içinde olunan kişiye zarar vermeyi amaçlayan eylemler olarak tanımlamış, flört şiddetini fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve ısrarlı takip (stalking) şeklinde sınıflandırmıştır. Diğer yandan Anderson ve Danis (2007) flört şiddetini evli olmayan çiftler arasında ortaya çıkan, çiftlerden birinin bir diğerini fiziksel, cinsel ve sözel yönden istismar etmesi ya da istismar etmekle tehdit etmesi olarak açıklamıştır. Wolfe ve diğerleri (2003) birinin flört ilişkisi içinde bulunduğu kişiyi fiziksel, cinsel ya da psikolojik yönden kontrol etme, kişi üzerinde baskı kurma ya da zarar verme amacıyla gerçekleştirdiği davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımların ortak noktası partner olan kişiler arasında yaşanması, yaşanan şiddetin boyutlarını (fiziksel, cinsel, psikolojik, ısrarlı takip, istismar, baskı vb.) vurgulamaları ve partnere zarar verme temasını içermeleridir. Çoğu araştırmacı, flört şiddetini neye yol açtığından ziyade zarar verme olasılığı olan ve amaçlı bir şekilde yapılan eylem ya da taktik olarak tanımlamaktadır.

Tanımlara göre flört şiddetinin genellikle fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ısrarlı takip ve ekonomik şiddet olarak sınıflandırıldığı görülmektedir. Flört şiddeti türlerinden üzerinde en çok durulanı fiziksel şiddettir. Fiziksel şiddet bir kişinin yaralanmasına, incitilmesine, ölümüne, sakatlanmasına, yol açacak şekilde fiziksel gücün kasıtlı kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Tokatlamak, tekmelemek, çimdiklemek, ısırarak, itmek, sürüklemek, bıçaklamak, tırmalamak, yumruk atmak ya da incitebilecek başka bir şeyle vurmak, bıçak veya başka bir silah kullanmak gibi eylemleri içermektedir (APA, 2002; Saltzman vd., 1999). İkincisi olan cinsel şiddet ise partnerler arasındaki tecavüz, tecavüz girişimi ve doğum kontrolüne engel olmak gibi cinsel taciz biçimlerini içermektedir (APA, 2002). Bir diğer flört şiddeti türü olan psikolojik şiddet partneri kasıtlı olarak küçük düşürmek, kontrol etmek, utandırmak, değersiz hissettirmek, arkadaşlarından ya da ailesinden ayırmak, kişinin isteklerini görmezden gelmek gibi eylemler veya eylem tehditleri olarak tanımlanmaktadır (APA, 2002; Saltzman vd., 1999). İsrarlı takip ise bir kişinin diğer kişinin evine ya da iş yerine gitmesini, taciz edici telefon aramaları yapmasını, kişiye yazılı mesajlar, nesnelere bırakmasını ya da bir kişinin malına zarar vermesini içeren tekrar eden taciz veya tehdit edici davranışlardır (Tjaden ve Thoennes, 2000). Ekonomik şiddet, banka hesapları, para harcama, ev harcamaları, telefon iletişimi, ulaşım veya tıbbi bakım gibi kaynaklara

erişimi kısıtlamayı içermektedir (APA, 2002). Kadının parasına el koyma, çalışmasına izin vermeme, ev giderlerine katkı sağlamama veya ev giderleri için yeterli para vermeme (Açıkel, 2009) gibi eylemler ekonomik şiddet olarak adlandırılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde flört şiddetinin ilk olarak fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet olarak sınıflandırıldığı, son yıllarda ise ısrarlı takip ve ekonomik şiddetin flört şiddetinin ayrı türleri olarak ele alındığı görülmektedir (Hegarty, Sheehan, ve Schonfeld, 1999; Shorey vd., 2008). Bazı araştırmacılar ekonomik şiddetin ve ısrarlı takibin ayrı bir boyut olmadığını, psikolojik şiddet boyutunda yer aldığını belirtmektedir. Bir davranışın birden fazla boyut içinde değerlendirilebilmesi araştırmacılar için flört şiddetini boyutlarını tanımlama konusunda zorluklara yol açmaktadır.

Flört Şiddetinin Yaygınlığı ve Sonuçları

Flört şiddeti araştırmaları öncelikle yaygınlık ve sıklığı belirlemeyi hedeflemiştir (Bell ve Naugle, 2007; Connolly ve Josephon, 2007; Toplu ve Hatipoğlu-Sümer, 2011; Wekerle ve Wolfe, 1999). Türkiye’de bu araştırmalardan biri Toplu ve Hatipoğlu-Sümer (2011) tarafından yapılmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin yaklaşık % 10’unun flört ilişkisi içinde fiziksel şiddete, % 25’inin psikolojik şiddete, % 6’sının cinsel şiddete ve maruz kaldıkları bulunmuştur. Bell ve Naugle (2007) ise araştırmalarında üniversite öğrencilerinde % 20-30’nun fiziksel şiddeti ile, % 15-25’in cinsel şiddeti ile ve % 80’nin psikolojik şiddet ile karşı karşıya kaldığını saptamıştır. Connolly ve Josephon (2007) gençlerin % 20-50’sinin romantik ilişkide herhangi bir türde flört şiddetine maruz kaldıklarını bulmuştur. Flört şiddetini araştıran çalışmalar sonucunda elde edilen bulgularda, sıklık ve yaygınlığa ilişkin oranlar farklılık göstermektedir. Araştırmalarda saptanan oranlar göz önüne alındığında ise görülme oranı en yüksek şiddetin psikolojik şiddet olduğu anlaşılmaktadır.

Alanyazında flört şiddetinin etkileri de ele alınmış, gençlerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları açısından sonuçları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırmacılar flört şiddetini depresyon, düşük benlik saygısı, kaygı, travma sonrası stres bozukluğu, intihar düşünceleri ile ilişkilendirmiştir (Banyard ve Cross, 2008; Becker, Stuewig ve McCloskey, 2010; Exner vd., 2013; Reidy vd., 2015; Shorey, 2018). Başka bir deyişle flört şiddetinin gençlerin benlik saygısı üzerinde yıkıcı etkisi olduğu, travma sonrası stres bozukluğuna, depresyona, kaygıya, intihar düşüncelerine, eğitim yaşantısında

sorunlara neden olduğu bulunmuştur. Psikolojik etkilerinin yanında fiziksel yaralanma, madde kullanımı, sağlıksız kilo kontrolü, riskli cinsel davranışlarla da ilişkisi olduğu saptanmıştır (Silverman vd., 2001). Flört şiddetinin sıklık ve yaygınlık oranları, gençler üzerindeki olumsuz etkileri risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesine yani önleme konusuna yoğunlaşmaya neden olmuştur.

Flört şiddeti: Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler

Müdahale ya da önleme programlarındaki öğeleri belirleyebilmek için flört şiddeti ile ilişkilendirilen risk ve koruyucu faktörlerin incelenmesi gerekmektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Risk faktörleri flört şiddetinin yaşanma olasılığını artıran faktörleri içerirken, koruyucu faktörler flört şiddetinin yaşanma olasılığını azaltan, risklere karşı koruyan faktörleri içermektedir. Flört şiddetindeki risk faktörlerini açıklayan alanyazında en çok kabul gören modellerden biri Bronfenbrenner (1977) tarafından önerilen ekolojik modeldir. Modelde risk faktörü değişkenleri sosyo-demografik faktörler, bireysel faktörler, durumsal faktörler ve bağlamsal faktörler olarak dört kategoride tanımlanmıştır. Sosyo-demografik faktörler genellikle cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum ve din gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Araştırma bulguları özellikle 16-24 yaş aralığındaki kadınların flört şiddetine daha çok maruz kaldıklarını göstermektedir (Savoly vd. 2014; Wekerle ve Wolfe, 1999). Modelde ileri sürülen bireysel faktörler ise bireyin gelişimsel yaşam deneyimlerini (çocukluk çağında istismara uğrama ve ebeveynler arasında şiddet olaylarına tanık olma), şiddeti kabul edici tutum ve kişisel özelliklerini içermektedir (Stith, Smith, Penn, Ward ve Tritt, 1997). Problem çözme ve iletişim becerileri eksikliklerinin de flört şiddetine maruz kalma riskini artırabilecek bireysel faktörler arasında yer aldığı belirtilmektedir (Lewis ve Fremouw, 2001). Modeldeki durumsal değişkenler, partnerler arasındaki ilişkinin özellikleriyle ilişkili olan değişkenlerdir (Yarkovsky, 2016). Partnerler arasındaki ilişkinin uzun süreli olmasının, ilişkide yalıtılmış hissetmenin, algılanan güç farklılığının olmasının ve düşük ilişki doyumunun flört şiddetinin yaşanma riskini artırdığı bulunmuştur (Collibee ve Furman, 2016; Lewis ve Fremouw, 2001; Novak ve Furman, 2016; Straus, 2011). Son olarak bağlamsal faktörler ise, stresli yaşam olayları ve sosyal destek gibi değişkenlerle ilgilidir. Bunlar genellikle ilişkinin dışında ortaya çıkan, ilişki dinamiğini etkileyen durumları ifade etmektedir (Yarkovsky, 2016). Bu

bağlamda stresli yaşam olayları ve sınırlı sosyal desteğe sahip olma bağlamsal faktörler olarak ele alınmaktadır (Marshall ve Rose, 1987).

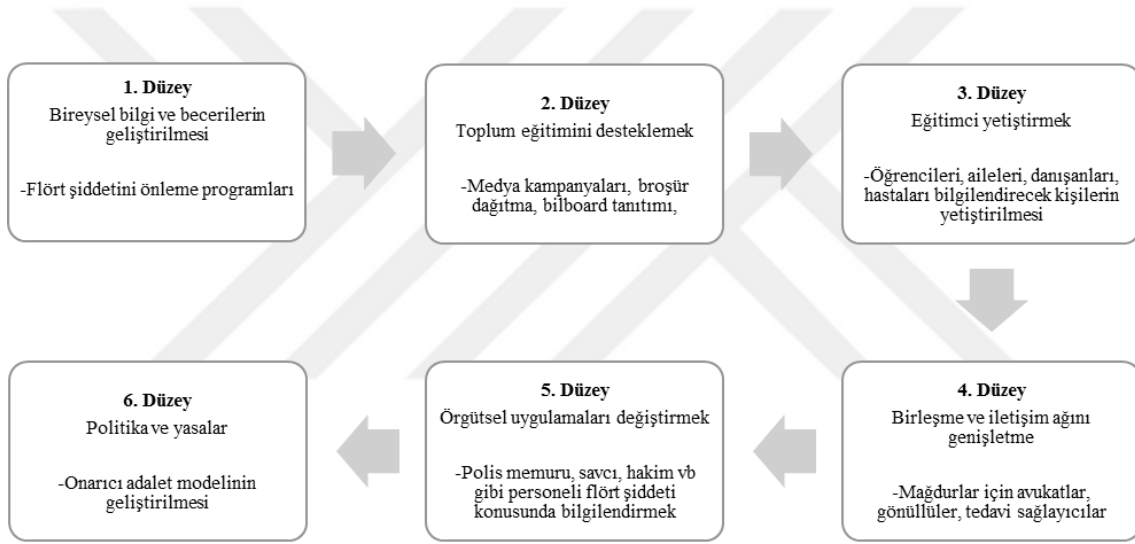
Capaldi, Knoble, Shortt ve Kim (2012) risk faktörlerini gelişimsel bakış açısıyla bağlamsal, gelişimsel ve ilişki etkileri şeklinde üç kategoride sınıflandırılmıştır. Yaş, cinsiyet ve etnik köken bağlamsal risk faktörleri olarak açıklanmaktadır. Gelişimsel risk faktörleri ise bireyin aile ilişkileri -çocuklukta şiddete maruz kalmak, tanık olmak- ve gelişimsel patolojisidir -düşük benlik saygısı, depresyonda olma, alkol kullanımı, şiddete ilişkin kabullenici tutumlar geliştirmek- (Yarkovsky, 2016). İlişki etkileri açısından ilişki doyumu bir risk faktörü olarak ele alınmaktadır. Bir diğer sınıflandırmada Lloyd ve Emery'e (2000) risk faktörlerini bireysel/kişilerarası, ilişkisel ve sosyal/durumsal değişkenler olarak sınıflandırmaktadır. Bireysel risk faktörleri arasında boşanmış aileden gelme, depresyonda olma, düşük benlik saygısı, büyürken istismara maruz kalma ya da tanık olma iken, ilişkisel risk faktörlerinden biri ilişkiye bağımlılıktır. Sosyal risk faktörleri arasında ise düşük sosyo-ekonomik düzey, sosyal dışlanma yer almaktadır.

Flört şiddeti araştırmalarında çoğunlukla risk faktörlerinin belirlenmesine odaklanıldığından, koruyucu faktörler üzerinde yeterince durulmamıştır (Wolfe, Jaffe ve Crooks, 2008). Koruyucu faktörlerle ilgili yapılan az sayıdaki çalışmalardan birinde Brown (2004) koruyucu faktörleri psikolojik sağlamlık, psikolojik iyi oluş, baş etme becerileri, sağlıklı ilişkiler kurma, aile bağlılığı, şiddet geçmişinin olmaması ve yüksek sosyal desteğe sahip olma şeklinde sıralamıştır. Bunların yanında iyi eğitim düzeyi, olumlu ve destekleyici ebeveynlere sahip olma, geniş ailede bulunma, bir topluluğa aitlik, okul bağlılığı, olumlu sosyal katılım, riski öngörme becerisi gibi değişkenlerin flört şiddetine maruz kalmada koruyucu olduğu belirtilmektedir (Flake, 2005; Wolfe vd., 2008).

Risk faktörleri ile ilgili araştırmalarda flört şiddetine maruz kalmada bir risk eşiği bulunmadığı, ancak söz konusu faktörler bir arada olduğunda mevcut duruma eklenen her risk faktörünün, flört şiddetine maruz kalma olasılığını 1,5 kat artırdığı belirtilmektedir (Banyard, Cross ve Modecki, 2006; Wekerle ve Wolfe, 1999). Bu nedenle alanyazında flört şiddetinin önlenmesinde farklı faktörlerin etkileşimin ele alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Özellikle son yıllarda risk faktörlerinin azaltılmasının yanı sıra daha çok koruyucu faktörlerin güçlendirilmesi üzerinde durulmaktadır.

Flört Şiddetini Önleme

Önleme, genel anlamda bir şeyin meydana gelme olasılığını azaltma olarak tanımlanmaktadır. Flört şiddetini önleme çalışmaları gelişimi destekleyici ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olmak amacıyla risklerin azaltılması ve koruyucu etkenlerin artırılması için planlanan müdahaleleri içermektedir. Sorun meydana geldikten sonra oluşan zihinsel ve fiziksel sağlık sorunları ile baş etmenin emek, zaman ve kaynak açısından oldukça maliyetli olması, psikolojik danışma alanındaki birinci düzey önleme çalışmalarını gerekli kılmıştır. Bu konuda Renzetti, Follingstad ve Coker (2017) flört şiddeti için birbiriyle ilişkili altı önleme düzeyi içeren bir yaklaşım önermişlerdir (Şekil 1).

Şekil 1 Flört Şiddetini Önlemeye Yönelik Müdahaleler

Flört şiddetinin geniş tabanlı bir kavram olması araştırmacıları flört şiddetini önlemeyi bütüncül bir bakış açısıyla ele almaya yöneltmiştir. Bu açıdan Şekil 1’de bireysel bilgi ve becerilerin geliştirilmesi, toplum eğitimini destekleme, eğitimci yetiştirme, birleşme ve iletişim ağını genişletme, örgütsel uygulamaları değiştirme ve politika ve yasaları düzenleme gibi müdahalelerden oluşan altı düzey tanımlandığı görülmektedir. Önleme çalışmalarının ilk düzeyinde bireylerin önleme konusunda gerekli bilgileri ve becerileri edinmelerine yardımcı flört şiddetini önleme programları uygulama çalışmaları bulunurken, ikinci düzeyde medya kampanyaları aracılığıyla toplumda farkındalık oluşturma çalışmaları yer almaktadır. Bir diğer düzeyde flört şiddeti konusunda bilgilendirme yapacak olan kişilere eğitim verilmesini içeren

çalışmalar bulunmaktadır. Dördüncü düzeyde flört şiddetine maruz kalan bireyler için avukat, psikiyatrist, psikolojik danışman, psikolog, gönüllüler vb. gibi destek sağlayıcıların bulunduğu iletişim ağların oluşturulması çalışmaları, beşinci düzeyde ise flört şiddetine maruz kalan bireylerle temasa geçen polis memuru, savcı, hakim gibi personelin flört şiddeti konusunda bilgilendirilmeler yer almaktadır, Son olarak altıncı düzey politika ve yasaların flört şiddetini önlemeye yardımcı olarak düzenlenmesini içermektedir. Bu bağlamda önerilen modelde bütüncül bakış açısından flört şiddetini önleme programlarının önleme çalışmalarının önemli bir ögesini oluşturduğu anlaşılmaktadır (Edwards ve Hinsz, 2014; Wekerle ve Wolfe, 1999). Bu bölümde flört şiddetini önleme programlarının kuramsal temelleri, programların içeriği ve önleme programlarının genel özellikleri açıklanmıştır.

Flört Şiddetinin Önlenmesinde Kuramsal Temeller

Aile içi şiddeti önleme amacıyla şiddete yol açan etkenleri açıklamada ve müdahale geliştirmede en etkili bakış açısının feminist kuram, sosyal öğrenme kuramı, bağlanma kuramı ve güç kuramı tarafından sağlandığı belirtilmektedir (Shorey vd., 2008; Wekerle ve Wolfe, 1999). Doğrudan flört şiddetini açıklamayı amaçlayan bir kuram bulunmamaktadır. Ancak flört şiddetinin aile içi şiddete benzediği, aile içi şiddeti açıklayan kuramların, flört şiddetini açıklamaya da yardımcı olabileceği öne sürülmektedir (Offenhauer ve Buchalter, 2011). Son yıllarda ise ilişkisel kültürel kuram, diyalektik davranış terapisi, davranışçı çift terapisi, bilinçli farkındalık (mindfulness) müdahaleleri, kısa motivasyonel müdahaleler gibi güncel yaklaşımların programların oluşturulmasına yön verebileceği belirtilmektedir (Shorey vd., 2012). Aşağıda söz konusu kuramların önleme programlarına nasıl yön verdiği kısaca özetlenmiştir.

Feminist Kuram. Feminist kuram, şiddeti açıklamada ataerkil toplumsal yapı, güç ve kontrol dinamikleri üzerine odaklanmaktadır (Giordano, Soto, Manning ve Longmore, 2010). Kuramdaki esas vurgu ataerkil toplumsal yapıdır. Ataerkil yapı ile kastedilen “erkeğin üstün bir güce ve ekonomik ayrıcalığa sahip olduğu bir cinsel güç sistemidir” (Eisenstein, 1980). Şiddet temel olarak bu yapının sonucu olan güç ve kontrol kavramları ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda cinsel güç sistemi içinde erkeğin

gücü ve kontrolü sağlamak için şiddet uyguladığı kadınların ise şiddeti kendini savunma amacıyla kullandıkları belirtilmektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Feminist kuram ayrıca toplumsal güç eşitsizliğinin ve kadının değersizleştirilmesinin toplumsal cinsiyet rollerine ve dolayısıyla romantik ilişkilere olan olumsuz etkilerini açıklamaktadır (Wekerle ve Wolfe, 1999). Buna göre toplumsal cinsiyet rollerine uygun biçimde erkeklerin korku, endişe ve sıkıntı gibi duygularını göstermeden saldırgan, baskın, rekabetçi davranması beklenirken; kadınların ise öfke gibi duygularını göstermeden pasif, itaatkâr, işbirlikçi davranması beklenmektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Kuramda bu rolleri benimsemenin hem erkek-kadın ilişkilerinin yapısını etkilediği hem de kadınların şiddete maruz kalma olasılığını artırdığı belirtilmektedir (Anderson, 2005). Özetle feminist kuram şiddetin toplumun kadın ve erkeğe yüklediği rollerle bağlantılı güç dengesizliklerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Dolayısıyla kuram temelinde geliştirilen programlarda ataerkil toplumsal yapı, kadın ve erkeğin toplumdaki yeri, toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık kazandırılmasının önleyici olacağı söylenmektedir. Feminist kurama dayalı programlar ise hem kadınları hem de erkekleri hedef almaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı. Önleme programlarına temel oluşturan kuramlardan biri sosyal öğrenme kuramıdır. Bandura (1977) sosyal öğrenme kuramında bireyin sosyal ortamında, başkalarının eylemlerini ve eylemlerinin sonuçlarını gözlemleyerek öğrendiğini öne sürmektedir. Yani bireyler bir davranışı gözlem yoluyla öğrenmekte ve bu davranışı benzer durumlarda sergilemektedir (Murdock, 2014). Kuramda şiddetin de aile içindeki deneyimler sonucunda öğrenildiği vurgulanmaktadır. Bireylerin erken çocukluk döneminde şiddete tanık olmasının ya da şiddete maruz kalmasının sosyal öğrenme yoluyla şiddetin iletişimde kabul edilebilir bir yol olduğunu öğrenmelerine ve içselleştirmelerine yol açabildiği belirtilmektedir. Ailede şiddet yaşantısı bireyler flört ilişkisinde saldırgan davranma ya da şiddeti kabul etme eğiliminde olabilmektedirler (Luthra ve Gidycz, 2006). Yapılan araştırmalar bu görüşleri desteklemektedir (Wekerle ve Wolfe, 1999). Çocukluğunda şiddete maruz kalmış bireylerin romantik ilişkilerde şiddet yaşama olasılığını arttırdığı bulunmuştur (Foshee vd., 2008). Sosyal öğrenme kuramı medya ve kültürel faktörlerin de bireylerin, şiddete bakış açısı üzerinde güçlü etkileri olduğunu kabul etmektedir (Shorey vd., 2008; Wekerle ve Wolfe, 1999). Sosyal öğrenme kuramını temel alan programlarda çoğunlukla aile içinde öğrenildiği

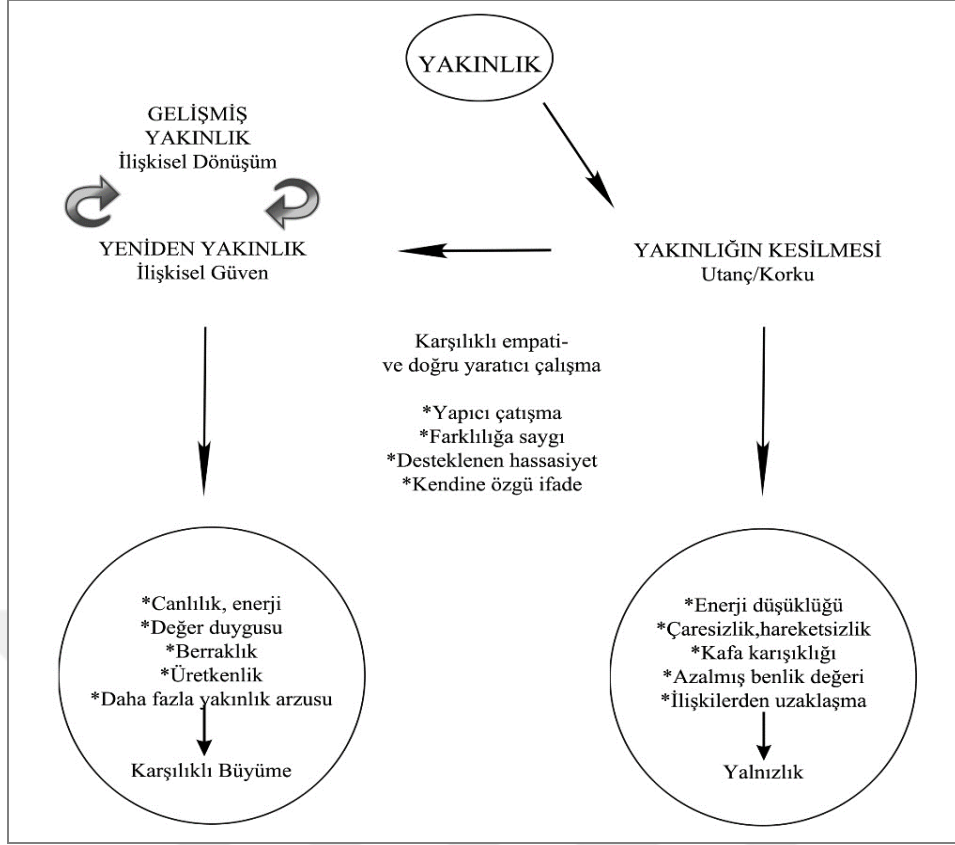
varsayılan toplumsal cinsiyet rolleri ve flört şiddeti ile ilişkili tutumların değiştirilmesine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca ilişkisel becerilerin eksikliğine değinilerek program kapsamında ilişkisel becerilerin öğretilmesine, uygun rol modeller ile deneyimler kazanabilecekleri düzeltici öğrenme fırsatları sunulmasına odaklanılmaktadır.

Güç Kuramı. Önleme programlarına yön veren bir diğer kuram ise Güç kuramıdır. Güç kuramına göre şiddet, aile içinde var olan güç dengesizliklerinin sonucudur. Bireyler arasındaki güç dengesinin eşitsiz algılanması, şiddetin ortaya çıkma olasılığını artırdığını, şiddetin cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan güç dengesizlikleriyle bağlantılı olduğunu savunmaktadır. Güç kuramının cinsiyete vurgu yapması bakımından feminist kurama benzemektedir. Ancak Straus (1997)'a göre, feminist kuram makro düzeyde ataerkil sistemden kaynaklanan cinsiyet temelli güç farklılıklarına vurgu yaparken, güç kuramı mikro düzeyde aile sistemi içerisindeki güç farklılıklarına vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte güç kuramcılarını feminist kuramcılarının aksine erkeklerin kadınları, kadınların ilişkide daha güçlü olduğu durumlarda daha çok istismar ettiklerini iddia etmektedir (Straus, 1997). Güç kuramında flört şiddetinin açıklanmasında ilişkideki güç dengesizliklerine dikkat çekilmekte ve bu konuda farkındalık kazanma önemsenmektedir.

Bağlanma Kuramı. Bağlanma kuramına göre, bebek ve bakım veren arasında oluşan bağlanma örüntüleri, bireyin gelecek ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. Romantik ilişki örüntülerinin de bu örüntülerine benzediği söylenmektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Kuramda bağlanma örüntüleri güvenli, kaçınan ve kaygılı bağlanma olarak tanımlanmıştır. Bunlardan ilki olan güvenli bağlanma sağlıklı ilişkiler ile ilişkilendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda güvenli bağlanan bireylerin ilişkilerini güvenli olarak tanımladıkları, daha olumlu ilişki örüntülerine, benlikleri ve ilişkileriyle ilgili olumlu görüşlere sahip oldukları, daha olumlu iletişim kurdukları, daha olumlu çatışma çözme biçimleri sergiledikleri ve kendilerini daha iyi ifade ettikleri belirlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987; Treboux, Crowell ve Waters, 2004). Kaygılı ve kaçınan bağlanan bireylerin ise güvenli bağlanan bireylere göre ilişkilerini daha güvensiz olarak tanımladıkları belirlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1987). Kuramda bağlanma biçimi “kaçınan” olanların yakınlıktan rahatsızlık duydukları, partnerden

destek almayı ya da partnere destek vermeyi reddettikleri belirtilmektedir (Jones ve Furman, 2011). Kaygılı bağlanan bireylerin ise onay alma ihtiyacında oldukları, reddedilme kaygısı duydukları, benlik saygısı için partnerlerine bağımlı olma eğiliminde oldukları, partner için aşırı endişeli ve özverili davranışlar sergileme eğiliminde oldukları söylenmektedir (Hazan ve Shaver, 1987; Jones ve Furman, 2011). Araştırmalar bağlanma örüntülerinin şiddetle ilişkili olduğunu, özellikle kaygılı ve kaçınan bağlanan bireylerin fiziksel ve psikolojik şiddeti yaşama olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Fournier, Brassard ve Shaver, 2011; Wekerle ve Wolfe, 1999). Bu bağlamda bağlanma kuramı temelli önleme programlarında daha sağlıklı ve dengeli ilişki örüntüleri geliştirmelerine yardım etmek amacıyla, ilk ilişkilerinde geliştirdikleri ilişki ve bağlanma örüntüleri ele alınmaktadır.

İlişkisel Kültürel Kuram. Son yıllarda flört şiddetini önlenme konusunda farklı yaklaşımlar önerilmiştir. Bu yaklaşımlardan biri de İlişkisel Kültürel Kurama dayalı müdahalelerdir. İlişkisel Kültürel Kuram insan gelişimini ilişkisel bakış açısından ele alan psikolojik danışma ve gelişim kuramıdır. Kuramın temel vurgusu gelişimi destekleyici ilişkilerdir (Duffey ve Haberstroh, 2012). Dolayısıyla kuramda sağlıklı ilişkileri kavramsallaştıran bir model sunulmakta ve bireylerin gelişimlerini destekleyici ilişkiler geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Başka bir deyişle kuramın temel amacı bireylere gelişimlerini destekleyici ilişkiler konusunda farkındalık kazanmalarına ve bilişsel bir model oluşturmalarına yardımcı olmaktır. Kuramda geliştirilmek istenen bilişsel model Şekil 2’te gösterilen bağlanma ve kopukluk döngüsüyle özetlenmiştir (Terzi ve Tekinalp, 2013). Bununla ilişkili olarak bireylerin kendi özelliklerine, ilişkisel imgelerine, ilişkide kullandıkları kopukluk stratejilerine, toplumsal denetleyici imgelere ilişkin farkındalık kazanmaları ilişkileri, açısından önemlidir.

Şekil 2 Bağlanma ve Kopukluk Döngüsü

Kuramda gelişimi destekleyen ilişkilerde olması gereken beş temel özellik tanımlanmıştır. Miller (1986) gelişimi destekleyen ilişkilerin özelliklerini berraklık, değer duygusu, üretkenlik, canlılık ve enerji, daha fazla yakınlık arzusu olarak sıralamıştır. Kurama göre gelişimi destekleyen ilişkiler süregelen biçimde bu özelliklerin sürekli olduğu ilişkiler değil, yapıcı çatışmalarla sorunların çözüldüğü, yeniden dengenin oluşturulduğu ilişkilerdir. Kuramın temel kavramlarından kopukluk kavramı ise ilişkide bu beş temel iyi şeyin yokluğu ile açıklanmıştır. Kopukluk yaşayan bireyler yalnız hissederek canlılıkta, öz değerinde azalma hissetmekte, ilişki içinde kafa karışıklığı yaşamakta, eyleme geçememekte ve diğer insanlardan uzaklaşmaktadır. Kopukluğa neden olan farklı etkenler olmakla birlikte bunlardan biri ilişkide gücün dengesiz dağılması olarak açıklanmaktadır. Bireyler gücün dengesiz dağıldığı durumlarda, örneğin istismar edildiklerinde daha fazla acıdan kaçınmak için, geri çekilme, çatışmalarda rol almaya isteksiz olma, duyguları saklama ve sağlam görünmeye çalışma gibi kopukluk stratejileri geliştirebilmektedir (Hazlett vd., 2016). Ayrıca kültür, kişilerarası ilişkilerin gelişimini anlamada önemli bir değişken olarak görülmektedir. Bir anlamda toplumsal ilişkiler içinde kültür aracılığıyla bireylere aktarılan ilişkilerle

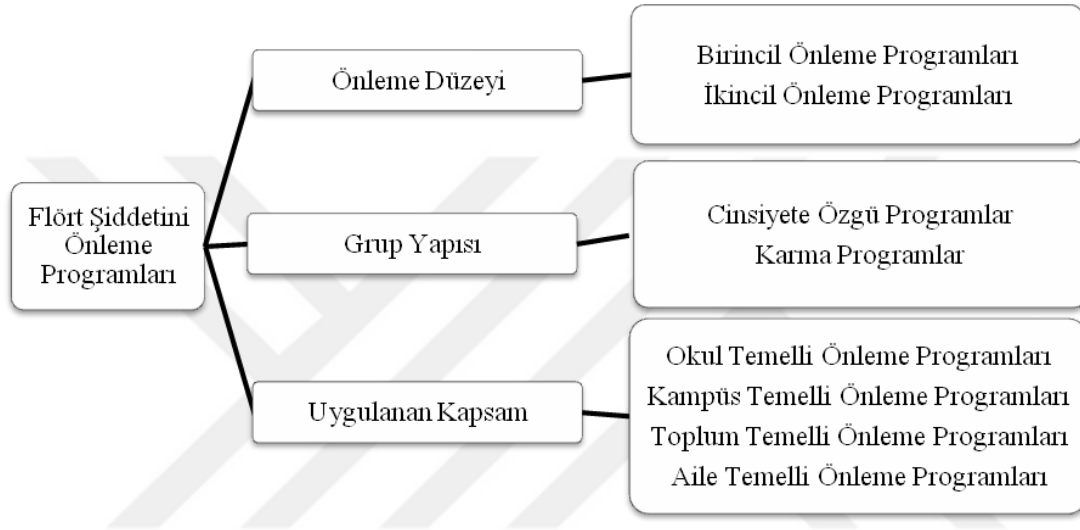
ilgili öğretilerin, yetersiz, beceriksiz kadın gibi denetleyici imgelerin kadınların ilişkilerinde güçsüz hissetmelerine sebep olabileceği belirtilmektedir. Kuramda güç dinamiklerinin ve olası kopukluk stratejilerinin ve toplumsal öğretilerin ele alınmasıyla beraber, bireylerin sahip olduğu ilişkisel imgeler konusunda çalışılması üzerinde durulmaktadır. İlişkisel imgeler her tür ilişkide ortaya çıkan, bireylerin başka insanların onlara nasıl davranacağı ve başka insanlardan beklentilerinin ifadesi biçiminde tanımlanmaktadır (Terzi ve Tekinalp, 2013).

Kuramda anlatılan gelişimi destekleyici ilişki özellikleri, güç dinamikleri, bağlanma ve kopukluk döngüsü, kopukluk stratejileri, kültürel öğeler, denetleyici imgeler ve ilişkisel imgeler gibi kavramlar konusunda farkındalık oluşturma şiddeti önlenmeye yardımcı olabileceği belirtilmektedir (Hazlett vd., 2016). Destekleyici ilişkilerin özelliklerinin ve güç dinamiklerinin tanımlanması romantik ilişkide hangi davranışların şiddet olduğunu, rollerini, haklarını ve sorumluluklarını anlamalarına yardımcı olabilmektedir. Kopukluk stratejileri ise bir anlamda bireylerin çatışma karşısındaki tutumlarını, çatışmaları nasıl çözdüklerini göstermektedir. Kopukluk stratejilerinin anlaşılması önemlidir. Çünkü kopukluk stratejilerinin varlığı ilişkide şiddet yaşanması durumunda kontrolün olmadığı düşüncesine sebep olmakta, uygun tepkiyi vermeyi güçleştirebilmektedir. Kopukluk stratejileri kullanan bireyler duygularını söylediklerinde ilişkilerinin bozulacağına, düşünce ve duygularını ifade ettiklerinde utanç hissedeceklerine, reddedileceklerine ya da istismar edileceklerine inandıklarını ifade etmişlerdir (Vicario, Tucker, Adcock ve Hudgins-Mitchell, 2013). Son olarak kuramda bireyin ilişkilerinde güç dengesizliklerine, ilişkide daha az önemliymiş gibi hissetmelerine neden olan kültürel yapılara dikkat çekilmesi şiddetle baş etmelerine yardımcı olabilmektedir (Vicario vd., 2013).

Kısacası ilişkisel kültürel kuramın sağlıklı ilişki özelliklerini kavramsallaştıran bir model çizmesi, bu modelde özellikle güç dengesizliklerinin giderilmesine, yapıcı çatışma çözmeye odaklanılmış olması flört şiddetini önleme programlarında üzerinde durulması gerektiği söylenen konular ile örtüşmektedir. Romantik ilişkilerdeki güç dengesizliklerinin kültürel öğelerle bağlantılı biçimde araştırılması flört şiddetine yönelik tutumun ele alınmasında gerekli görünmektedir.

Flört Şiddetini Önleme Programları

Alanyazında flört şiddetini önleme programları temel olarak önleme düzeyine, grubun yapısına ve programın uyguladığı kapsama göre yapılandırılmakta ve sınıflandırılmaktadır (Şekil 3). Bu bölümde programların genel özellikleri açıklanmış, sırasıyla birincil/ikincil önleme programları, cinsiyete özgü/karma gruplar, okul temelli, kampüs temelli, toplum temelli ve aile temelli programlar anlatılmış, program örnekleri verilmiştir.

Şekil 3 Flört Şiddetini Önleme Programlarının Sınıflandırılması

Programlar genellikle birincil ve ikincil önleme olarak sınıflandırılmaktadır. Birinci önleme programları şiddet yaşantısı olmayan bireylere yönelik hazırlanırken, ikincil önleme programları şiddet yaşantısı olan bireylere ulaşmayı amaçlamaktadır (Cornelius ve Resseguie, 2007; Foshee vd., 1996). Birinci düzey önleme programlarının temel amacı erken müdahale ile şiddetin önlenmesidir. Bu kapsamda programlarda flört şiddetine yönelik tutumu değiştirme, sağlıklı ilişki becerilerini öğretme, olumlu okul kültürü oluşturma ve şiddete tanık olduklarında müdahale etmeyi cesaretlendirme amaçlanmaktadır (De La Rue, Polanin, Espelage ve Piggot, 2014). İkincil önleme programları ise şiddeti durdurmayı ya da bireye şiddete maruz kaldığı ilişkisini bırakması için yardım etmeyi amaçlamaktadır (Cornelius ve Resseguie, 2007; Foshee vd., 1996). Programın önleme düzeyi, amaca ve ulaşmak istenilen hedef kitleye göre belirlenmektedir. Birincil önleme düzeyinde tasarlanan programlar risk altında olan gençlere ulaşmakta yetersiz kalabilmektedir (Thornton, Craft, Dahlberg, Lynch ve Baer

2000). Bu yüzden gerektiğinde daha yoğun içerikte, risk faktörlerine özgü ikincil önleme programları önerilmektedir (Wolfe vd., 2003; Ball vd., 2012).

Flört şiddetini önleme programları cinsiyet değişkenine göre ise *cinsiyete özgü ya da karma gruplar* olarak sınıflandırılmaktadır (Şekil 3). Önleme düzeyi ile birlikte grup yapısının da belirlenmesi gerekmektedir. Flört şiddetini önlemeye yönelik programlar hem erkeklere hem de kadınlara yönelik olarak karma ve cinsiyete özgü gruplarla yürütülmektedir. Alanyazında karma olan ve olmayan grupların olumlu ve olumsuz yanları tartışılmaktadır (Guidi, Magnatta ve Meringolo, 2012; Shorey vd., 2008). Buna göre cinsiyete özgü grupların bireylere rahat bir ortamda derinlemesine paylaşım olanağı sağladığı, karma gruplar ise bireylerin farklı bakış açılarını öğrenmelerine ve toplumsal cinsiyet rollerini tartışmalarına zemin hazırladığı belirtilmektedir (Elias-Lambert, Black ve Sharma, 2010; Noonan ve Charles, 2009). Romantik ilişkide bireyden beklenen davranışlar toplumsal cinsiyet rolleriyle, cinsiyete özgü olarak açıklandığından flört şiddeti kadın ve erkekler için farklı anlamlar taşımaktadır (Wolfe vd., 2003). Bu nedenle cinsiyete özgü gruplar, kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet bakış açısını ele almalarına olanak tanıdığından tercih edilmektedir. Çünkü karma gruplar bireylerin savunmacı tutum içine girmelerine yol açabilmektedir (Wolfe vd., 2009). Cinsiyete özgü programlar farklı bakış açılarını göstermede dezavantajlı olsa da doğru şekilde ele alındığında cinsiyetler arasındaki anlayışı arttırmaya yardımcı olabilmektedir. Sonuç olarak, yaşa, konuya, grubun ihtiyacına, zamana ve olanaklara bağlı olarak hem cinsiyete özgü hem de karma programların etkili sonuçları bulunmaktadır (Elias- Lambert vd., 2010). Bu bağlamda, bu araştırma kapsamında uygulanan program, temel alınan kuramsal temel doğrultusunda derinlemesine çalışma olanağı sağlaması bakımından kadınlara yönelik hazırlanmıştır.

Önleme programları uygulandıkları kapsama göre ise kampüs temelli, okul temelli, toplum temelli ve aile temelli olarak sınıflandırılmaktadır. Genellikle “Bystander” diye adlandırılan kampüs temelli programlar üniversite öğrencilerinde cinsel flört şiddetini önlemeyi amaçlamaktadır. Gençlerin yaşadığı şiddetin önemli bir kısmı başkalarının yanında görüldüğünden, üniversite düzeyindeki pek çok program, cinsel şiddetin önlenmesinde tanıkların rolüne odaklanmakta, gençlere şiddete tanık olduklarında müdahale etmeyi öğretmeye yoğunlaşmaktadır (Moynihan vd., 2015; Miller vd., 2012; Noonan ve Charles, 2009). Bu kapsamda kampüs temelli programlarda tanık olduklarında şiddete müdahale edebilmeleri için flört şiddetine

yönelik tutum, toplumsal cinsiyet, akran desteği, flört şiddetine müdahale etme istekliliği, öz güven gibi konular ele alınmaktadır (Alegria-Flores, Raker, Pleasants, Weaver ve Weinberger, 2017; Borsky, McDonnell, Turner ve Rimal, 2016; Coker vd., 2017). Kampüs temelli programlar psikolojik ve fiziksel flört şiddetini ayrıca ele almamakta, flört şiddetine yönelik tutum konusunda farkındalık oluşturulması aşamasında diğer şiddet türlerine yönelik de farkındalık oluşmasını beklemektedir (Shorey vd., 2012). Tablo 1’de flört şiddetini önlemede etkili olduğu belirlenen, üniversite öğrencilerine yönelik uygulanan flört şiddetini önleme programları özetlenmiş, programların önleme düzeyine ve uygulandığı kapsama göre türlerine, amacına, yöntemine, müdahalenin içeriğine ve grup üyelerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1

Üniversite Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları

1. Green Dot (Coker vd., 2017)

Program türü	Birincil Önleme /Kampüs Temelli	
Yöntem	DeneySEL (Deney ve Kontrol Grubu)	
Amaç	-Aktif tanık (bystander) davranışı, tanık olma sorumluluğu ve cinsel flört şiddeti konusunda farkındalık oluşturma -Flört şiddetine tanık olanların önleme için müdahale edebilmelerini amaçlayan “Tanık Müdahalesini” (Bystander Intervention) tanıtmaya -Öğrencileri flört şiddetini önlemeye katılmaya ikna etme ve motive etme -Öğrencileri Tanık Müdahalesi konusunda eğitime	
Katılımcılar	Kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	<i>Deney</i>	<i>Kontrol</i>
Müdahale	Birinci aşama; -50’ Motivasyonel Konuşma İkinci aşama; - 4-6 Saat Workshop Öğrencileri tanık olma, müdahale edebilme konusundaki engeller, flört şiddeti örüntüleri konusunda eğitime ve güçlendirme	X

2. Bringing in Bystander (Banyard, Plante ve Moynihan, 2004)

Program türü	Birincil Önleme /Kampüs Temelli	

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

Üniversite Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları

Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol Grubu)	
Amaç	-Tanık olma davranışı konusunda öz yeterlilik oluşturma -Flört şiddetine yönelik kabul edici tutumu değiştirme	
Katılımcılar	19-21 yaş arası kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-Tek oturum/ 4-5 Saat Workshop -Eğitici bilgilendirme, Rol Oynama, Empati Geliştirme Çalışmaları	X
3. One Act (Alegría-Flores vd., 2017)		
Program türü	Birincil Önleme / Kampüs Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol)	
Amaç	-Flört Şiddeti konusunda farkındalık oluşturma -Tanık müdahale becerilerini geliştirme -Yardım etmeye ilişkin özgüveni ve istekliliği artırma	
Katılımcılar	Kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	- 4 Saatlik Workshop -Senaryo tartışması, Rol oynama, -Müdahalede gözleme, değerlendirme, harekete geçme ve izleme aşamalarının öğretilmesi	Program uygulaması
4. Kuffel ve Katz (2002)		
Program türü	Birincil Önleme/Kampüs Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol)	
Amaç	-Flört şiddetini tanıma konusunda farkındalık oluşturma -Flört şiddetine yönelik kabul edici tutumu değiştirme -Flört şiddeti konusunda yardım kaynakları hakkında bilgilendirme	
Katılımcılar	Kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-Bir oturum -Grup tartışması -Psiko-eğitim videosu	Video
5. Love Notes (Pearson, 2009)		
Program türü	Birincil Önleme	
Yöntem	Deneysel (Deney-Kontrol)	

(Devam Ediyor)

Tablo 1 (Devam)

Üniversite Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları

Amaç	-Olumlu ve olumsuz ilişki nitelikleri konusunda bilgilendirme -İletişim ve çatışma çözme becerilerini geliştirme -Flört şiddeti konusunda farkındalık oluşturma	
Katılımcılar	Kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-13 oturumluk program -Kendini tanıma, karar verme, ilişki geliştirme, olumlu ilişki niteliklerini anlama ve destekleme, çatışma çözme, flört şiddetinden kendini koruma, cinsel sağlık ve hamilelik	X
6. Rosen ve Bezold (1996)		
Program türü	İkincil Önleme /Okul ve Kampüs Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney Grubu)	
Amaç	-Flört şiddeti konusunda farkındalık oluşturma -Sağlıklı seçimler yapma ve şiddetle baş etme konusunda güven duygusunu geliştirme - Kişilerarası ilişki becerilerinin geliştirilmesi	
Katılımcılar	Kadın lise ve üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-9 oturum -Grup tartışması -Deneysel etkinlikler	X
7. Schwartz ve diğerleri (2004)		
Program türü	Birincil Önleme/Kampüs Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney grubu-Kontrol grubu)	
Amaç	-Toplumsal cinsiyet rolleri ve flört şiddeti arasındaki ilişki konusunda farkındalık oluşturma -Çatışma çözme ve öfke kontrol becerilerinin geliştirilmesi -Sağlıklı olmayan ilişki beklentileri konusunda farkındalık oluşturma	
Katılımcılar	Kadın ve erkek üniversite öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-Eğitici bilgilendirme -Deneysel etkinlikler	X

Okul temelli önleme çalışmaları ise, okullarda müfredatlar aracılığıyla okul ortamında gerçekleştirilen önleme programlarıdır. Önleme programlarının önemli bir kısmı ortaokul ve lise öğrencilerine okul sistemleri aracılığıyla sunulmaktadır. Bu kapsamda sağlıklı ilişki özelliklerinin, flört şiddetinin göstergelerinin öğretilmesi, flört şiddetine yönelik tutumlarını ve inançlarını fark etmeleri ve tanık olduklarında şiddete müdahale edebilmeleri hedeflenmektedir. Okul temelli programlar flört şiddeti ile ilgili sınıf tartışmaları, tiyatro gösterileri, misafir konuşmacıları, şiddete maruz kalanlar için destek gruplarını, ebeveyn bilgilendirme sunumlarını içermekte, sınıf ortamında konular dersler aracılığı ile uygulanmaktadır (Sousa,1999). Ergenlerin, okul personeli, hemşireler, danışmanlar veya avukatlar yerine destek ve tavsiye almak için arkadaşlarına veya öğretmenlerine güvenme olasılığı daha yüksek olduğundan, bu programlar aracılığı ile tüm öğrencilere bu konuda bilgi verilmesi önemli görülmektedir (Ocampo, Shelley ve Jaycox, 2007; Wekerle ve Wolfe, 1999). Okul temelli programların olumsuz yanı akranlar arasında sunulması ve katılımcıların birbirini tanımasıdır. Bu nedenle uygulamacıların hassas ve kişisel konuların paylaşılabilmesi için güvenli alan oluşturmaları gerekmektedir (Wolfe vd., 2003). Okul temelli program örnekleri Tablo 2’de sunulmuş, grupların önleme düzeyine, uygulandığı kapsama, grup yapısına, programların yöntem ve içeriklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 2

Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları

1. Safe Dates (Foshee vd., 2000)		
Program türü	Birincil Önleme /Okul Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol Grubu)	
Amaç	-Flört şiddetine yönelik tutum, toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık oluşturma -Öfke yönetimi ve çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi -Yardım kaynaklarını tanıtarak yardım arama becerilerini destekleme	
Katılımcılar	Ortaokul ve lise öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	<u>Okul etkinlikleri;</u> -10 oturum eğitim, Tiyatro, Poster yarışması <u>Topluluk etkinlikleri</u> -Hizmet sunumu ve personel eğitimi	-Topluluk etkinlikleri

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

Ortaokul ve Lise Öğrencilerine Yönelik Uygulanan Flört Şiddetini Önleme Programları

2. Shifting Boundaries (Taylor, Mumford ve Stein, 2015)

Program türü	Birincil Önleme / Okul Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol)	
Amaç	Sınırlar, flört şiddeti, flört şiddeti ile ilgili yasalar, flört şiddetini sürdürmenin sonuçları, cinsiyet rolleri ve sağlıklı ilişkiler, okulda güvenli olmayan alanların tanımlanması konusunda farkındalık oluşturma	
Katılımcılar	Ortaokul öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-6 oturum -Eğitici Sunum -Sınıf etkinlikleri	X

3. Expect Respect (Ball vd., 2009)

Program türü	İkincil Önleme/Okul Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol)	
Amaç	-Flört şiddetini önlemek ve sağlıklı ilişkiler geliştirmelerini destekleme -Toplumsal cinsiyet normları, güç, kontrol, flört şiddetinin kabul edilmesi, travma gibi konulara ilişkin farkındalık oluşturma	
Katılımcılar	Ortaokul ve lise öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-Grup aktiviteleri rol oynama -Eğitici videolar -Sanat ve şiir	X

4. Fourt-R (Wolfe vd., 2009)

Program türü	Birincil Önleme /Okul Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney-Kontrol)	
Amaç	Kişisel güvenlik, sağlıklı büyüme, cinsellik ve madde kullanımı konusunda bilgilendirme	
Katılımcılar	Lise öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-7 oturum-75' -Kız-erkek ayrı gruplar -Eğitici aktiviteler	X

Toplum temelli önleme programları ise gençlik merkezleri gibi toplum hizmeti amaçlayan kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilen önleme programlarıdır. Örneğin Wolfe ve Wekerle (1996) gençlerin sağlıklı ilişkiler geliştirebilmeleri amacıyla toplum temelli müdahale programı geliştirmişlerdir. Program şiddet deneyimi olan ya da şiddete tanık olmuş olan ergenlere yönelik hazırlanmış, iki saatlik oturumlar halinde uygulanmıştır. Programda flört şiddetini anlamaları ve kişisel sorumlulukları ile ilgili gerekli becerileri öğrenmeleri, iletişimlerini arttırmaları ve sosyal yeterliliklerini arttırmaları amaçlanmıştır. Bu kapsamda katılımcıların şiddet içeren davranışları tanıması, olumlu iletişim ve çatışma çözme becerilerini öğrenmesi, şiddeti güçlendiren sosyal normları tanıması hedeflenmiştir. Toplum temelli programlarda olumsuz olarak okul dışında katılımcılara ulaşılması ve katılımcıların devamının sağlanması konusunda güçlükler yaşanmaktadır (Wolfe vd. 2003). Aynı zamanda yer, ulaşım güçlükleri, hedef kitleye ulaşmadaki zorluklar nedeniyle dezavantajlı olabilmektedir (Wolfe vd., 2003).

Tablo 3

Toplum Temelli Flört Şiddetini Önleme Programları

1. Ending Violence (Jaycox vd., 2006)

Program türü	Birincil Önleme /Toplum Temelli	
Yöntem	Deneysel (Deney ve Kontrol Grubu)	
Amaç	-Flört şiddetinin türleri ve dinamikleri konusunda bilgilendirme -Aile içi şiddet konusundaki yasal düzenlemeler konusunda bilgilendirme -Güvenli ve olumlu ilişki özellikleri konusunda bilgilendirme	
Katılımcılar	Lise öğrencileri	
	Deney	Kontrol
Müdahale	-3 oturum -Rol oynama, Eğitsel oyunlar Eğitici sunum	Sağlık bilgisi dersi

Uygulandıkları kapsama göre bir diğer önleme türü *Aile temelli önlemedir*. Aile temelli önleme programları aile aracılığı ile yürütülmekte, risk grubundaki ailelere yönelik hazırlanmaktadır. Farklı kuramsal yaklaşımlara göre şiddete ilişkin tutumlar aile içi ilişkiler bağlamında şekillenmektedir. Ailede başlayan tutum değişikliği ile bireylere

farkındalık kazandırılması geniş alanda etki etmektedir. Çünkü hem ebeveynler hem de çocukların tutumlarında değişiklikler ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde programların, önleme düzeyine göre, uygulandığı kapsama ve grup yapısına göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Programlar incelendiğinde çoğu programın birincil önleme amacıyla okul, üniversite ve toplum kuruluşları aracılığı ile uygulandığı anlaşılmaktadır. Üniversite düzeyinde uygulanan programlarda çoğunlukla cinsel flört şiddetini önleme amacıyla tanık müdahalesi konusuna odaklanıldığı görülmüştür.

Bu kapsamda ise programların içeriğini flört şiddetine yönelik tutumlar, müdahale etme ile ilgili özgüven kazanma, özyeterlilik, akran desteği verme, akranlara yardım etme ile ilgili tutumlar ve inançlar konuları oluşturmaktadır. Konuların sunum, sınıf tartışması, tek ya da iki oturumluk gruplar aracılığı ile sunulduğu görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda grupta danışma yaklaşımı ile yürütülen çalışmalar da bulunmaktadır. Ortaokul ve lise düzeyindeki programlar ise çoğunlukla okulda ders müfredatları içinde ya da tiyatro, afiş vb gibi etkinlikler aracılığı ile yürütülmektedir. Programlarda flört şiddeti, flört şiddetinin nedenleri, hangi davranışların flört şiddeti olduğu, risk faktörlerinin neler olduğu, romantik ilişkide kişilerin sahip olduğu haklar, başvurabilecekleri yardım kaynakları, toplumsal cinsiyet rolleri, çatışma çözme becerileri, öfke kontrolü, sağlıklı ve sağlıklı ilişkilerin özellikleri gibi konuların ele alındığı görülmektedir. Önleme programlarının zaman içindeki gelişimi incelendiğinde ilk zamanlarda toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil yapı, toplumsal şiddet gibi konulara odaklanıldığı, ancak son zamanlarda sağlıklı ilişkiler yaklaşımının temel alındığı görülmektedir. Böylelikle bireylerin gelişimleri desteklenerek yalnızca risklerin azaltılmasına değil güçlendirilmelerine de odaklanılmaktadır. Flört şiddetini önleme programlarının etkililiğinin sınındığı araştırmalarda ise, uygulama sonucunda flört şiddetine yönelik tutum, çatışma çözme, ilişki doyumu, ilişki niteliği, iletişim becerileri gibi özellikler değerlendirilmiştir.

Flört Şiddetini Önleme Programları ve İlgili Değişkenler

Bu bölümde araştırmanın değişkenleri olan, uygulama sonucunda değerlendirilen flört şiddetine yönelik tutum, ilişki niteliği ve çatışma çözüm stilleri değişkenlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Flört Şiddetine Yönelik Tutum. Araştırmanın önceki bölümlerinde flört şiddeti konusunda kuramsal bilgilere, flört şiddetinin tanımlanmasına, risk faktörlerine, etkilerine, yaygınlık ve sıklığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde ise flört şiddetine yönelik tutum, önleme programları açısından ele alınmaktadır. Flört şiddetine yönelik tutum bir risk faktörü olarak tanımlandığından, sıklıkla kabul edici tutumun değiştirilmesine odaklanılmaktadır. Nitekim toplumlar romantik ilişkilerde kadınlardan ve erkeklerden beklentileri ile bireylerin şiddeti ilişkide kabul edilebilir görmesine yol açabilmektedir. Reyes, Foshee, Niolon, Reidy ve Hall (2016) geleneksel cinsiyet rolleri ile ilgili inançların hem şiddet uygulama hem de şiddete maruz kalma riskini artırdığı belirlemişlerdir. Feminist Kuram, Sosyal Öğrenme Kuramı ve Bağlanma Kuramına göre bireyler için ilişkide kabul edilebilir olan tutum ve davranışlar erken yaşlardan itibaren şekillenmektedir. Dolayısıyla aktarılan toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili romantik ilişkilerinde şiddet içeren tutum ve davranışları kabul edilebilir görebilmektedirler. Pek çok kültürde fiziksel şiddet, çatışma çözmenin kabul edilebilir bir yolu olarak görülmektedir (Champion ve Durant, 2001). Bazı kültürlerde ise erkeğin kadının üzerinde güç iddia etme hakkı olduğu, sosyal olarak kadından daha üstün olduğu, erkeğin kadının “yanlış” davranış için fiziksel olarak disipline etme hakkı bulunduğu öğretisi bulunmaktadır (Amoakohene, 2004; Mitra ve Singh, 2007; Liu ve Chan, 1999). Bu öğretiler genç bireylerin şiddeti ilişkinin olağan bir ögesi şeklinde görmesine yol açarak ilişkide yaşanan şiddetin fark edilmesini ve dolayısıyla ilişkiyi bitirmelerini güçleştirebilmektedir. Flood ve Pease (2009) flört şiddetine yönelik olumlu tutumun, kadınların kendilerini suçlamaları ve kendilerini susturmaları ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Özetle önleme programlarında flört şiddetini olağan gören öğretiler üzerinde durularak kabul edici tutumun azaltılmasının önleyici olması beklenmektedir.

İlişki Niteliği. Programlarda üzerinde durulan bir diğer değişken ilişki niteliğidir. İlişki niteliği flört şiddetini önleme programlarında koruyucu bir faktör olarak tanımlanmaktadır. Romantik ilişkide olması gereken özellikler konusunda farkındalık kazandırılması ve ilişki niteliğinin artırılması çoğu programın temelini oluşturmaktadır. Özellikle son on yılda kuramsal gelişmeler genç bireylerin sağlıklı ilişkilerin işleyişi konusunda bilgilenmelerinin gerekli olduğunu göstermektedir (Fincham, Stanley ve Rhoades, 2011).

İlişki niteliği kavramı ve hangi ilişkilerin ilişki niteliği düzeyinin yüksek olduğu konusunda pek çok açıklama bulunmaktadır (Goodwin, 1999; Madsen ve Collins, 2011; Snyder, Heyman ve Haynes, 2005, Verhofstadt, Buysse, Rosseel ve Peene, 2006). Ancak en sistemli açıklamalardan biri Pierce, Sarason ve Sarason (1991) tarafından yapılmıştır. Pierce ve diğerleri (1991) ilişki niteliğini sosyal destek, derinlik ve çatışma boyutları ile üç faktörlü olarak açıklamışlardır. Buna göre sosyal destek boyutu, bireylerin partnerlerinin desteğine ilişkin algılarını içerirken, çatışma boyutu bireyleri çatışma düzeylerini ve çatışma sonucunda oluşan olumsuz duygularını içermektedir (Pierce vd., 1997). İlişki derinliği boyutu ise bireylerin ilişkilerini ne kadar önemli algıladıklarını göstermektedir (Fowers vd., 2016). Kısaca ilişki niteliği ilişkide algılanan sosyal destek, olumlu çatışma, ilişkide güvende, olumlu ve önemli olma olarak tanımlanmaktadır (Pierce vd., 1997). Fletcher, Simpson ve Thomas (2000) ise altı faktörlü ilişki niteliği modelini geliştirmişler, ilişki niteliğini doyum, bağlılık, yakınlık, güven, aşk ve tutku değişkenleri ile açıklamışlardır. Yapılan pek çok araştırmada ilişki niteliği ile ilgili çoğunlukla yakınlık, sosyal destek, derinlik, olumlu çatışma çözme, güvende olma, doyum alma ve eğlence gibi değişkenlere odaklanıldığı görülmektedir (Madsen ve Collins, 2001; Snyder vd., 2005; Verhofstadt vd., 2006). İlişki niteliği modellerine ve ilişki niteliği konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında partnerden destek alınan, önemli ve güvende hissedilen, çatışmaların olumlu çözüldüğü, yakınlık, bağlılık, aşk gibi olumlu duyguların hissedildiği, gelişim açısından yararlı deneyimler sağlanan romantik ilişkiler, ilişki niteliği düzeyi yüksek ilişkiler olarak tanımlandığı görülmektedir.

Bireylere ilişki niteliği düzeyi yüksek, gelişimsel açıdan işlevsel romantik ilişkilerin özellikleri konusunda farkındalık kazandırılması çeşitli açılardan yararları bulunmaktadır. İlişki niteliği düzeyi yüksek ilişkilerde daha az flört şiddeti yaşandığı, flört şiddeti ve ilişki niteliği arasında olumsuz yönde bir ilişki olduğu bilinmektedir (Linder, Crick ve Collins, 2002). Başka bir açıdan ise bireylerin gelişimsel açıdan işlevsel ve işlevsel olmayan ilişkilerin belirtilerini fark etmeleri, sağlıklı ilişkiler kurabilmek için adım atabilmeleri açısından önemli görülmektedir (Fincham vd., 2011). Çünkü romantik ilişkiler söz konusu olduğunda gelişimsel açıdan işlevsel ve işlevsel olmayan ilişkileri ayırt etmek kimi zaman bireyler açısından kolay olmamaktadır (Florsheim, 2003). Nitekim çoğu işlevsel ilişki bazı olumsuz özellikleri içermekle birlikte işlevsel olmayan ilişkilerin de bazıları da olumlu özellikleri içermektedir. Bu da bireyler için ilişkilerini değerlendirme açısından güçlük oluşturabilmektedir. Genç

bireyler için işlevsel ve işlevsel olmayan ilişkileri ayırt edebilmelerindeki bir diğer zorluk, romantik ilişkilere dair mevcut bakış açısının sosyal ve kültürel beklentiler tarafından belirlenmesidir (Florsheim, 2003; Kağıtçıbaşı, 2010). Farklı kültürlerde, romantik ilişkilere yüklenen anlam ve romantik ilişkide kadın ve erkeklerden beklenen davranışlar, romantik ilişkiye başlama yaşı, sevgiye atfedilen önem gibi pek çok özellik açısından farklılık göstermektedir (Upchurch, Aneshensel, Mudgal ve McNeely, 2001; Wu ve Thomson, 2001). Bir anlamda kültürde romantik ilişkide istenen davranışların neler olduğu toplum tarafından belirlenmektedir. Bu da bazı işlevsel olmayan tutum ve davranışların ilişkide olağan görülmesine yol açmakta, bireylerin ilişki niteliklerini değerlendirmelerini zorlaştırmaktadır. Örneğin Browne (1987) romantik ilişkilerin özelliklerini, şiddetin erken belirtilerini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında kontrol, yalnızlaştırma, sahiplenme, kıskançlık, öfkeye yatkın ve bilinmeyen geçmiş gibi değişkenlerin şiddet göstergesi olduğunu ancak kadınların bu davranışları şiddet göstergesi şeklinde okumadıklarını belirlemiştir. Şiddete maruz kalan kadınlara sorulduğunda erken şiddet göstergelerini fark etmediklerini, ilişkide olumlu hissettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmada bu durumun sebebinin şiddetin belirtilerinin kültürel bağlamda kabul edilebilir ilişki özellikleri şeklinde görülmesi olduğu belirtilmiştir. Örneğin yeni başlayan ilişkilerde sürekli kontrol etme, sevgi ve ilgi göstergesi, romantik bir davranış olarak yorumlanmaktadır (Hattery, 2009). Tüm bu nedenlerden dolayı programlarda gelişimi destekleyici ilişki özellikleri konusunda farkındalık kazandırılarak, sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmanın koruyucu olacağı belirtilmektedir.

Çatışma Çözme. Programda ele alınan bir diğer değişken çatışma çözmedir. Alanyazında çatışmaların romantik ilişkilerin bir parçası olması, çatışma çözümünün flört şiddetinin en önemli yordayıcılarından biri olması flört şiddetini önleme programlarının büyük çoğunluğunda çatışma çözme becerilerine odaklanılmasına neden olmuştur (Shulman, 2003).

Çatışma kişilerarası ilişkilerde anlaşmazlık anlamına gelmekle birlikte pek çok farklı tanım bulunmaktadır. Shantz (1987) çatışmayı yoğunluk, çatışma konusu, çatışmayı başlatan bir karşıtlık, çözüm ve sonuç gibi çeşitli özelliklere sahip bir "zamana yayılmış sosyal bir olay" olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda çatışma karşıtlıkların, uyumsuz ve uzlaşamayan isteklerin olduğu, duygusal bileşenleri içeren

kişilerarası uyuşmazlıklar olarak anlatılmıştır (Jehn ve Mannix, 2001). Galtung (1996) ise kişilerarası çatışmanın anlaşmazlık, olumsuz duygu ve engelleme gibi üç temel özelliğe sahip olduğunu belirtmektedir. Tanımlarda kişilerarası süreçlerde birbiriyle uyuşmayan farklı ihtiyaç ve isteklerden kaynaklanan olumsuz duygulara yol açan anlaşmazlık ve uyumsuzluklardan söz edilmektedir. Bununla birlikte farklı değerler, temel psikolojik ihtiyaçlar ve sınırlı kaynaklar bireyler arasında çatışmaya neden olmaktadır.

Çatışma çözme ise bireyler arasındaki uyuşmazlık ve anlaşmazlıkların son bulması olarak tanımlanmaktadır (Gottman, 1993). Alanyazında romantik ilişkilerde çatışma çözme yaklaşımlarına ilişkin farklı bakış açıları bulunmaktadır (Billingham ve Sack; 1987; Gottman,1993; Johnson ve Johnson, 1994; Kurdek,1994; Rusbult, Bissonnette, Arriaga ve Cox, 1998). Örneğin Johnson ve Johnson (1994) uzlaşma, güç kullanma, geri çekilme, yüzleşme, yatıştırma olarak adlandırılan beş farklı çatışma çözme stilden söz etmiştir. Rusbult ve diğerleri (1998) çıkış, konuşma, sadakat ve görmezden gelme olmak üzere dört temel stilden söz etmişlerdir. Kurdek (1994) ise çatışma çözme stillerini geri çekilme, boyun eğme, olumsuz ve olumlu çatışma çözmeden oluşan dört boyutla açıklamıştır. Bu dört çatışma stilden olumsuz çatışma çözme saldırgan tutum ve tavırları, olumlu çatışma çözme müzakere ve uzlaşmayı, boyun eğme isteklerine uymamasına rağmen diğer partnerin bulunduğu çözüme uyması ve geri çekilme ise çatışmadan kaçınarak sessiz kalmayı içermektedir (Cramer, 2002). Bireyler duygularını, ihtiyaçlarını dengelemek ve anlaşmazlıkları ele almak için çatışma çözümünde farklı stiller kullanabilmektedirler (Shulman, 2003). Çatışma çözüm stillerinin yapıcı ve yıkıcı olmasını belirleyen şey bireylerin olumlu katılım göstermeleridir. Bireyler duygularını ve düşüncelerini açıkladıklarında, anlaşma ve uzlaşma alanları aradıklarında, empatik davrandıklarında olumlu katılım gösterdikleri anlamına gelmektedir. Aksi şekilde ise bireyler çatışma sırasında olumsuz bir tutum sergilediklerinde, birbirlerini suçlayıp eleştirerek, kaçınmacı ya da savunmacı davrandıklarında çatışmaların çözülmemesi muhtemeldir (Gottman ve Levenson, 2000). Etkili yönetilmeyen çatışmalar yakın ilişkileri tehdit eden güçler olarak görülmektedir. Araştırmalardan bazıları etkili yönetilmeyen çatışmaların şiddetle sonuçlanabileceğini, hatta fiziksel şiddetin çatışma çözümünde bir yol olduğunu göstermektedir. Örneğin Billingham ve Sack (1987) çatışmayı açıkladıkları modellerinde çatışma çözme biçimlerini akıl yürütme, sözel saldırı ve şiddet olarak tanımlamışlardır. Çatışmaların şiddetle sonuçlanma olasılığı, yapıcı çatışma çözme konusunda farkındalık

kazandırılmasını ve olumlu çatışma çözüme becerilerinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Türkiye’de ve yurt dışında flört şiddeti ve flört şiddetini önleme programları konusunda gerçekleştirilen araştırmalara yer verilmiştir.

Türkiye’de Yapılan Flört Şiddeti ile İlgili Araştırmalar

Türkiye’de yapılan ilk çalışmalarda çoğunlukla flört şiddetine yönelik tutumları ölçmeyi amaçlayan ölçeklerin uyarlanmasına ve geliştirilmesine odaklanılmıştır. Türkiye’de flört şiddetine yönelik tutumun ölçülmesi ile ilgili ilk çalışmalardan biri Aba (2008) tarafından yapılmıştır. Aba (2008) çalışmasında Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği'nin Türkçe’ye uyarlamasını yaparak ölçeğin güvenilirlik ve geçerliğini incelerken, Sezer (2008) Çiftler Arası Şiddeti Kabul Ölçeği'nin Türkçe’ye uyarlamasını yaparak psikometrik özelliklerini incelemiştir. Kılınçer ve Tuzgöl ise 2013 yılında yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin flört ilişkisinde algıladıkları şiddeti değerlendirmek amacıyla Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeğini geliştirmiş, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini sınamışlardır.

Daha sonra yapılan çalışmalarda flört şiddeti ile ilişkili değişkenleri, flört şiddetinin hangi değişkenlere göre farklılaştığını belirlemeyi amaçlayan çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Örneğin Sakarya (2013) üniversite öğrencilerinde flört şiddeti kabul düzeyinin çeşitli demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda köyde yaşayanların ilde yaşayanlara göre, erkeklerin kadınlara göre, düşük gelir düzeyine sahip olanların, orta gelir düzeyi ve yüksek gelir düzeyine sahip olanlara, anne – baba eğitim düzeyi düşük olanların, anne- baba eğitim düzeyi yüksek olanlara göre flört şiddetini daha fazla kabul ettikleri bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarını ve davranışlarını belirlemenin amaçlandığı bir çalışmada İftar (2016) katılımcıların %52,9’unun flört şiddetine maruz kaldığını, %52’sinin ise flört şiddeti uyguladığını, erkek katılımcıların flört şiddetini kabul düzeyinin kadın katılımcılara göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğu saptamıştır. Buna ek olarak partnerlerine şiddet uygulayan katılımcıların önemli bir kısmının aile içinde şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir.

Demografik değişkenlerin yanı sıra psikolojik ve toplumsal değişkenler flört şiddeti ile ilgili araştırmalara konu olmuştur. Örneğin Yumuşak (2013) araştırmasında

üniversite öğrencilerinin narsistik kişilik özellikleri, cinsiyetçilik tutumları ve flört şiddetine yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada katılımcıların flört şiddetine ilişkin tutumlarının, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve narsistik kişilik düzeyleri ile olumlu yönde ilişki olduğunu, narsistik kişilik özellikleri ve cinsiyetçilik düzeyleri arttıkça flört şiddetini kabul edilebilir görme düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir.

Bir diğer araştırmada Savoly, Ulaş ve Zorbaz (2014) şiddeti kabul düzeyinin akılcı olmayan inançlar ile ilişkili olup olmadığını, cinsiyet ve ilişki durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda ise üniversite öğrencilerinin şiddeti kabul düzeyinin sevilmezlik inancı, çaresizlik inancı ve ilişki süresi ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bir başka ifade ile üniversite öğrencilerinin çaresizlik inançları, sevilmezlik inançları ve ilişki süreleri arttıkça şiddet kabul düzeylerinin de arttığını bulmuşlardır.

Psikolojik saldırganlığın belirleyicilerine ilişkin bir model oluşturma çalışmasında Demirtaş (2015) ise cinsiyetçi inançlar, psikolojik saldırganlığı kabul etme, ataerkillik, ebeveynler arası psikolojik şiddete tanıklık etme ve cinsiyet toplumsallaşması ile psikolojik saldırganlığa başvurma arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda modelin psikolojik saldırganlığa başvurmaya ilişkin varyansın % 31'ini açıkladığı belirlenmiştir. Önerilen modelde, psikolojik şiddeti kabul etme; anneden babaya psikolojik şiddete tanıklık etme, cinsiyet toplumsallaşması ve ataerkillik değişkenleri ile psikolojik flört şiddetine başvurma arasındaki ilişkilere kısmi olarak aracılık etmiştir. Buna göre psikolojik saldırganlığa başvurmada ataerkillik, ebeveynler arası psikolojik şiddete tanıklık etme, cinsiyet toplumsallaşması, psikolojik saldırganlığı kabul etme ve cinsiyetçi inançlarının önemli rol oynadığı belirlenmiştir.

Şiddete tanıklık etmenin değişken olduğu diğer araştırmada Salman (2015) ebeveynler arasındaki şiddete tanık olma, çocuklukta istismara maruz kalma, psikolojik sıkıntı, flört şiddetini uygulama ile flört şiddetine maruz kalma arasındaki ilişkiyi incelemiştir, araştırma sonucunda çocuklukta istismara maruz kalmanın ve ebeveynler arasındaki şiddete tanıklık etmenin flört şiddetine maruz kalmayı ve flört şiddetine uygulamayı yordadığını bulmuştur. Flört şiddetine maruz kalmanın ve flört şiddetini uygulamanın psikolojik sıkıntıyı yordadığı belirlenmiştir. Benzer şekilde Ergüder (2016) ise yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzlarının çocuklukta psikolojik saldırganlığa maruz kalma ile flört ilişkisinde psikolojik

saldırganlığı uygulama arasındaki ilişkiye aracılık etmedeki rolünü incelemiştir. Araştırmada modelin psikolojik flört şiddetini uygulamaya ilişkin varyansın %15'ini açıkladığı, çocukluk çağında yaşanan psikolojik saldırganlığın, öfkeyi kontrol etme ve öfkeyi dışa vurmayı olumsuz yönde etkileyerek, psikolojik flört şiddetini uygulamayı etkilediği bulunmuştur.

Bir diğer araştırmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet tutumları ve benlik saygısı ile flört şiddetine ilişkin tutumları arasındaki ilişki incelenmiş, araştırma sonucunda katılımcıların flört şiddetine yönelik tutumlarının, toplumsal cinsiyet rolleri ile olumlu yönde ilişki olduğunu belirlenmiştir. Buna göre, toplumsal cinsiyet rolleri puanları arttıkça flört şiddetini kabul düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Ayrıca erkek katılımcıların flört şiddeti tutum puanlarının, benlik saygısı puanları ile olumsuz yönde ilişkili olduğu, flört şiddetine yönelik tutum puanları arttıkça benlik saygılarının azaldığı bulunmuştur (Yıldırım, 2016).

Flört şiddetinin etkilerini inceleyen Cinal (2018), yaptığı araştırma sonucunda, flört şiddetine maruz kalan kadınların depresyon ve kaygı puanlarının, flört şiddetine maruz kalmayan kadınların depresyon ve kaygı puanlarından daha yüksek olduğu bulmuştur. Ayrıca flört şiddetine yönelik tutumun, depresyon ve kaygı seviyeleri ile olumlu yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle bireylerin flört şiddetine yönelik tutum puanları arttığında, depresyon ve kaygı düzeyleri de artmaktadır.

Türkiye’de flört şiddeti konusunda yapılan araştırmaların çoğu durum saptamaya ve ilişkileri belirlemeyi amaçlayan araştırmalardır. Deneysel çalışmaların sayısı ise sınırlıdır. Bu çalışmaların birinde Sezgin (2016) üniversite öğrencisi kadınlarda, sağlıklı ilişkiler geliştirme programının flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında 16 oturumdan oluşan sağlıklı ilişkiler geliştirme programı, ön test, son test ile deney ve kontrol grubu kullanılarak uygulanmış ve değerlendirilmiştir. Program sağlıklı ilişki becerilerini geliştirme amacıyla beden algısı, cinsiyete ilişkin kalıp yargılar, sağlıklı ve sağlıksız romantik ilişkiler, sevgili hakları sorumlulukları ve beklentileri, cinsel değer yargıları, duygularını tanıma ve ifade etme, etkin dinleme ve iletişim becerileri, çatışma çözme, romantik ilişkilerde kıskançlık, ilişkinin bitmesi korkusuyla baş etme ve öfkeyi kontrol etme gibi konuları içermektedir. Araştırmanın sonucunda geliştirilen programın, kadınların romantik ilişkilerindeki çatışma çözümünde; cinsel, fiziksel, duygusal şiddeti gerçekleştirme ilişkisel saldırganlığa uğrama ve şiddete maruz kalma düzeylerini azaltmada etkili olduğu, kadınların sağlıklı ve sağlıksız ilişki özellikleri ile ilgili bilgilerinin arttığı belirlenmiştir.

Bir diğer çalışmada ise Üstünel-Balcı (2018) feminist kuram temelli flört şiddetini önleme programı geliştirmiştir. Üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanan 8 oturum olarak uygulanan programda romantik ilişkilerde güvenlik, eşitlik, sorumluluk ve karşılıklılık kavramları temel alınmıştır. Araştırma sonucunda programın fiziksel şiddete ilişkin tutum ve kadınlara karşı düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ancak uyum gösterme becerileri ve duygularla başa çıkma, erkeklere karşı çelişik duygulu cinsiyetçilik, psikolojik şiddete ilişkin tutumlar, kadınlara karşı korumacı cinsiyetçilik düzeyleri üzerinde etkisi olmadığı belirlenmiştir. Alanyazına bakıldığında çalışmaların önemli bir kısmının betimsel ve ilişkisel çalışmalar olduğu görölmektedir. Deneysel olarak ise yapılmış olan iki tane çalışmaya rastlanmıştır.

Yurt Dışında Yapılan Flört Şiddeti ile İlgili Araştırmalar

Türkiye’de yapılan çalışmalarla karşılaştırıldığında, yurt dışında yapılan çalışmaların geçmişinin daha geriye dayandığı görölmektedir. Özellikle flört şiddetini önleme konusunda pek çok deneysel çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların çoğunlukla erken ve orta ergenlik dönemindeki bireylere yönelik olduğu, üniversite öğrencilerine yönelik az sayıda çalışmada cinsel flört şiddetine odaklanıldığı görölmektedir. Araştırmalarda özellikle flört şiddetini önlemeye yönelik çalışmalara erken yaşta başlamanın önemine dikkat çekilmesi sebebiyle, önleyici programların çoğunlukla ergenlere yönelik olduğu, beliren yetişkinlik döneminde ise önemli bir sorun olduğu belirtilen cinsel şiddete odaklanıldığı gözlenmiştir.

Psikolojik ve fiziksel flört şiddetinin konu alındığı çalışmalardan birinde Rosen ve Bezold (1996) flört şiddetine maruz kalma riski taşıdığı düşünölen üniversite öğrencisi kadınlar için öğretici bir önleme programı geliştirerek etkililiğini sınamışlardır. Program kişilerarası ilişkileri, gücü ve benlik saygısını geliştirmek amacıyla gruplar halinde sunulmuş, şiddet içeren davranışlar, saldırgan davranışların olumsuz sonuçları katılımcılara sunulmuştur. Oturumların çoğu öğretici nitelikte olmakla birlikte, bir oturum karar verme ve çatışma çözme becerilerini kazandırmak amacıyla tasarlanmıştır. Çalışma sonunda odak grup görüşmesi yapılmış tutumsal veya davranışsal değişimler nitel olarak değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcılar ilişkideki kişisel haklar konusunda farkındalık kazandıklarını ve kendilerini ilişkideki şiddetle baş etme konusunda daha güçlü hissettiklerini belirtmişlerdir.

Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan araştırmalardan bir diğeri Woodin ve O'leary (2010) tarafından yapılmıştır. Araştırmada Miller ve Rollnick (2002) tarafından tasarlanmış bir müdahale olan “kısa motivasyonel görüşme” müdahalesi yoluyla bireylerin fiziksel şiddete ve psikolojik şiddete ilişkin olası olumlu tutumlarını değiştirmelerine ve romantik ilişkide şiddeti daha az kabul edilebilir görmelerine yardım etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya fiziksel şiddete maruz kalmış çiftler katılmıştır. Program tek oturum olarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda katılan bireylerin psikolojik şiddete yönelik tutumlarında, kaygı düzeylerinde, psikolojik şiddeti ve fiziksel şiddeti uygulamalarında azalma olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanan bir başka programda Kerpelman (2010), Pearson (2009) tarafından geliştirilen “Love Notes” isimli programının etkililiğini araştırmıştır. Programda bireylerin sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmak amaçlanmış, 13 oturumdan oluşan program kapsamında sağlıklı ilişkiler ile ilgili bilgi beceriler, sağlıklı cinsellik konuları üzerinde durulmuştur. Uygulama sonucunda katılımcıların fiziksel, duygusal ve sözel flört şiddetini daha az uyguladığı, çatışma çözme ve iletişim becerilerinin geliştiği, sağlıklı ilişki kurmaya ilişkin bilgilerinde artış olduğu belirlenmiştir.

Üniversite öğrencileri için flört şiddetini önlemeyi amaçlayan diğere çalışmalarında cinsel flört şiddetine odaklanılmıştır. Örneğin, Moynihan ve diğere (2015) araştırmalarında dört-beş saat süren bir workshop düzenleyerek cinsel flört şiddetini önlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada rastgele iki üniversite belirlenerek, deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Araştırma sonucunda deney grubundaki katılımcıların akran desteği vermeye ve yardım etmeye hazır olmakla ilgili tutumlarında önemli değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Bu kapsamda gerekli durumlarda müdahale etme ile ilgili tutum ve davranışlarında değişimler olduğu belirlenmiştir.

Peterson (2016) ise flört şiddeti konusunda tek oturumluk bir eğitimin etkililiğini sınımıştır. Eğitimde cinsel şiddeti kabul etme, tanık olduğunda yardım etmeye istekli olma gibi konular üzerinden durulmuş, araştırma sonucunda tanık olduğunda müdahale etme ile ilgili tutumlarında, inançlarında ve davranışlarında olumlu değişimler olduğu belirlenmiştir. Benzer bir diğere çalışmada Borsky ve diğere (2016) flört şiddeti konusunda yapılan tek oturum şeklinde 30 dakika süren görüşmelerin, tanık olduğunda müdahale etme davranışı üzerindeki etkililiğini sınımışlardır. Çalışmanın sonucunda deney ve kontrol gruplarının tutum ve davranışları karşılaştırılmış müdahale etme

davranışında olumlu değişiklikler olduğu ancak öz yeterlilik ve flört şiddetine ilişkin tutumlarda değişiklik olmadığı gözlenmiştir.

Diğer programlar ise sıklıkla 13 ile 18 yaş aralığında olan ergenlere yönelik hazırlanmıştır (Ball vd., 2009; Foshee vd., 2004; Jaffe vd., 1992; Jaycox, Aronoff ve Shelley, 2007; Jones, 1991; Lavoie, Venize, Psihe ve Boivin, 1995; Macgowan, 1997; Pearson, 2004; Taylor vd., 2015; Wolfe vd., 2009). Bu programların özetleri flört şiddetini önleme başlığı altında açıklanmıştır. Özetle ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik hazırlanan programlarda çoğunlukla flört şiddeti kavramı, flört şiddeti belirtileri konusunda bilgilendirmek, flört şiddeti ile ilgili tutumlar, toplumsal cinsiyet rolleri, risk faktörleri, işlevsel ilişkilerin özellikleri konusunda farkındalık kazandırılması amaçlanmıştır. Amaçlara ulaşılmasında ise sunum, tartışma, rol oynama, eğitsel oyunlar, grup etkinlikler, eğitici videolar, sanat ve şiir aracılığıyla dışavurum gibi yöntemler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ise sıklıkla bireylerin flört şiddetine ilişkin farkındalıkları ve flört şiddetine yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Programların etkililiğine ilişkin yapılan çalışmalar programların flört şiddetini azaltmada etkili olduğunu göstermektedir.

Alanyazındaki ortaokul-lise ve üniversite öğrencilerine yönelik programların içeriğinde farklılıklar bulunmaktadır. Ortaokul-lise öğrencilerine yönelik önleme programlarında fiziksel, psikolojik, cinsel flört şiddeti gibi şiddetin farklı türleri ele alınırken, üniversite öğrencilerine yönelik hazırlanan önleme programlarının cinsel flört şiddeti ile sınır olduğu görülmektedir. Ancak bazı araştırmacılar son yıllarda üniversite düzeyinde de psikolojik ve fiziksel flört şiddetine odaklanılmasının gerekli olduğunu belirtmektedir (Shorey vd., 2012). Bu programlarda bir diğer farklılık ise üniversite öğrencilerinde sıklıkla tanık müdahalesine odaklanılmış olmasıdır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Psiko-Eğitim Programının tasarımı, çalışma grubu özellikleri, programın değerlendirmesinde kullanılan veri toplama araçları, programının uygulanması, verilerin toplanması ve verilerin analiz edilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programının üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetine ilişkin tutumlarına, ilişki niteliklerine ve çatışma çözme tepkilerine etkisinin incelendiği çalışmada ön test son test izleme testi kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır (Tablo 4). Yarı deneysel desenler, grup eşleştirmenin olduğu, ancak rastgele atanmanın olmadığı durumlarda kullanılabilir (Büyüköztürk, 2016). Araştırmanın çalışma grubu, çalışmada ölçüt olarak belirlenen niteliklere sahip, gönüllü kişilerden, grupların ön test puanları arasında anlamlı fark olmayacak şekilde oluşturulmuştur. Uygulanan araştırma modeli Tablo 4'te gösterilmiştir. Ön test ölçümleri uygulamanın başında, son test ölçümleri uygulamanın bitiminde ve izleme testi ise son testin uygulanmasından iki ay sonra gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4

Araştırmanın Modeli

Gruplar	Ön test	Uygulama	Son test	İzleme
Deney	O1.1	X1	O1.2	O1.3
Kontrol	O2.1		O2.2	O2.3

O: Flört Şiddetine Yönelik Tutum, İlişki Niteliği ve Çatışma Çözüm Stilleri Puanları
X1: İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı

Araştırmada flört şiddetine ilişkin tutum, çatışma çözüm stilleri ve ilişki niteliği değişkenleri, bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni ise İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programı'dır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kütahya'da bir devlet üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim görmekte olan 18 kadın üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Programın içeriği öğrenimlerine Kütahya'da devam eden üniversite öğrencilerine hazırlanan ilan aracılığıyla yazılı, sözlü ve çevrimiçi (telefon, whatsapp) olarak duyurulmuştur. Duyuru sonrasında katılmak isteyen öğrenciler ile yüz yüze ve telefonla ve ön görüşmeler yapılmış programın amacı, içeriği ve süreç konusunda bilgi verilmiştir. Yapılan görüşmelerde çalışma grubunun ölçütlerine uyan bireyler deney ve kontrol grubuna atanmıştır. Bireylerin araştırmaya dâhil edilmesinde kadın olma ve romantik ilişkiye sahip olma ölçüt olarak alınmıştır. Deney ve kontrol grubunun oluşturulmasında grupların ön test puanları arasında anlamlı fark oluşmaması göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmaya katılan 18 katılımcıdan, 9 katılımcı deney grubunu, 9 katılımcı kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney grubu başlangıçta 12 katılımcı ile oluşturulmuş; ancak bir üye oturumlara hiç gelmemiş, iki üye de ilk oturumdan sonra oturumlara devam etmemiş olduğundan, uygulama 9 üye ile tamamlanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5

Deney ve Kontrol Grubu Katılımcılarının Demografik Bilgileri

Demografik Bilgi		Deney		Kontrol		Toplam	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Yaş	21	1	11.11	-	-	1	5.56
	22	5	55.56	4	44.44	9	50
	23	3	33.33	4	44.44	7	38.89
	24	-	-	1	11.11	1	5.56
Sınıf	4	9	100	9	100	18	100
Fakülte	Eğitim	9	100	6	66.67	15	83
	İktidadi İdari Bilimler	-	-	1	11.11	1	5.56
	Sağlık Bilimleri	-	-	2	22.22	2	11.11
		9	100	9	100	18	100

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan bireylerin %88'inin 22-23 yaşlarında olduğu, deney grubu için yaş ortalamasının 22.22, kontrol grubu için yaş ortalamasının 22.88 olduğu, katılımcıların tamamının 4. Sınıfa devam ettiği görülmektedir.

İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Psiko-eğitim Programının Yapılandırılması

Psiko-eğitim programlarının yapılandırılmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Nazlı (2016) programın yapılandırılmasında, programın alt yapısının hazırlanması ve programın tasarım süreci aşamalarından söz etmektedir. Bu yaklaşımda program tasarım süreci kazanım, içerik, süreç ve değerlendirme ögelerinden oluşmaktadır. Bir diğer yaklaşımda, Furr ve Fukerson (1982) tarafından geliştirilen iki aşamalı modeldir. Modelde söz edilen programın yapılandırılmasının aşama ve basamakları Şekil 4'te gösterilmiştir (Akt. Furr, 2000).

Şekil 4 Psiko-eğitim Programının Yapılandırılmasının Aşamaları

Modelde ilk aşamada üç basamak bulunmaktadır. Bu aşama grubun amacının, amaçla ilgili hedeflerin ve hedefe ulaşmaya yardımcı kazanımların belirlenmesidir. İkinci aşamada ise; içeriğin belirlenmesi, etkinliklerin planlanması ve değerlendirme basamakları yer almaktadır. Bu araştırmada programın yapılandırılması Nazlı (2016) ve Furr (2000) tarafından önerilen psiko-eğitim programı yapılandırması süreçlerine benzer olarak iki aşama ve altı basamakta gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar birinci ve ikinci aşama başlıkları altında açıklanmıştır.

Birinci Aşama

Programın yapılandırılmasının birinci aşamasında grubun genel amacı, temel alınacak kuramsal temel, kuramsal temele bağlı olarak oturumların amaç hedef ve kazanımları belirlenmiştir.

Grubun Genel Amacının Belirlenmesi. Furr'un (2000) modeline göre grubun genel amacının belirlenmesi aşamasında grubun birincil odağının ne olacağına, grubun kimlere yönelik olacağına, tasarlanacak müdahalenin amacının ne olacağına (önleme, iyileştirme ya da geliştirme) ve gruba katılım sonucunda beklenen sonuçlara karar verilmesi gerekmektedir. Söz konusu faktörler göz önüne alınarak grupta birincil olarak odaklanılması düşünülen yakın ilişkiler, yakın ilişkilerdeki sağlıklı ve sağlıklı ilişki örüntüleri konu olarak belirlenmiştir. Yakın ilişkiler ile ilgili alanyazın tarandığında, beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin doyum verici ilişkiler yaşamalarının önemli gelişimsel görevlerden biri olduğu, bu anlamdaki güçlüklerden birinin ise flört şiddeti olduğu görülmüştür. Bununla ilgili olarak kadınların şiddete maruz kalmada dezavantajlı olduklarından sıkça söz edildiği belirlenmiştir. Bu nedenle elde edilen bilgiler temelinde gelişimlerini destekleyici ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla üniversite öğrencisi kadınlar ile çalışılmasına karar verilmiştir. Sonraki aşamada programın birincil önleme amacıyla yapılması kararlaştırılmıştır.

Programın hazırlanmasına başlanmadan önce flört şiddetini bir öge olarak ele alan, genç bireylerin sağlıklı ilişkiler geliştirmelerine yardım etmeyi amaçlayan programlar ve programların kuramsal temelleri ve içerikleri incelenmiştir. Programların önemli bir bölümünde sağlıklı ilişkiler konusunda farkındalık geliştirilmesinin yanı sıra flört şiddetine yönelik tutumun değiştirilmesi ve olumlu çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi üzerinde durulduğu görülmüştür. Bu anlamda programda ilişki niteliğinin, olumlu çatışma çözme becerilerinin gelişmesi ve flört şiddetine yönelik tutumlarının değiştirilmesine odaklanılması hedeflenmiştir. Bu amaca ulaşmaya yön vermesi için temel alınabilecek kuramlar incelenmiştir. Alan yazın incelendiğinde flört şiddetini önlemeye yönelik programların çoğunda herhangi bir kuramsal temel açıklanmadığı görülmüştür. Bu çalışma kapsamında tasarlanan programda İlişkisel Kültürel Kuram temel alınmıştır.

İlişkisel Kültürel Kuramda temel olarak gelişimi destekleyici ilişki özelliklerini içeren bilişsel bir modeli oluşturmaları vurgulanmaktadır. Kuramda özellikle otantik

ilişkiler geliştirmenin kişilerarası şiddetle bař etmeye yardımcı olacağı belirtilmektedir. Ayrıca ilişkilerde şiddet ile bař edebilmek için, otantik ilişkiler geliştirmelerinin yanı sıra kendi ilişki örüntülerini anlamının ve eleştirel dūřünerek öz farkındalık sağlamanın gerekli olduğunu öne sürmektedir (Hazlett vd., 2016). Burada sözü edilen öz farkındalık bireylerin kişisel özelliklerinin, kullandıkları kopukluk strajilerinin, ilişkilerdeki beklentileri anlatan ilişkisel imgelerinin, ilişkilerindeki güç ve güç dengesizliklerinin, ilişkilerini etkileyen denetleyici imgelerin ve toplumsal cinsiyet rollerinin farkına varmalarını içermektedir. Bu kapsamda programın genel amacı bireylere ilişki döngüsü, güç dinamikleri, flört şiddeti, kopukluk strajileri, ilişkisel imgeler, toplumsal cinsiyet rolleri ve denetleyici imgeler konusunda özfarkındalık kazandırarak, gelişimlerini destekleyici ilişkilere ilişkin bilişsel model oluşturmalarına yardımcı olmak olarak belirlenmiştir. Böylelikle uygulama sonucunda bireylerin ilişki niteliklerinin, çatışma çözüm becerilerinin gelişmesi ve flört şiddetine yönelik tutumun değişmesi beklenmiştir. Sonraki aşamada genel amaca ilişkin oturum amaç, hedef ve kazanımları belirlenmiştir.

Amaç, Hedef ve Kazanımların Belirlenmesi. Programın amaç, hedef ve kazanımları Wellman ve Moore'un gelişimsel rehberlik programlarında kullanılan taksonomisine göre oluşturulmuştur (Nazlı, 2016). Wellman ve Moore'un geliştirdiği taksonomi algılama düzeyi, kavrama düzeyi ve genelleme düzeyi olarak sınıflandırılmıştır. Bu programın kazanımları algılama ve kavrama düzeyinde oluşturulmuştur. Algılama düzeyi bilgi ve becerilerin kazanıldığı ilk düzeydir. Bu düzeyde bireyler çevrelerine ve kendilerine odaklanmaktadır. Kavrama düzeyinde ise bireylerden uygun kararlar vermeleri, plan yapmaları, bu planlara uygun şekilde davranmaları ve sosyal çevresinde sergileyeceği davranışları edinmeleri beklenmektedir (Akt. Nazlı, 2016). Haftada bir uygulanmak üzere sekiz oturum olarak yapılandırılan programın her bir oturumunun amaç, hedef ve kazanımları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programının Amaç, Hedef ve Kazanımları

Oturum 1-Tanışma

Amaç
Grubun amacını ve kurallarını kavramalarını sağlama
Hedef
1. Grubun amacını açıklayabilme
2. Grubun kurallarını açıklayabilme
3. Gruba ilişkin kendi bireysel amaçlarını ifade edebilme
Kazanım
1. Grubun amacını açıklar
2. Grubun kurallarını açıklar
3. Grup üyeleri birbirini tanır
4. Gruba ilişkin kendi bireysel amaçlarını ifade eder

Oturum 2

Toplumsal Öğretiler-Denetleyici İmgeler

Amaç
Yakın ilişkilerle ilgili toplumsal öğretilerin ilişkiler üzerindeki etkileri konusunu açıklama
Hedef
1. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargıları açıklayabilme
2. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargılar ile ilişkide şiddetin kabul edilmesi arasındaki ilişkiyi açıklayabilme
Kazanım
1. Yakın ilişkide toplumsal cinsiyet rollerini açıklar
2. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargıları açıklar
3. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargılar ile ilişkide şiddetin kabul edilmesi arasındaki ilişkiyi açıklar

Oturum 3

Kendini Tanıma-İlişkisel İmgeler

Amaç
İlişkisel imgelerin özelliklerini açıklama
Hedef
1. Kişisel özelliklerini betimleyebilme
2. İlişkisel imgelerini betimleyebilme
Kazanım
1. Kişisel özelliklerini betimler
2. Yakın ilişkide diğerlerinden olan beklentilerini adlandırır
3. Yakın ilişkideki ihtiyaçlarını sıralayabilir

Oturum 4

Sağlıklı İlişkisel Döngü-Yakınlık-Kopukluk

Amaç
İlişkisel döngünün özelliklerini açıklama
Hedef
1. İlişkisel döngünün özelliklerini açıklayabilme
2. İlişkilerdeki yakınlığın kesilme biçimlerini (kopukluk stratejileri) betimleyebilme
Kazanım
1. İlişkisel döngünün özelliklerini açıklar
2. İlişkilerde yakınlığın kesilme biçimlerini betimler
3. İlişkilerde yakınlığın kesilmesi durumunda ortaya çıkan duygularını adlandırır

(Devam ediyor)

Tablo 6 (Devam)

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programının Amaç, Hedef ve Kazanımları

Oturum 5 Güç	
Amaç	Yakın ilişkilerde gücün kullanımını ve güç dengesizliklerini açıklama
Hedef	1. Yakın ilişkilerde gücün kullanımını ve güç dengesizliklerini açıklayabilme 2. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışları adlandırabilme
Kazanım	1. Yakın ilişkilerde gücün kullanım biçimlerini açıklar 2. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan düşüncelerini açıklar 3. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygularını adlandırır 4. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan davranışlarını açıklar 5. Gücün dengeli dağılımının ilişkiler üzerindeki olumlu etkilerini sıralar
Oturum 6 Sağlıklı İlişki	
Amaç	Gelişimi teşvik edici ilişkilerin özelliklerini açıklama
Hedef	1. Otantik iletişimin özelliklerini açıklayabilme 2. Yakın ilişkide sahip olduğu hakları sıralayabilme 3. Yakın ilişkide sınır koymanın önemini açıklayabilme
Kazanım	1. Güvenlik, güç ve karşılıklılık kavramları ile otantik iletişim arasındaki ilişkiyi açıklar 2. Yakın ilişkide sahip olduğu hakları açıklar 3. Yakın ilişkide sınırların rolünü açıklar
Oturum 7 Çatışma Çözme	
Amaç	Çatışma ile yaratıcı şekilde uzlaşmanın önemini açıklama
Hedef	1. Olumlu çatışma çözme özelliklerini açıklayabilme 2. Yakın ilişkide çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarını betimleyebilme
Kazanım	1. Olumlu çatışma çözme özelliklerini açıklar 2. Yakın ilişkide çatışma çözme ve gelişme arasındaki ilişkiyi betimler 3. Yakın ilişkideki çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarını betimler
Oturum 8 Sonlandırma	
Amaç	Gruptan olumlu duygularla ayrılmalarını sağlama
Hedef	1. Gruba ilişkin kazanımlarını açıklayabilme 2. Grubun sonlanmasına ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklayabilme 3. Grupta olumlu duygular ile ayrılabilme
Kazanım	1. Gruba ilişkin kazanımlarının neler olduğunu açıklar. 2. Gruba ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklar 3. Grubun sonlanmasına ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklar 4. Gruba ilişkin duygularını açıklar.

Programın genel amacı, kuramsal temeli, oturumların amaç, hedef ve kazanımları belirlendikten sonra ikinci aşamaya geçilmiştir.

İkinci aşama

Programın yapılandırılmasının ikinci aşamasında programın içeriği belirlenerek, etkinliklerin, sürecin planlanması ve değerlendirmesi yapılmıştır.

İçeriğin Belirlenmesi. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim programının içeriği belirlenirken kuramın temel kavramları yeniden incelenerek genel amaca ulaşmada şu konulara yer verilmiştir.

Programın konuları

1. Oturum: Tanışma,
2. Oturum: Toplumsal öğretiler-Denetleyici imgeler,
3. Oturum: İlişkisel İmgeler,
4. Oturum: İlişkisel döngü-yakınlık-yakınlığın kesilmesi,
5. Oturum: İlişkisel Döngü-güç,
6. Oturum: Büyüme teşvik edici ilişki özellikleri,
7. Oturum: Çatışma çözme,
8. Oturum: Sonlandırma

Psiko-eğitim programının içeriğinin oluşturulması aşamasında açıklığa ve anlaşılabilirliğe dikkat edilerek, konular çerçevesinde aktarılacak içerik belirlenmiştir. Programda içerikle ilgili kısa bilgilendirme formlarına, varsayımsal durumlar için rol kartlarına, metaforlara, görsellere, öykülere ve resimli kartlara yer verilmiştir.

Etkinliklerin ve Sürecin planlanması. Bir sonraki aşamada belirlenen içeriğin sunulması amacıyla etkinlikler planlanmıştır. Programda İlişkisel Kültürel Kuram Temelli müdahalenin hem psiko-eğitimsel hem de deneyimsel olması sebebiyle, oturumlarda hem bilgilendirici etkinliklere hem de yaşantısal etkinliklere yer verilmiştir. Farkındalıklarını geliştirmek ve çeşitli becerileri öğrenmelerine yardımcı olmak amacıyla psikodrama oyunlarından, metafor ve sembollerden, rol oynama, rol değiştirme, dışsallaştırma gibi tekniklerden faydalanılmıştır. Geliştirilen psiko-eğitim programında yer alan sekiz oturumu süreci ve süreçte uygulanan etkinlikler Ek 1’de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Değerlendirme. İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Psiko-eğitim programının değerlendirilmesi aşamasında flört şiddetine ilişkin tutum, çatışma çözme ve ilişki niteliğine ilişkin nicel verileri elde etmek amacıyla veri toplama araçları başlığında tanıtılan ölçeklerden faydalanılmıştır.

Programının Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Programın esas uygulanmasına başlanmadan önce pilot grup uygulaması yapılmıştır. Pilot grup uygulaması Kütahya’da bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesinde 4. Sınıfa devam eden kadın öğrenciler ile sekiz oturum olarak yapılmıştır. Her oturumdan sonra oturum süreçleri değerlendirilmiş, eksiklik görülen noktalarda oturum konuları ve kazanımları sabit tutularak etkinliklerin akışında küçük değişiklikler yapılarak oturumlara son şekli verilmiştir. Deney ve kontrol grubunda yer alan bireyler “Çalışma Grubu” başlığında açıklandığı gibi belirlenmiştir. Deney grubuna sekiz oturumluk İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim programı aşağıda özetlendiği gibi uygulanmış, kontrol grubuna bir uygulama yapılmamıştır. Uygulama öncesinde, uygulamanın bitiminde ve uygulamanın bitiminden iki ay sonra, Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği, Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılarak ölçümler alınmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler istatistiksel analizler yardımıyla karşılaştırılmıştır.

Programın birinci oturumunda grup üyelerinin *grubun amacını ve kurallarını tanımaları amaçlanmıştır*. Oturuma tanışmalarına ve ısınmalarına yardımcı olmak amacıyla “İsimli top” etkinliği uygulanmış, üyelerin birbirleri ile ilgili merak ettiklerini sormalarına fırsat verilmiştir. Sonrasında programın genel amacı, içeriği ve işleyişi hakkında kısaca bilgi verilmiş, grup kuralları üyelerle birlikte yapılandırılmıştır. “Mucize Soru” tekniği ile grubun amacı çerçevesinde üyelerin kendi bireysel amaçlarını belirlemelerine ve ifade etmelerine yardım edilmiştir. Sonrasında uygulamanın bitiminde amaçları çerçevesinde gruptan elde ettikleri kazanımlarını değerlendirebilmeleri için bireysel amaçlarını yazmaları istenmiştir. Sonrasında oturumla ilgili duygu düşünceleri sorularak oturum sonlandırılmıştır.

İkinci oturumda *yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargılar ve bu kalıp yargıların romantik ilişkiler üzerindeki etkileri konusunu açıklanmıştır*. Romantik ilişkiler konusundaki düşünce ve beklentilerin duygu ve davranışlar üzerindeki etkisine dikkat çekilmiştir. Sonrasında çeşitli formlardan yararlanılarak duygu, düşünce ve davranış

arasındaki bağlantı örnekler yoluyla somutlaştırılmıştır. Düşüncelerin duygu ve davranışlarımıza etkilerinden sonra romantik ilişkiler ile ilgili kalıp yargıları fark etmelerine yardımcı olmak amacıyla toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumun ilişki beklentileri üzerinde durulmuştur. Romantik ilişkide toplumsal cinsiyet rolleri konulu Rol kartları aracılığıyla rol oynama tekniği uygulanmıştır. Canlandırma yapan üyelere, rol oynama esnasındaki duygu düşünceleri, diğer üyelere de gözlemleri sorularak ideal kadından beklenenleri fark etmelerine yardım edilmiştir. Son olarak oturumda konuşulan duygu, düşünce ve davranış bağlantısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve romantik ilişkiler arasındaki bağlantıyı kurabilmelerine yardımcı olmak amacıyla “ilişki dansı” metaforu anlatılmış, metafor rol oynama tekniği ile canlandırılmıştır. Oturum boyunca rol oynamalar sırasında farkında olmadan toplumdaki aldıkları rolleri yansıttıklarına dikkat çekilmiş, toplumsal cinsiyet rollerinin ve gerçekçi olmayan beklentilerin romantik ilişkideki duygular üzerindeki etkileri vurgulanmıştır.

Üçüncü oturumda *ilişkisel imgelerin özellikleri açıklanmıştır*. “Benim Bahçemin Kuralları” metaforundan faydalanılarak ilişkide beklentiler, ihtiyaçlar konusuna dikkat çekilmiştir. İlişkisel imgelerini fark etmelerine ve somutlaştırılmalarına yardımcı olmak amacıyla resimli oyun kartlarından kendilerini, partnerlerini ve ilişkilerini anlatan bir kart seçmeleri istenmiş, böylelikle kendi özelliklerini, partnerinin özelliklerini, ilişkilerinin özelliklerini ve ilişkilerdeki beklentilerini fark etmelerine yardım edilmiştir. Etkinlikte bir önceki oturumla ilişkilendirilerek kendimiz, partnerimiz ve ilişkimiz ile ilgili beklentilerimizin, düşüncelerimizin kısaca ilişkisel imgelerimizin ilişkide nasıl hissettiğimiz ve davrandığımızı etkilediği açıklanmıştır.

Dördüncü oturumda *çatışma ve bağlanma-kopukluk döngüsünün özellikleri açıklanmıştır*. Kendi çatışma çözme tepkilerini anlamalarına yardımcı olmak amacıyla ısınma oyunu oynanmış, gönüllü iki üyeye birinin yalnızca “evet” diğerinin de yalnızca “hayır” demesi yönergesi verilmiştir. Tüm üyeler farklı rol oynamalarını tamamladıktan sonra üyelere çatışma halindeyken nasıl hissettikleri ve nasıl davrandıkları, rol esnasındaki davranışlarının günlük yaşamdaki çatışma davranışları ile uyuşup uyuşmadığı sorularak etkileşim başlatılmıştır. Sonraki aşamada çatışma çözme formunu aracılığıyla çatışma çözüm stilleri tanıtılmış, üyelere ikişerli grup olmaları istenerek, çatışma çözme stillerini paylaşmaları istenmiştir. Paylaşımın tamamlanmasının ardından ilişkisel kültürel kuramda anlatılan ilişki döngüsü açıklanmış, çatışma çözmenin ilişki döngüsündeki yeri açıklanmıştır. Sonrasında gönüllü iki üyeye bir sorun verilerek çatışmayı nasıl çözebilecekleri konusunda rol oynamaları yönergesi verilmiştir. Grupla

birlikte etkileşimsel olarak çatışma çözmenin sırasında ortaya çıkan çatışma çözmeyi ilişkin düşünceler ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişki vurgulanmıştır.

Beşinci oturumda *güç dengesizlikleri, yakın ilişkilerde gücün kullanımı anlatılmıştır*. Romantik ilişkilerdeki güç dinamikleri, güç dengesizlikleri konusu açıklanarak, güç dengesizlikleri ve flört şiddeti arasındaki ilişki vurgulanmıştır. Flört şiddet türlerini anlatan kartlar rastgele dağıtılarak, incelemeleri ve diğer grup üyeleriyle paylaşımları yönergesi verilmiştir. Kaynayan kurbağa anektodu ile ilişkilerde yaşanan şiddetin fark edilmesindeki güçlükler açıklanmış, kıskançlık ve kontrol gibi davranışların da bir tür şiddet olduğu belirtilmiştir. Sonrasında romantik ilişkide şiddete maruz kalmanın belirtilerini anlatan kartlarda yazılanlar çerçevesinde etkileşim sürdürülmüştür. Güç dengesizlikleri ve verdiği gizli mesajlar açık bir şekilde kendini ortaya koymayan şiddetin kişileri nasıl etkileyebileceği ve sonuçlarının neler olabileceği konusu ele alınmıştır. Sevgi olarak tanımlanan bazı davranışların şiddet olduğunu fark etmelerine yardımcı olmak amacıyla üyelere “Sevgi ne değildir?”i çizimleri yönergesi verilmiş, üyelere çizdikleri resimleri paylaşımları istenmiştir.

Altıncı oturumda *gelişimi destekleyici ilişkilerin özelliklerini açıklanmıştır*. Oturuma güven dansı isimli ısınma oyunu ile başlanmıştır. İkili eşleşmelerin yapılmasından sonra yönergeler verilerek müzik eşliğinde içlerinden geldiği gibi güven duygusuyla hareket etmeleri istenmiştir. Üyelere gelişimi destekleyici ilişkilerin parçalarından biri olan gerçek yakınlık duygusunun etkinlikte deneyimledikleri güven duygusunu barındırdığı açıklanmıştır. Daha sonra ilişki bahçesi metaforundaki çitler hatırlatarak ilişkideki sınırlar vurgulanmıştır. Üyelere oyun hamuru verilerek kendi sınırlarını temsil eden bir nesne yapmaları yönergesi verilmiş, sınırlarının özelliklerini fark etmelerine yardım edilmiştir. Paylaşım aşaması tamamlandıktan sonra sınırların doğası açıklanmış, sınırların ilişkide sorumlu olunan ve olunmayan şeyleri ifade ettiği vurgulanmıştır. Daha sonra “Sınırlar nedir? Ne değildir?” formundan faydalanılarak nelerin sınır olduğunu anlamalarına yardım edilmiştir. Sınır koyma konusundaki olası zorlukları fark etmelerine yardım edilmiştir.

Yedinci oturumda *çatışma ile yaratıcı şekilde uzlaşmanın önemi açıklanmıştır*. Oturuma çatışma çözmeye olumlu katılım ve duyguların ifade edilmesi konusu açıklanarak başlanmış, çatışma sırasında ortaya çıkan duygular sorulmuştur. Çatışma sırasında ortaya çıkan duygulardan biri olan öfke duygusunun ne olduğu sorularak etkileşim sürdürülmüştür. Sonrasında çatışma çözümünde öfkeyi ifade etme yöntemlerinin neler olduğu sorularak, öfke ile saldırganlık arasındaki farka dikkat

çekilmiştir. Sonra incelemeleri için “Öfkenin Doğası” formu verilmiş, öfke duygusunun işlevi anlatılarak, öfkenin bir duygu olduğu ve diğer duygular gibi işlevi olduğu vurgulandıktan sonra öfkenin ifade edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Öfke kontrol yöntemleri anlatılarak, öfke ile ilişkili gerçek duygularını söylemenin önemi açıklanmıştır. Üyelerden birinin yaşantısını paylaşmasıyla öfkesini somutlaştırabilmesi için öfkesini temsil eden bir nesne seçmesi istenmiş ve öfke duygusunu bu yolla açıklamasına psikodramatik olarak yardım edilmiştir. Oturumun sonunda önceki oturumlar ile ilişkilendirilerek olumlu çatışma çözmenin özellikleri özetlenmiştir.

Sekizinci oturumda *grup üyelerinin gruptan olumlu duygularla ayrılmalarına yardım etme* amaçlanmıştır. Üyelere oturumlar boyunca yapılan etkinlikleri anımsamaları amacıyla dosyalarına bakmaları istenmiş, üyelerle birlikte oturumlar özetlenmiştir. Sonrasında üçüncü oturumda seçtikleri resimli oyun kartları ve oyun hamurundan yaptıkları sınırlarını temsil eden nesnelere üyelere verilmiştir. Sonrasında üyelere önceden seçtikleri kartlara bakarak değiştirmek istedikleri kartları değiştirebilecekleri söylenmiş, eski kartlardan hangilerini geri koydukları, yerine hangilerini seçtikleri sorularak, kendilerine, partnerlerine ve ilişkilerine ilişkin bakış açılarını ve bakış açılarında değişen noktaların neler olduğunu fark etmelerine yardım edilmiştir. Benzer biçimde sınırları ile ilgili yaptıkları nesnelere aracılığıyla sınırlar konusundaki kazanımlarını ifade etmelerine yardım edilmiştir. Üyelere amaçlarını yazdıkları amaçlarına bakarak gerçekleşen ve gerçekleşmeyen amaçlarını ifade etmişlerdir. Son olarak herkese bir kâğıt dağıtılarak grup üyelerinin birbirleri ile ilgili olumlu duygularını yazmaları yönergesi verilmiştir. Etkinlik sonunda kendi kâğıtları ellerine geldiğinde kendileri için yazılanları okuyarak duygularını paylaşmışlardır. Oturum herkesin birbirine hoşçakal demesiyle ve birlikte pasta kesilmesiyle sonlandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanması amacıyla Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu, Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği, İlişki Niteliği Ölçeği ve Kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kişilerin cinsiyet, yaş, bölüm, anne-baba eğitim düzeyi gibi bilgilerin bulunduğu kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği-Gözden Geçirilmiş Formu

Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği üniversite öğrencilerinin psikolojik ve fiziksel flört şiddetine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Fincham ve diğerleri (2008) tarafından geliştirilmiştir. Demirtaş (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan, 3 alt boyut ve 17 madden oluşan ölçek 5'li likert soru tipindedir. Ölçeğin istismar alt boyutunda 8, kontrol alt boyutunda 5, şiddet alt boyutunda 4 madde yer almaktadır. Edinilen yüksek ölçek puanları, fiziksel ve psikolojik şiddete yönelik tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması kapsamında doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz indekslerine göre modelin iyi uyum özelliği gösterdiği belirlenmiştir. Uyum indeksleri $CFI = .71$, $\chi^2 = 335.81$, $sd = 116$, $\chi^2/sd = 2.90$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .08$ (90% CI = .07-.09) olarak bulunmuştur. Bununla beraber istismar alt boyutunda yer alan bir maddenin istismar boyutuna yüklenmediği ($p=.36$) görülmüştür. Modifikasyon indeksleri göz önünde bulundurularak madde 4 Kontrol alt boyutu ile ilişkilendirilerek analiz yeniden yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda uyum indeksleri $CFI = .74$, $\chi^2 = 311.50$, $sd=116$, $\chi^2/sd = 2.68$, $RMSEA = .08$, $SRMR = .08$ (90% CI = .07-.09) olarak bulunmuştur. Buna göre madde 4'ün faktör yükünün .06'dan .40'a yükseldiği, uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür. Tüm parametre tahminlerinin anlamlı olduğu, alt boyutlar bağlamında sırasıyla istismar için .31 ile .61, kontrol için .28 ile .61 ve şiddet için .58 ile .69 ve arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında, şiddet boyutunun, kontrol boyutu ile $r=.11$ ve istismar $r=.28$ düzeyinde olumlu olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Kontrol ve istismar boyutu arasında ise $r=.29$ düzeyinde olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliği ile ilgili değerlere bakıldığında ölçeğin iç tutarlık katsayıları şiddet, kontrol ve İstismar alt boyutları için .72, .62, ve .65 olarak hesaplanmıştır (Demirtaş, 2015)

Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği

Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği, romantik ilişkilerde çatışma çözüm stillerini değerlendirmek için Özen (2006) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geri çekilme çatışma çözüm stili, olumsuz çatışma çözüm stili, olumlu çatışma çözüm stili ve boyun eğme çatışma çözüm stili olarak adlandırılan dört alt boyutu bulunmaktadır. 6'lı likert tipinden oluşan ölçek 25 maddeden oluşmaktadır. Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeğinde toplam bir puan hesaplanmamaktadır. Ölçeğin alt ölçeğinden alınan puanlar değerlendirilmektedir. Ölçeğin geçerlilik çalışmasında, olumsuz çatışma çözme faktörünün toplam varyansın %16.93'ünü, boyun eğme faktörünün toplam varyansın %13.07'sini, olumlu çatışma çözme faktörünün toplam varyansın %11.33'ünü ve geri çekilme faktörünün toplam varyansın %11.01'ini açıkladığı saptanmıştır. Madde faktör yüklerinin ise .46 ile .76 arasında farklılaştığı bulunmuştur. Güvenilirlik analizi sonucunda ise Cronbach alfa değerleri olumlu çatışma çözüm stili alt boyutu için .77, boyun eğme alt boyutu için .81, geri çekilme alt boyutu için .75 ve olumsuz çatışma çözüm stili alt boyutu için .75 olarak hesaplanmıştır (Özen, Engin ve Uğurlu, 2016).

İlişki Niteliği Ölçeği

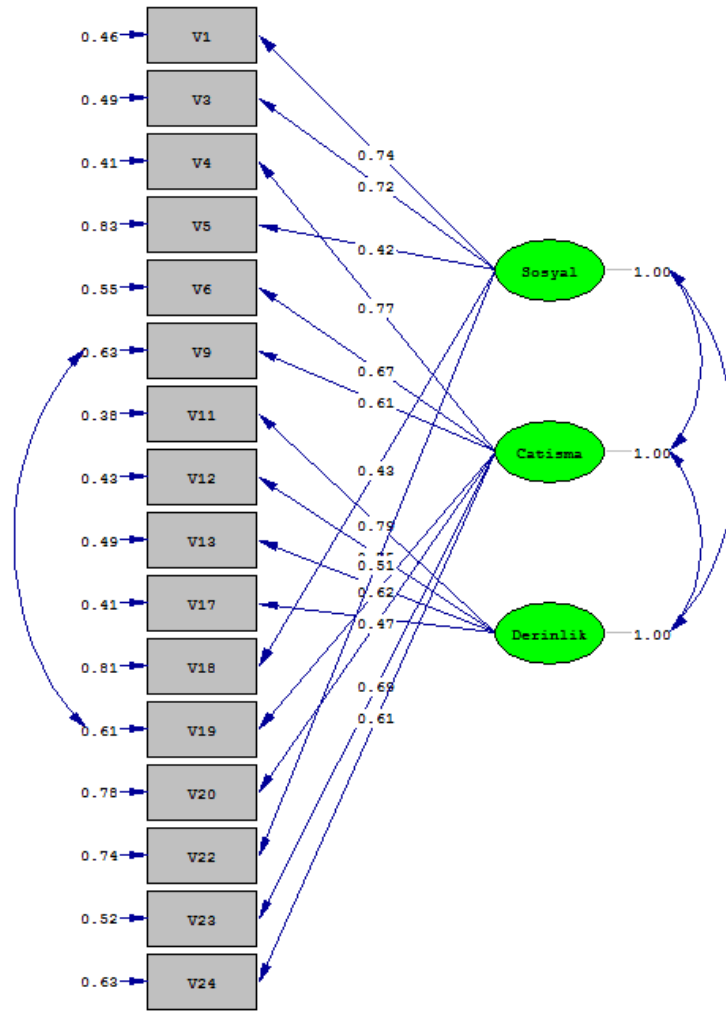
Pierce ve diğerlerinin (1991) geliştirdiği İlişki Niteliği Envanteri (The Quality of Relationship Inventory) Özabacı (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 16 maddeden ve üç alt boyuttan (sosyal destek, derinlik, çatışma) oluşan dörtlü likert tipinde bir ölçektir. Ölçeğin orijinali için Cronbach alfa değerleri sosyal destek için .81, derinlik için .93 olarak belirlenmiştir. Analizler sonucunda test-tekrar test güvenilirliğinin .48 ile .79 arasında değiştiği saptanmıştır (Pierce vd., 1997). Ölçeğin uyarlaması esnasında doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş, analiz sonucuna göre; çatışma alt boyutunda sekiz, derinlik alt boyutunda dört ve sosyal destek alt boyutunda dört madde bulunduğu belirlenmiştir. İlişki Niteliği Ölçeği'nin benzer ölçeklerle geçerlik çalışması yapılmıştır. Korelasyon analizi sonucunda İlişki Niteliği Ölçeğinin Kişilerarası İlişki Ölçeğiyle (Karakurt, 2001) orta düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur $r = .64$ $p > .05$. Güvenirlik çalışması ise test tekrar test güvenilirlik katsayısı ve iç tutarlık katsayısı hesaplanması ile gerçekleştirilmiştir. Test tekrar test güvenilirliğini belirlemek için ölçek iki hafta arayla 30 kişiye uygulanmış, test tekrar test güvenilirliği 0.72 olarak

belirlenmiştir. Güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin alt boyutlarının güvenirlilik katsayıları sosyal destek boyutu için .77, derinlik boyutu için .78 ve çatışma boyutu için .65 ve ilişki niteliği toplam puanı için .72 olarak hesaplanmıştır (Özabacı, 2011).

Ölçeğin Özabacı'nın (2011) araştırmasında İlişki Niteliği Ölçeğinin geçerlilik güvenirlilik çalışması evli bireyler için yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında romantik ilişkisi bulunan, evli olmayan bireyler için İlişki Niteliği Ölçeğinin geçerliliği ve güvenirliliği incelenmiştir. Ölçeğin geçerliliğini test etmek amacıyla beliren yetişkinlik dönemindeki 322 bireyden toplanan veriler ile Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA uygulanmadan önce veri setinin doğrulayıcı faktör analizinin varsayımlarını karşılayıp karşılamadığını sınamak için Bartlett Küresellik ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi uygulanmıştır. Bartlett Küresellik testi sonucunun anlamlı olduğu belirlenmiştir $p < 0.05$. KMO değeri ise .88 olarak belirlenmiştir. Buna göre verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği ve verilerin doğrulayıcı faktör analizine uygun olduğu söylenebilir.

Veri setinde uç maddelerin olmaması varsayımının incelenmesi için ham puanlar standart Z puanlarına dönüştürülerek her gözlem incelenmiş uç değer bulunmadığı belirlenmiştir. Normallik varsayımı için maddelerin basıklık-çarpıklık katsayıları incelenmiş ve verilerin normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir. Doğrusallık varsayımının sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi için ise, Saçılma Diyagramı Matrisi incelenmiş verilerin doğrusallık varsayımını karşıladıkları görülmüştür. Araştırma kapsamında kullanılan İlişki Niteliği Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizine 25 madde ile başlanmış, elde edilen modelin uyum iyiliği değerleri incelenmiştir. Analiz sonucunda bazı maddelerin faktör yüklerinin düşük olduğundan 9 madde analiz dışı bırakılmıştır. Analizin tekrarlanması sonucunda elde edilen path diyagramı Şekil 5'de verilmiştir.

Chi-Square=186.28, df=100, P-value=0.00000, RMSEA=0.052

Şekil 5 İlişki Niteliği Ölçeği (16 Madde) Birinci Düzey DFA Path Diyagramı

DFA sonucunda madde faktör yüklerinin Sosyal Destek alt boyutu için 0,42-0,74 arasında, Çatışma alt boyutu için 0,47-0,77 arasında, Derinlik alt boyutu için 0,71-0,77 arasında arasında değiştiği belirlenmiştir. Madde faktör yükleri için t değerleri incelendiğinde t değerlerinin anlamlı olduğu görülmüştür. İlişki Niteliği Ölçeği'nin model uyum iyiliği indeksleri ise Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

İlişki Niteliği Ölçeği Uyum İyiliği İndeksleri

Model	Ki-kare	Sd	kare/sd	RMSEA	SRMR	NNFI	CFI	GFI
İNÖ	186.28	100	1.86	0.052	0.054	0.95	0.95	0.93

Tablo 7’de verilen uyum iyiliği indeksleri incelendiğinde Ki-Kare/sd değerinin 3’ten küçük olması mükemmel uyumu gösterirken, RMSEA ve SRMR değerinin 0.08’den küçük olması, NNFI, CFI ve GFI değerlerinin 0.90’dan büyük olması iyi uyuma işaret etmektedir (Hu ve Bentler, 2009; Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008). Bu bulgular modelin iyi uyum gösterdiğine ve yapı geçerliğinin sağlandığına işaret etmektedir. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde İlişki Niteliği ölçeğinin iç tutarlılık katsayısının 0.65 olduğu belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin güvenilirlik düzeyinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada verilerin çözümlenmesinden önce flört şiddetine yönelik tutum, ilişki niteliği, olumlu çatışma çözüm stili ölçümlerinin parametrik testlerin varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı araştırılmıştır. Varsayımların karşılandığı durumlarda programın etkisi Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi ile belirlenmiştir. Varyans analizi tekrarlı ölçümler yapıldığı ön-test son-test kontrol gruplu desenlerde kullanılabilir (Büyüköztürk, 2014). Ölçümler boyunca farkın kaynağının belirlenmesi amacıyla tekrarlı ölçümler için Bonferroni Testi uygulanmıştır. Analizler gerçekleştirilmeden önce sınanması gereken bu varsayımlar aşağıdaki verilmektedir (Büyüköztürk, 2014).

İki Faktörlü ANOVA için varsayımlar;

- a. Bağımlı değişkene ilişkin puanların dağılımı alt gruplar için normaldir.
- b. Grupların aynı zamanda elde edilen puanlarının varyansları eşittir.
- c. Ölçümlerin ikili kombinasyonları için grupların kovaryansları eşittir.
- d. Herhangi bir katılımcı için saptanan fark puanı, diğer katılımcılar için saptanan fark puanlarından bağımsızdır.

İstatistiksel analizler yapılmadan önce araştırma verilerinin iki faktörlü ANOVA varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı sınanmış, analiz sonuçları “flört şiddetine yönelik tutum puanlarına ilişkin karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarının sınanması” “ilişki niteliği puanlarına ilişkin karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarının sınanması”, “çatışma çözüm stili puanlarına ilişkin karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarının sınanması” başlıkları altında verilmiştir.

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması

Araştırmada ilk olarak uygulanan programın etkililiğinin değerlendirilebilmesi için uygulama öncesi grupların ölçülen özellikler açısından aralarında anlamlı bir fark olmadığını belirlenmesi gerekmektedir. Deney ve kontrol gruplarının ön testleri arasında fark olup olmadığını belirlenmesi amacıyla t testi uygulanmıştır. Analiz sonucunda deney ve kontrol grubu katılımcılarının flört şiddetine yönelik tutum ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16)=1.60, p>.05$). Varsayımların sınanmasında ise deney ve kontrol gruplarının her biri ölçümlere ilişkin fark puanlarının dağılımlarının normal olup olmadığı Shapiro-Wilk ile test edilmiştir. Normallik varsayımının karşılanmasına ilişkin sonuçlar Tablo 8’de sunulmuştur. Analiz sonucunda, deney grubu ve kontrol grubu fark ölçümlerinin anlamlılık düzeyinin .05’ten büyük olduğu saptanmıştır. Ancak son test ve izleme testi fark puanlarının anlamlılık düzeyinin .05 ‘ten küçük olduğu gözlenmiş, bu nedenle ölçümün basıklık çarpıklık katsayısı incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 3 arasında olması dağılımın normal dağılım olarak kabul edilebileceğini göstermektedir (Kalaycı, 2008). Araştırmada çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi sonucunda elde edilen basıklık değeri -1.28 ve çarpıklık değeri .26 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle fark puanlarının normal dağılım gösterdiği ve normallik varsayımının karşıladığı söylenebilir.

Tablo 8

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları

Ölçüm	Grup	sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Son test	Deney	9	.91	.30
	Kontrol	9	.84	.07
Son Test-İzleme testi	Deney	9	.96	.81
	Kontrol	9	.83	.04

Kovaryans matrislerinin, varyansların homojen olması ve küresellik, varsayımlarının değerlendirmesi yapılmıştır. Buna göre, flört şiddetine yönelik tutum küresellik testinin anlamlılık düzeyi .03 olduğu bulunmuştur. Küresellik testinin anlamlılık düzeyinin .05’ten küçük olduğu durumlarda Greenhouse-Geisser

hesaplamasına dayalı serbestlik dereceleri kullanılarak analiz gerçekleştirilebilmektedir. Levene's testi anlamlılık düzeyleri ise ön test için .64 , son test için .82, izleme testi için .81, Box's testi için .68 olarak hesaplanmıştır. Levene's testi sonuçları tek değişkenli varyansların homojen olduğunu, Box's testi sonuçları ise kovaryans matrislerinin eşit olduğunu göstermektedir. Buna göre flört şiddetine yönelik tutum puanlarının iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığı söylenebilir.

İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması

Öncelikle deney ve kontrol grubunun ön test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi için t testi yapılmış, deney ve kontrol grubu katılımcılarının ilişki niteliği ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16) = -.56, p > .05$). Normallik varsayımlarının sınanmasına ilişkin analiz sonuçları ise Tablo 9'da gösterilmiştir. Shapiro Wilk testi istatistiklerine ilişkin anlamlılık düzeyleri incelendiğinde, deney grubu ve kontrol grubu fark ölçümlerinin anlamlılık düzeyinin .05'ten büyük olduğu görülmüştür. Buna göre, tüm gruplarda ön test, son test ve izleme puanlarının dağılımının normal olduğu söylenebilir.

Tablo 9

İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Shapiro-Wilk Testi Sonuçları

Ölçüm	Grup	sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Son test	Deney	9	.93	.49
	Kontrol	9	.86	.09
Son Test-İzleme testi	Deney	9	.97	.90
	Kontrol	9	.98	.96

Varsayımların test edilmesinde küresellik testi, Levene's testi ve Box's testi anlamlılık düzeyleri incelenmiştir. Buna göre tutum küresellik testinin anlamlılık düzeyi .063, Levene's testi anlamlılık düzeyi ön test için .31, son test için .73, izleme testi için .15, Box's testi için .22 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar küresellik varsayımının karşılandığını, varyansların ve kovaryans matrislerinin homojen olduğunu, ilişki niteliği puanlarının karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığını göstermektedir.

Çatışma Çözüm Stilleri Puanlarına İlişkin Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi Varsayımlarının Sınanması

Karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarının sınanmasında sırasıyla olumsuz çatışma çözme, olumlu çatışma çözme, boyun eğme ve geri çekilme puanlarına ilişkin sonuçlar aşağıda gösterilmiştir. İlk olarak deney ve kontrol gruplarının olumsuz çatışma çözme stili ön test puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı t testi ile incelenmiş, olumsuz çatışma çözüm stili ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16)= 1.72, p>.05$). Olumsuz çatışma çözme fark puanlarının normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığına ilişkin sonuçlar Tablo 10'da gösterilmektedir. Buna göre $p>.05$ olduğundan olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının dağılımının normal olduğu söylenebilir.

Tablo 10

<i>Olumsuz Çatışma Çözme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları</i>				
Ölçüm	Grup	sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Sontest	Deney	9	.83	.05
	Kontrol	9	.87	.11
Son test-İzleme testi	Deney	9	.96	.75
	Kontrol	9	.89	.18

İki faktörlü varyans analizi varsayımlarının sınanması amacıyla küresellik testi, Levene's testi ve Box's testi anlamlılık düzeyleri incelendiğinde küresellik testi anlamlılık düzeyi .06, Levene's testi anlamlılık düzeyi ön test için .44 , son test için .28, izleme testi için .83, Box's testi için .55 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda varyansların ve kovaryans matrislerinin homojen olduğu, olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığı görülmektedir.

Olumlu çatışma çözüm stili puanları için deney ve kontrol grubu katılımcılarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16)= -1.14, p>.05$). Olumlu Çatışma Çözüm Stili fark puanlarının gruplarda dağılımının normallüğünün sınanmasında kullanılan Shapiro Wilk testine ilişkin sonuçlar Tablo 11'da verilmiştir. Tablo 11'de gösterilen sonuçlar incelendiğinde, Shapiro Wilk testi anlamlılık düzeylerinin ön test-son test fark ölçümleri için .05'ten büyük olduğu, ancak kontrol grubu son test-izleme testi fark ölçümlerinin anlamlılık düzeyinin .05'ten küçük olduğu görülmüştür. Basıklık çarpıklık indekslerinin ise sırasıyla .35 ve -1.89 olduğu

saptanmıştır. Hesaplanan basıklık ve çarpıklık değerleri -3 ile +3 arasında yer aldığından dağılımın normal olduğu, karışık ölçümler için iki faktörlü anova varsayımlarının karşılandığı söylenebilir.

Tablo 11

Olumlu Çatışma Çözme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları

Ölçüm	Grup	Sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Son test	Deney	9	.92	.40
	Kontrol	9	.89	.21
Son test-İzleme testi	Deney	9	.95	.70
	Kontrol	9	.68	.01

Küresellik testi, Levene's testi ve Box's testi anlamlılık düzeyleri incelendiğinde, Küresellik testi anlamlılık düzeyi .011, Levene's testi anlamlılık düzeyi ön test için .98 , son test için .46, izleme testi için .21 Box's testi için .75 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar tek değişkenli varyansların homojen olduğunu ve kovaryans matrislerinin eşit olduğunu gösterdiğinden, olumlu çatışma çözüm stili puanlarının karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığı söylenebilir.

Boyun eğme çatışma çözüm stili için öncelikle deney ve kontrol grubu katılımcılarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16) = 2.07, p > .05$). Normallik varsayımının sınanmasına ilişkin Shapiro Wilk testi sonuçları ise Tablo 12'de gösterilmektedir. Buna göre boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarının gruplarda dağılımının normal olduğu ifade edilebilir $p > .05$.

Tablo 12

Boyun Eğme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları

Ölçüm	Grup	sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Son test	Deney	9	.91	.33
	Kontrol	9	.90	.23
Son test-İzleme testi	Deney	9	.96	.74
	Kontrol	9	.88	.14

İki faktörlü varyans analizi varsayımları için küresellik testi, Levene's testi ve Box's testi anlamlılık düzeyleri incelendiğinde ise, Levene's testi anlamlılık düzeyi ön test için .73, son test için .83, izleme testi için .69, Küresellik testi için .32 ve Box's testi

için .11 olarak bulunmuştur. Buna göre, varyansların ve kovaryans matrislerinin homojen olduğunun belirlenmesi, boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarının iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığını göstermektedir.

Geri çekilme çatışma çözüm stili için ise deney ve kontrol grubu katılımcılarının ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir ($t(16) = -.60$, $p > .05$). Geri çekilme çatışma çözüm stili fark puanlarının normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığına ilişkin sonuçlar Tablo 13’de gösterilmektedir. Tabloya göre yalnızca Deney grubunun ön test-son test fark puanları dağılımı için anlamlılık düzeyinin .05’ten küçük olduğu gözlenmiştir. Basıklık çarpıklık indeksleri incelendiğinde ise basıklık değerinin .43, çarpıklık değerinin ise -1.35 olduğu belirlenmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -3 ile +3 arasında olması dağılımın normalden aşırı sapmadığını göstermektedir.

Tablo 13

Geri Çekilme Puanlarına İlişkin Shapiro- Wilk Sonuçları

Ölçüm	Grup	sd	Shapiro Wilk	p
Ön test-Son test	Deney	9	.82	.04
	Kontrol	9	.95	.69
Son test-İzleme testi	Deney	9	.90	.26
	Kontrol	9	.91	.29

Küresellik testi, Levene’s testi ve Box’s testi anlamlılık düzeyleri incelenmiş, küresellik testinin anlamlılık düzeyi .28, Levene’s testi anlamlılık düzeyi ön test için .16, son test için .92, izleme testi için .34, Box’s testi için .45 olarak belirlenmiştir. Sonuçlar küresellik varsayımının karşılandığını, varyansların ve kovaryans matrislerinin homojen olduğunu, geri çekilme çatışma çözüm stili puanlarının karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi varsayımlarını karşıladığını göstermektedir.

Özetle deney ve kontrol grubu boyunca flört şiddetine yönelik tutum, ilişki niteliği, olumsuz çatışma çözüm stili, olumlu çatışma çözüm stili, geri çekilme çatışma çözüm stili ve boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarına ilişkin değişimlerin ölçülmesinde karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi kullanılmış, farkın kaynağını belirleme amacıyla ikili karşılaştırmalar ise Bonferroni testi ile yapılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma denencelerinin istatistiksel analizler yoluyla sınanması sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmada İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı'nın üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetine yönelik tutumları, ilişki nitelikleri ve çatışma çözüm stilleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Uygulama verilerinin analiz edilmesi karışık ölçümler için iki yönlü varyans analizi kullanılmış, puanlarda gözlenen farkın kaynağının belirlenmesi için Bonferroni testi yapılmıştır. Verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular, sırası ile flört şiddetine yönelik tutum puanlarına, ilişki niteliği puanlarına, olumlu çatışma çözüm stili puanlarına, olumsuz çatışma çözüm stili puanlarına, boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarına ve geri çekilme çatışma çözüm stili puanlarına ilişkin bulgular başlıkları altında açıklanmıştır.

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada flört şiddetine yönelik tutuma ilişkin değişimler “*Deney ve kontrol gruplarının flört şiddetine yönelik tutum puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.*” olarak ifade edilen denence 1'in test edilmesiyle belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin ön test, son test ve izleme testi ortalama puanları ve puanlara ilişkin standart sapma değerleri Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	34.78	7.33	29.33	7.57	28.78	6.63
Kontrol	9	29.56	6.52	30.66	7.68	31.89	7.39

Deney grubu katılımcılarının ön test, son test ve izleme testi sonucunda aldıkları puanlar incelendiğinde, flört şiddetine yönelik tutum ortalama puanlarının azalma eğiliminde olduğu; kontrol grubu katılımcılarının ortalama puanlarının ise, benzerlik gösterme eğiliminde olduğu görülmektedir. Gruplar arası fark bağlamında bakıldığında, deney grubu katılımcılarının ortalama puanlarının, kontrol grubu katılımcılarının puanlarına göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 14'te gösterilen puanlar arasındaki değişimin anlamlı olup olmadığına ilişkin karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gruplararası	2189.50	17				
Grup	.907	1	.907	.007	.94	.00
Hata	2188.59	16	136.79			
Grupiçi	522	23.39				
Ölçümler	49.00	1.30	37.72	2.617	.11	.14
Grup*Ölçüm	173.37	1.30	133.45	9.26	.04	.38
Hata	299.630	20.79	14.42			

Tablo 15 incelendiğinde ölçümlerden bağımsız olarak gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur $F(1,16)=.007, p>.05$. Benzer olarak katılımcıların hangi grupta yer aldıklarına bakmaksızın ölçümler arasındaki farkın da anlamlı olmadığı saptanmıştır $F(1.30,20.79)=37.72, p>.05$. F değerlerine ilişkin serbestlik derecelerinin tam sayı olmadığı görülmüştür. Bu durumun küresellik varsayımının karşılanmaması ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Araştırmada küresellik varsayımının karşılanmadığı durumlarda kullanılan Greenhouse-Geisser hesaplamasına dayalı serbestlik dereceleri kullanılmıştır. Deneysel işlemin etkili olup olmadığını gösteren Grup*Ölçüm ortak etki testinin anlamlı olduğu görülmüştür $F(1.3,20.79)=133.45, p<.05$. Bu bulgu gruplar arasında tekrarlı ölçümlerde flört şiddetine yönelik tutumda gerçekleşen değişimin

%34'ünün uygulanan programla açıklanabileceğini göstermektedir ($\eta^2=.38$). Etki büyüklüğünü belirlemek için η^2 (eta-squared) istatistiği kullanılmıştır. Pallant'a (2003) göre etki derecesini gösteren η^2 değerinin 0,01–0,05 arasında olması küçük etki, 0,06–0,13 arasında olması orta etki ve 0,14'ten büyük olması geniş bir etki büyüklüğünü göstermektedir. Buna göre uygulanan psiko-eğitim programının bireylerin flört şiddetine yönelik tutumlarının olumlu yönde değişmesine geniş düzeyde katkı sağladığı söylenebilir. Flört şiddetine yönelik tutum ortalama puanlarında gözlenen farkın kaynağını belirlemek için Bonferroni testi uygulanmış, sonuçları Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları

		Ortalama Farkı	S	p
Deney Grubu	Öntest-Son test	5.44*	1.55	.01
	Ön test-İzleme testi	6.00*	1.79	.01
	Sontest-İzleme testi	.56	.79	1.00
Kontrol Grubu	Öntest-Son test	-1.11	1.56	1.00
	Ön test-İzleme testi	-2.33	1.79	.63
	Sontest-İzleme testi	-1.22	.79	.42
Deney- Kontrol Grubu	Öntest	5.22	3.27	.13
	Sontest	-1.33	3.59	.71
	İzleme testi	-3.11	3.31	.36

Tablo 16'da yer alan analiz sonuçları deney grubunda olan bireylerin flört şiddetine yönelik tutum son test puanlarının, ön test puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermektedir ($q=5.44$; $p<.05$). Aynı zamanda deney grubundaki bireylerin flört şiddetine yönelik tutum izleme testi puanlarının, ön test puanlarından anlamlı şekilde düşük olduğu saptanmıştır ($q=6.00$; $p<.05$). Programa katılan bireylerin flört şiddetine yönelik tutum son test puanları ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($q=.56$; $p>.05$). Deney grubu ve kontrol grubu arasında ise flört şiddetine yönelik tutum son test puanları açısından anlamlı bir fark olmadığı gözlemlenmiştir ($q=-1.33$; $p>.05$). Bu bağlamda bulgular Denence 1'in doğrulandığını, İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim Programına katılan kadın öğrencilerin kontrol grubuna kıyasla flört şiddetine yönelik tutum puanlarında anlamlı bir düşme olduğunu ve programın etkisinin kalıcı olduğunu göstermektedir.

İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada ilişki niteliği puanlarına ilişkin değişimler “Deney ve kontrol gruplarının ilişki niteliği puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir” denencesinin sınanmasıyla belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin ilişki niteliği ön test, son test, izleme testi puanların betimsel istatistikleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

İlişki Niteliği Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	52.67	6.95	53.11	4.99	53.00	6.18
Kontrol	9	54.33	5.72	56.77	5.17	56.56	3.75

Tablo 17 incelendiğinde, deney grubu katılımcılarının ilişki niteliği son test ve izleme testi puanlarının, ön test puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Kontrol grubu katılımcılarının ise, ilişki niteliği son test ve izleme testi puanlarının ön test puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda deney ve kontrol grubunun ilişki niteliği son test puanları incelendiğinde, kontrol grubunun ilişki niteliği puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tablo 17’de gösterilen puanlar arasındaki değişimin anlamlı olup olmadığını inceleyen karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18

İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gruplararası	1289.71	17				
Grup	118.52	1	118.52	1.62	.22	.09
Hata	1171.19	16	73.20			
Grup içi	341.33	36				
Ölçümler	22.48	2	11.24	1.17	.32	.07
Grup*Ölçüm	11.37	2	5.68	.59	.56	.04
Hata	307.48	32	9.60			

Tablo 18’de yer alan sonuçlara göre ölçümlerden bağımsız olarak, gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir $F(1,16)=1.62, p>.05$. Hangi grupta

yer aldığına bakmaksızın, katılımcıların ilişki niteliği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır $F(2,32)=1.17, p>.05$. Benzer olarak Grup*Ölçüm ortak etki testinin anlamlılık düzeyi incelendiğinde, işlem uygulanan bireylerin ilişki niteliği puanlarının uygulama öncesi ve sonrasında anlamlı şekilde değişmediği belirlenmiştir $F(2,32)=.59, p>.05$. Diğer bir ifadeyle, İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim programının, deney grubunda yer alan bireylerin ilişki niteliği düzeylerinin artmasına anlamlı düzeyde katkı sağlamadığı, Denence 2'nin doğrulanmadığı söylenebilir.

Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psikoeğitim Programına katılan bireylerin olumlu çatışma çözüm stilleri puanlarına ilişkin değişimler Denence üç'ün -Deney ve kontrol gruplarının olumlu çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir- test edilmesiyle saptanmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen olumlu çatışma çözüm stili ön test, son test ve izleme testi ortalama puanları ve puanlara ilişkin standart sapma değerleri Tablo 19'da sunulmuştur

Tablo 19

Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	28.55	3.32	28.89	3.06	31.56	2.88
Kontrol	9	30.33	3.31	28.44	4.30	29.00	4.47

Tablo 19 incelendiğinde, deney grubunda yer alana bireylerin ortalama puanlarının ön test ve son test için benzer olduğu, izleme testinde ise olumlu çatışma çözüm stili puanlarının artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Kontrol grubu katılımcıların olumlu çatışma çözme stili puanlarının, benzerlik gösterme eğiliminde olduğu saptanmıştır. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programına katılan bireylerin, uygulama öncesi ve uygulama sonrasında aldıkları olumlu çatışma çözüm stili puanları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonuçları 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20

Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	<i>sd</i>	Kareler Ortalaması	<i>F</i>	<i>p</i>	η^2
Gruplararası	436.26	17				
Grup	2.41	1	2.24	.083	.78	.005
Hata	433.85	16	27.12			
Grupiçi	257.33	24.75				
Ölçümler	23.37	1.38	16.99	1.95	.17	.10
Grup*Ölçüm	42.26	1.38	30.737	3.53	.06	.18
Hata	191.70	21.99	8.715			

Tablo 20’de yer alan sonuçlar, ölçüm sırası dikkate alınmaksızın gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir $F(1,16)=.083, p>.05$. Gruplardan bağımsız olarak ise ölçüm sırası açısından olumlu çatışma çözüm stili puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir $F(1.38,21.99)=1.95, p>.05$. Aynı zamanda farklı gruplarda olma ile tekrarlı ölçüm ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur $F(1.38,21.99)=3.53, p>.05$. Programın, deney grubunda yer alan bireylerin olumlu çatışma çözüm stili puanlarının artmasına anlamlı düzeyde bir katkı sağlamadığı ifade edilebilir. Grup*Ölçüm etkisi anlamlı olmamasına karşın, anlamlılık düzeyinin ($p=.059$) .05’e yakın olması nedeniyle deney ve kontrol grubu ölçümlerinin ikili olarak karşılaştırılması Bonferroni Testi ile yapılmış, sonuçları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Olumlu Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları

		Ortalama Farkı	<i>S</i>	<i>p</i>
Deney Grubu	Öntest-Son test	-.33	1.28	1.00
	Ön test-İzleme testi	-3.00	1.38	.14
	Sontest-İzleme testi	-2.67*	.67	.00
Kontrol Grubu	Öntest-Son test	1.89	1.28	.48
	Ön test-İzleme testi	1.33	1.36	1.00
	Sontest-İzleme testi	-.57	.67	1.00
Deney- Kontrol Grubu	Öntest	-1.77	1.56	.27
	Sontest	.44	1.76	.80
	İzleme testi	2.56	1.77	.16

Tablo 21’de yer alan analiz sonuçları deney grubu katılımcılarının ön test ve sontest puanları arasında ($q=-.33; p>.05$); ön test ve izleme testi puanları arasında olumlu çatışma çözüm stili açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($q=-$

3.00; $p > .05$). Olumlu çatışma çözüm stili son test ve izleme testi puanları arasındaki farkın ise anlamlı olduğu, izleme testi ölçümlerinin son test ölçümlerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($q = -2.67$; $p < .05$). Deney ve kontrol grubunda yer alan bireylerin olumlu çatışma çözüm stili son test puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($q = .44$; $p > .05$). Deney ve kontrol grubu karşılaştırıldığında İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psikoeğitim Programının olumlu çatışma çözüm stili puanları üzerinde etkili olmadığı bulunmuştur. Ancak deney grubu katılımcılarının kendi içinde olumlu çatışma çözüm stili puanlarının izleme testinde anlamlı derecede yükseldiği belirlenmiştir.

Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular

Denece 4'ün - *Deney ve kontrol gruplarının olumsuz çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.*- test edilmesiyle olumsuz çatışma çözüm stillerindeki değişim incelenmiştir. Buna göre deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların ön test, son test ve izleme testine ilişkin ortalama puanları ve puanlara ilişkin standart sapma değerleri Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22

Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	19.22	6.51	16.44	7.04	14.78	6.04
Kontrol	9	14.44	5.12	14.78	5.29	14.78	5.91

Tablo 22'de yer alan ön test, son test ve izleme testi ortalama puanları incelendiğinde, uygulamaya katılan bireylerin olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının azalma eğiliminde olduğu, her hangi bir uygulama yapılmayan bireylerin puanlarının ise, benzerlik gösterme eğiliminde olduğu görülmektedir. Uygulamaya katılan bireylerin, uygulama öncesi ve uygulama bitiminde aldıkları olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının, uygulanan programın etkisiyle değişip değişmediğinin belirlenmesi

için yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23

Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına ilişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gruplararası	1661.04	17				
Grup	62.30	1	62.30	.62	.44	.04
Hata	1598.74	16	99.92			
Grup içi	233.34	36				
Ölçümler	38.48	2	19.24	4.34	.02	.21
Grup*Ölçüm	52.93	2	26.46	5.97	.01	.25
Hata	141.93	32	4.44			

Tablo 23’de yer alan sonuçlar, ölçüm sırasına bakılmaksızın, gruplar arasında anlamlı fark olmadığını göstermektedir $F(1,16)=.62, p>.05$. Grup değişkeninden bağımsız olarak ise ölçüm sırasına göre olumsuz çatışma çözüm stili puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir $F(2,32)=4.34, p<.05$. Aynı şekilde olumsuz çatışma çözüm stili puanları açısından deney ve kontrol grubunda olma ile ön test-son test ortak etkisinin (Grup*Ölçüm) anlamlı olduğu saptanmıştır $F(2,32)=5.97, p<.05$. Bu bulgu İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programına katılan bireylerin, uygulama sonrasında olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının azaldığını, deney grubunda yer alan bireylerin olumsuz çatışma çözüm stilini daha az kullanma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Olumsuz çatışma çözüm stili ortalama puanlarında gözlenen farkın kaynağını belirlemek üzere Bonferroni testi uygulanmış, sonuçlar Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24

Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları

	Ortalama Farkı	S	p
Deney Grubu	Öntest-Son test	2.78*	.82
	Ön test-İzleme testi	4.44*	1.24
	Sontest-İzleme testi	1.67	.86

(Devam ediyor)

Tablo 24 (Devam)

		<i>Olumsuz Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları</i>		
		Ortalama Farkı	S	p
Kontrol Grubu	Öntest-Son test	-.33	.82	1.00
	Ön test-İzleme testi	.33	1.24	1.00
	Sontest-İzleme testi	.00	.86	1.00
Deney- Kontrol Grubu	Öntest	4.78	2.76	.10
	Sontest	1.67	2.94	.57
	İzleme testi	.000	2.82	1.00

Tablo 24’de yer alan sonuçlar deney grubunda yer alan bireylerin olumsuz çatışma çözüm stili son test puanlarının, ön test puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğunu göstermektedir ($q=2.78$; $p<.05$). Olumsuz çatışma çözüm stili izleme testi puanlarının ön test puanlarından anlamlı şekilde düşük olduğu belirlenmiştir ($q=4.44$; $p<.05$). Deney grubunun son test ve izleme testi puanları karşılaştırıldığında ise olumsuz çatışma çözüm stili puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($q=1.67$; $p>.05$). Son olarak deney grubu ve kontrol grubunun olumsuz çatışma çözüm stili son test puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Denence 4’ün doğrulandığı saptanmıştır. Diğer bir ifade ile İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psikoeğitim Programının olumsuz çatışma çözüm stili puanlarını azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin de kalıcı olduğu söylenebilir.

Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular

Boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarına ilişkin olarak - *Deney ve kontrol gruplarının boyun eğme çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.*- şeklinde ifade edilen denence 5 karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi ile test edilmiştir. Deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların ön test, son test ve izleme testi ortalama puanları ve puanlara ilişkin standart sapma değerleri Tablo 25’de sunulmuştur.

Tablo 25

Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	24.56	5.59	19.89	7.04	19.33	4.90
Kontrol	9	18.89	6.00	18.22	6.14	18.11	5.99

Tablo 25’de gösterilen ön test, son test ve izleme testi puanları incelendiğinde, uygulamaya katılan bireylerin boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarının azalma eğiliminde olduğu, kontrol grubu katılımcılarının puanlarının ise benzerlik gösterme eğiliminde olduğu görülmektedir. Son test puanları açısından bakıldığında ise, deney grubu katılımcılarının puanlarının kontrol grubundakilere göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarının karşılaştırması için yapılan karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi sonuçları Tablo 26’da sunulmuştur.

Tablo 26

Boyun Eğme Çözüm Stili Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gruplararası	1683.5					
Grup	109.80	1	109.80	1.12	.30	.07
Hata	1573.70	16	98.36			
Grup içi	294	36				
Ölçümler	97.33	2	48.67	10.91	.00	.40
Grup*Ölçüm	53.93	2	30.77	6.045	.01	.27
Hata	142.74	32	4.46			

Tablo 26’de yer alan sonuçlar incelendiğinde, ölçüm sırası göz ardı edildiğinde grupların arasında boyun eğme çatışma çözüm stili puanları açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir $F(1,16)=1.12, p>.05$. Grup değişkeninden bağımsız olarak ise ölçüm sırasına göre boyun eğme çatışma çözüm stili puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu belirlenmiştir $F(2,32)=10.91, p<.05$. Ayrıca gerçekleştirilen uygulamanın etkili olup olmadığını gösteren boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarına ilişkin Grup*Ölçüm ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir $F(2,32)=6.045, p<.05$. Elde edilen sonuca göre, İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programının bireylerin çatışma çözmede boyun eğme stilini kullanma puanlarını azaltmada etkili olduğu söylenebilir. Etki büyüklüğü değeri incelendiğinde ise, programın boyun eğme

çatışma çözüm stili puanlarını azaltmadaki etkisinin orta düzeyde olduğu, bireylerin boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarındaki değişimin %27'sinin programdan kaynaklandığı söylenebilir. Gruplarda gözlenen farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni testi sonuçları Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27

Boyun Eğme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bonferroni Testi Sonuçları

		Ortalama Farkı	S	p
Deney Grubu	Öntest-Son test	4.67*	1.02	.001
	Ön test-İzleme testi	5.22*	1.13	.001
	Sontest-İzleme testi	.56	.80	1.00
Kontrol Grubu	Öntest-Son test	.67	1.021	1.00
	Ön test-İzleme testi	.78	1.13	1.00
	Sontest-İzleme testi	.11	.80	1.00
Deney- Kontrol Grubu	Öntest	5.67	2.74	.06
	Sontest	1.67	3.12	.60
	İzleme testi	1.22	2.57	.64

Tablo 27'de gösterilen sonuçlara göre deney grubu katılımcılarının boyun eğme çatışma çözüm stili son test puanlarının ($q=4.67$; $p<.05$) ve izleme testi puanlarının ($q=5.22$; $p<.05$) öntest puanlarından anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Boyun eğme çatışma çözüm stili son test ve izleme testi puanları arasında ise anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir ($q=.56$; $p>.05$). Aynı zamanda boyun eğme çatışma çözüm stili puanları açısından deney ve kontrol grubu arasında fark olmadığı bulunmuştur ($q=1.67$; $p>.05$). Bulgular Denence 5'in doğrulandığını, uygulanan programın bireylerin boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarını azaltmada anlamlı düzeyde etkili olduğunu ve bu etkinin kalıcı olduğunu göstermektedir.

Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada denence 6'nın - Deney ve kontrol gruplarının geri çekilme çatışma çözüm stili puanları ortalamalarının uygulama öncesi, uygulama sonrası ve izleme ölçümü değişimleri, deney grubu lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir.- test edilmesi amacıyla karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan katılımcıların ön test, son test ve izleme testine

ilişkin ortalama puanları ve puanlara ilişkin standart sapma değerleri Tablo 28’de verilmektedir.

Tablo 28

Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Grup	n	Ön Test		Son Test		İzleme Testi	
		Ortalama	S	Ortalama	S	Ortalama	S
Deney	9	22.56	9.26	24.11	7.04	26.00	8.54
Kontrol	9	24.56	5.05	24.88	5.99	23.67	5.85

Tablo 28’e göre, deney grubu katılımcıların geri çekilme çatışma çözüm stili ön test, son test ve izleme testi puanlarının artış gösterdiği, kontrol grubu katılımcılarının ise puanlarında değişiklik olmadığı belirlenmiştir. Uygulanan programın, deney grubu katılımcılarının geri çekilme çatışma çözüm stili puanları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen karışık ölçümler için iki faktörlü varyans analiz sonuçları Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29

Geri Çekilme Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	η^2
Gruplararası	2459.27	17				
Grup	.30	1	.30	.002	.97	.00
Hata	2458.97	16	153.69			
Grupiçi	376					
Ölçümler	15.81	2	7.91	.80	.46	.05
Grup*Ölçüm	44.93	2	22.46	2.28	.12	.13
Hata	315.26	32	9.85			

Tablo 30’da yer alan sonuçlar ölçüm sırasından bağımsız olarak gruplar arasında geri çekilme çatışma çözüm stili puanları bakımından anlamlı fark olmadığını göstermektedir $F(1,16)=0.002, p>.05$. Bireylerin yer aldıkları gruplardan ayrı olarak ölçüm sırası göz önüne alındığında geri çekilme çatışma çözüm stili puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur $F(2,32)=.80, p>.05$. Ek olarak İlişkisel Kültürel Temelli Psiko-eğitim programının, geri çekilme çatışma çözüm stili puanları üzerinde etkili olup olmadığını gösteren Grup*Ölçüm ortak etkisinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir $F(2,32)=2.28, p>.05$. Bu sonuçlara göre Denence 6’nın doğrulanmadığı,

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psikoeğitim Programının geri çekilme çatışma çözüm stili puanları üzerinde etkili olmadığı görülmektedir.

Program Değerlendirme Formundan Elde Edilen Bulgular

Uygulama bitiminde katılımcıların programı ve süreci genel olarak değerlendirmek amacıyla doldurdıkları formun maddelere göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30

Psiko-eğitim Programı Değerlendirme Formu Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Kesinlikle Katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Kısmen Katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Kesinlikle Katılmıyorum 1
	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %
Program kendi ilişki kurma biçimimi fark etmeme katkı sağladı.	7 (77.8)	2 (22.2)			
Yakın ilişkide toplumsal cinsiyet rollerinin neler olduğunun farkına vardım	8 (88)	1 (11)			
Toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkiler üzerindeki etkilerinin farkına vardım	8 (88)		1 (11)		
Yakın ilişkideki ihtiyaçlarımın neler olduğunun farkına vardım.	7 (77.8)	2 (22.2)			
İlişkilerde çatışma durumunda ortaya çıkan duygularımı fark ettim.	7 (77.8)	2 (22.2)			
İlişkilerde duygularımı açık bir biçimde ortaya koymanın önemini kavradım	7 (77.8)	2 (22.2)			
Program sağlıklı ilişkilerin özelliklerinin neler olduğunu öğrenmeme katkı sağladı.	8 (88)	1 (11)			
Yakın ilişkilerde ortaya çıkan flört şiddetinin biçimlerini kavradım.	5 (55.6)	4 (44.4)			

(Devam ediyor)

Tablo 30 (Devam)

Psiko-eğitim Programı Değerlendirme Formu Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Kesinlikle Katılıyorum 5	Katılıyorum 4	Kısmen Katılıyorum 3	Katılmıyorum 2	Kesinlikle Katılmıyorum 1
	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>f</i> %	<i>F</i> %
Programda güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışların neler olduğunu fark ettim.	6 (66.7)	3 (3.33)			
Program yakın ilişkide sahip olduğum hakları fark etmeme katkı sağladı	6 (66.7)	3 (3.33)			
Yakın ilişkide sınır koymanın önemini fark ettim.	7 (77.8)	2 (22.2)			
Olumlu çatışma çözmenin ilişkideki önemini fark ettim	7 (77.8)	2 (22.2)			
Olumlu çatışma çözmenin özelliklerini kavradım	6 (66.7)	3 (3.33)			
İlişkimde çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarımı fark ettim	6 (66.7)	3 (3.33)			
Program yaşadığım çatışmaları olumlu biçimde çözmeme katkı sağladı	6 (66.7)	3 (3.33)			
Program ilişkimde kendimi daha iyi hissetmeme katkı sağladı	8 (88)	1 (11)			
Programda kullanılan materyaller öğrenmeme katkı sağladı	9 (100)				
Uygulanan etkinlikler dikkat çekiciydi.	8 (88)	1 (11)			
Etkinlikler etkili biçimde uygulandı.	7 (77.8)	2 (22.2)			

Katılımcıların verdikleri program değerlendirme formuna verdikleri yanıtlar yüzde ve frekans olarak değerlendirilmiştir. Tablo 32 incelendiğinde, üyelerin cevaplarının “Kesinlikle Katılıyorum (5)” ve “Katılıyorum (4)” derecelendirme seçeneklerinde toplandığı görülmektedir. Sadece bir katılımcı “Toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkiler üzerindeki etkilerinin farkına vardım” seçeneğine “kısmen

katılıyorum yanıtını vermiştir. Formda yer alan maddeler birlikte değerlendirildiğinde deney grubuna katılan bireyleri programın kazanımları doğrultusunda yeni bilgi ve beceriler edindiklerini ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Yorumlar

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı'nın üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetine yönelik tutumları, ilişki nitelikleri ve çatışma çözüm stilleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı'na katılan bireylerin flört şiddetine yönelik tutum, boyun eğme, olumsuz çatışma çözüm stili puanlarında anlamlı bir düşüş olduğu, oluşan etkinin izleme testinde de sürdüğü belirlenmiştir. Buna ek olarak deney grubu katılımcılarının olumlu çatışma çözüm stili puanlarının izleme ölçümünde anlamlı şekilde arttığı saptanmıştır. Programın geri çekilme çatışma çözüm stili ve ilişki niteliği puanları üzerinde ise anlamlı bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, flört şiddetine yönelik tutum, ilişki niteliği ve çatışma çözüm stilleri başlıkları altında alanyazında yer alan benzer çalışmaların bulgularıyla tartışılarak yorumlanmıştır.

Flört Şiddetine Yönelik Tutum Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi

Araştırmada İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı'nın üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetini yönelik tutum puanlarını azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir. Bir diğer ifadeyle, uygulanan program üyelerin flört şiddetini kabul edilebilir görme düzeylerinin azalmasına katkı sağlamıştır. Önleme programlarının flört şiddetine yönelik tutumu değiştirmede etkili olduğunu gösteren araştırmalar, bu araştırmanın; uygulanan programın bireylerin flört şiddetini kabul edilebilir görme düzeylerinin azalmasına katkı sağladığı bulgusunu desteklemektedir (Adler-Baeder vd., 2007; Antle, Sullivan, Dryden, Karam ve Barbee, 2011; Kerpelman, 2010; Pearson, 2009; Sezgin, 2015).

Flört şiddeti önleme araştırmaları flört şiddetine yönelik tutumun, flört şiddetini önlenmede en belirleyici değişkenlerden biri olduğunu göstermiştir (Antle vd., 2011; Foshee vd., 2001; Josephson ve Proulx, 2008; O'Keefe, 1997). Bu bağlamda önleme programlarında flört şiddeti konusunda farkındalık kazandırılması ve flört şiddetini

kabul edici tutumun azaltılması hedeflenmektedir (O'Leary, Woodin ve Fritz, 2006; Wolfe vd., 2003). Bu araştırmada da flört şiddetini önleme amacıyla İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim programı ile flört şiddetine yönelik tutumun değiştirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada flört şiddetine yönelik tutumda değişim sağlanması amacıyla İlişkisel Kültürel Kuram temelinde gelişimi destekleyici ilişki özellikleri, güç dinamikleri, ilişkisel imgeler, flört şiddeti, toplumsal cinsiyet rolleri ve denetleyici imgeler konusunda öz farkındalık sağlanması gelişimlerini destekleyici ilişkilere ilişkin bilişsel model oluşturmaları üzerinde durulmuştur. İlişkisel Kültürel Kuramın flört şiddetini kabul edilebilir görme düzeyinin azalmasına katkı sağladığı düşünölmektedir. Yapılan çalışmalar önleme programlarında sağlıklı ilişki özellikleri, ataerkil yapı, güç, kontrol, toplumsal cinsiyet rolleri ve yakın ilişkide şiddeti normalleştiren toplumsal öğretiler gibi konulara odaklanılması gerektiği görüşünü desteklemektedir (Wolfe vd., 2003; Foshee vd., 2005).

Güncel yaklaşımlarda önleme programlarında sağlıklı ve sağlıksız ilişki özellikleri konusunda farkındalık kazandırılması öne çıkmaktadır. Bu araştırmada uygulanan programın en temel öğelerinden biri, katılımcıların gelişimi destekleyici ilişkiler hakkında bilişsel model geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Programda sağlıklı ve sağlıksız ilişki özellikleri kapsamında şiddetin ilişkinin olağan bir parçası olmadığı konusu ele alınmış, ilişkiler hakkındaki inançlarını ve tutumlarını yeniden yapılandırmaları amacıyla yeni bilgiler sunulmuştur. Programda bağlanma-kopukluk döngüsü ve gelişimi destekleyici ilişki özellikleri bağlamında yakın ilişkide haklar, sorumluluklar, sınırlar, hayır deme, yapıcı çatışma çözüme gibi olumlu ilişki özelliklerine odaklanılmasının flört şiddetine yönelik tutumun değişmesine katkı sağladığı düşünölmektedir. Miller ve diğerleri (2015) benzer biçimde sağlıklı ilişkiler ile ilgili bilgilendirmenin de flört şiddetine yönelik tutumları değiştirmede etkili olduğunu belirlemişlerdir.

Yakın ilişkilerdeki güç dinamiklerinin toplumsal cinsiyet rolleri, denetleyici imgeler ve kültür ile ilişkili olarak açıklanması, flört şiddetine ilişkin farkındalığı artırarak tutumun değişmesini sağlamış olabilir. Toplumsal ilişkiler içinde bireylere aktarılan romantik ilişkilerle ilgili öğretilerin, yetersiz ve beceriksiz kadın gibi denetleyici imgelerin flört şiddetini kabul edici tutuma neden olabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle programda kadın olmak ile ilgili inançlar ve denetleyici imgeler üzerinde durularak, kadınların romantik ilişkilerdeki rollerine eleştirel bir bakış

açısıyla bakmaları amaçlanmıştır. Araştırmada dikkat çeken bir diğer bulgu da gerek uygulama sırasında gerekse program sonunda yapılan değerlendirmelerde bireylerin sıklıkla şiddet içeren tutum, davranışların farkında olmadıklarını söylemeleridir. Programda romantik ilişki içinde sıradan gelen, ancak gerçekte şiddet içeren roller ve beklentiler üzerinde durulmuştur. Örneğin erkeğin öfkelenmesi, öfkelenmesinde yüksek sesle konuşması bağırıp çağırması, küfür etmesi ve şiddete başvurması “Erkektir yapar!” gibi bir duyarsızlık hatta bir tür kabullenilmişlikle karşılanmaktadır (Navaro, 2012). Bazı kültürlerde ise erkeğin kadından daha üstün olduğu, erkeğin kadını disipline etme hakkı bulunduğu kabul edilmektedir (Amoakohene, 2004; Mitra ve Singh, 2007; Liu ve Chan, 1999). Özellikle psikolojik şiddetin olduğu durumlarda bireyler ilişkilerinde şiddete maruz kaldıklarını her zaman ayırt edememektedirler. Örneğin ilişkide erkeğin kadını kontrol etmesi sahiplenme olarak yorumlanabilmektedir (Chung, 2005). Ya da kıskanç erkek, toplumca erkeksi olarak tanımlanmakta ve genelde olumlu erk çağrışımları olarak algılanmaktadır (Navaro, 2012). Bir anlamda bireyler flört şiddetini içeren tutum ve davranışları, şiddet olarak yorumlamaktan ziyade, ilişkinin olağan bir parçası olarak görebilmektedirler. Balsam ve Szymanski (2005) bununla uyumlu olarak flört şiddetine maruz kalan ve kalmayan bireylerin ilişkilerinden algıladıkları sevgi ve ilgi arasında fark olmadığını belirlemişlerdir. Bu araştırma kapsamındaki uygulama sırasında deney grubu üyeleri kıskançlık, kontrol etme, dışarı çıkmasına izin vermeme, hakaret etme, ısırma, çimdikleme gibi davranışların bir tür şiddet olduğunun farkında olmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar edindikleri farkındalıktan sonra kendi uyguladıkları şiddeti durdurduklarını ve kendilerini korumak için harekete geçebildiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı sınır koyarak partnerinin kendisini kontrol etmeye çalışmasına karşı durabildiğini, başka bir katılımcı ise partnerinin kendi ihtiyaçlarını görmezden gelmesi karşısında kendi ihtiyaçlarını söyleyebildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda şiddeti kabul edilebilir görmeye yol açan ilişkiler ile ilgili düşünceler ve inançlar konusunda farkındalık sağlanmış olmasının tutum değişikliğinde önemli olduğu söylenebilir. Nitekim Hazlett ve diğerleri (2016) bireylerin ilişki örüntüleri konusunda eleştirel düşünme ile oluşan öz farkındalığının şiddet ile baş edebilmede önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Programda etkinliklerin yapılandırılmasında bireylerin deneyimlemelerine olanak veren rol oynama gibi tekniklerin kullanılması flört şiddetine yönelik tutumun değişmesine etki etmiş olabilir. Bireylerin romantik ilişkilerde toplumsal cinsiyet

rollerinin kendini nasıl gösterdiğini anlamalarına yardımcı olmak amacıyla rol oynama tekniğini içeren etkinliklerden yararlanılmıştır. İlişkileri anlama, duygularla temasa geçme, düşünceleri, inançları ve duyguları dışa vurma amacıyla kullanılabilen rol oynama, bireylerin başka türlü farkına varamayacağı yönleri ile temasa geçmesine yardımcı olabilmektedir (Geldard ve Geldard, 2013). Rol oynama sırasındaki gözlemler yardımıyla kadınların, kadın olmak ile ilgili doğaçlama rol oynamalarına yön veren şeyin içselleştirilmiş toplumsal cinsiyet rolleri ve denetleyici imgeler olduğunun vurgulanması, bireylerin farkındalık geliştirmelerini sağlayarak flört şiddetini kabul edilebilir görmenin azalmasına katkı sunmuş olabilir. Ayrıca kendi ilişkilerini bu özellikler bakımından gözden geçirmeleri amacıyla psikodramatik olarak resimli kartlardan yararlanılmıştır. Semboller duyguları, düşünceleri, inançları, insanlarla olan ilişkileri temsil etmek amacıyla kullanılmaktadır (Geldard ve Geldard, 2013). Sembol kartlarla kendi ilişki biçimlerini dışsallaştırarak somutlaştırmalarına, grupla paylaşmalarına, var olan ihtiyaçlarını ve işlevsiz olan ilişki özelliklerini fark etmelerine yardım edilmiştir.

Araştırmada flört şiddetine yönelik tutumun değiştirilmesinde kültürel bağlam gözetilerek sağlıklı ve sağlıklı ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri, flört şiddetinin göstergeleri ile ilgili farkındalık sağlanması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular bireylerin flört şiddetine ilişkin farkındalıklarının arttığını ve bu etkinin iki ay sonrasında da devam ettiğini göstermektedir.

İlişki Niteliği Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi

Araştırmanın bir diğer bulgusu İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programının ilişki niteliği düzeylerini artırmada etkili olmadığı bulunmuştur. Bu bulgu alanyazındaki bazı araştırmaların bulguları ile tutarlıken (Wolfe vd., 2003; Woodin ve O'Leary, 2010), flört şiddetini önleme programlarının ilişki niteliği üzerinde etkili olduğunu gösteren araştırma bulguları (Antle vd., 2011; Miller vd., 2015) ile çelişmektedir.

İlişki niteliğinin geliştirilmesi amacıyla gelişimi destekleyici ilişki özellikleri konusunda farkındalık kazandırılması programın odak noktalarından birini oluşturmaktadır. İlişkinin niteliği flört şiddetine uğramada en belirleyici risk faktörlerinden biri olarak belirlenmiştir (Fernandez-Fuertes ve Fuertes, 2010; Vezina ve Hebert, 2007). Çatışmalar, kıskançlık, güç dengesizlikleri, sosyal destek eksikliği gibi

özelliklerle karakterize olan olumsuz ilişki niteliğinin, flört şiddetine uğrama riskini artırdığı belirlenmiştir (Capaldi vd., 2012; Giordano vd., 2010; Ortega ve Sanchez, 2011). Diğer taraftan ilişki niteliği düzeyi yüksek olan, ilişkilerinde yüksek bağlılık, memnuniyet ve güven algılayan bireylerin, çatışmalarını olumlu biçimde çözmeye istekli olabilecekleri belirtilmektedir. Bu nedenle bu araştırmada olduğu gibi önleme programlarının çoğunda sağlıklı ilişkiler geliştirilmesine özellikle odaklanıldığı görülmektedir (Antle vd., 2011; Leaf vd., 1997).

Uygulama sonunda programa katılan bireylerden bazılarının ilişki niteliği puanları artarken, bazılarının ilişki niteliği puanları azalmış ve bazıları program sonunda ilişkilerine son vermişlerdir. İlişkisel Kültürel Kuram bireylerin kendi özelliklerine, ilişkisel imgelerine ve ilişkilerinin özelliklerine dair öz farkındalık geliştirmelerini önemli görmektedir. Programda olumlu ve olumsuz ilişki özelliklerinin birlikte ele alınması, uygulanan programın öğelerinden birinin de yakın ilişki şiddeti olması kendi ilişkilerinin olumsuz özelliklerini fark etmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Bir anlamda bireylerin ilişki niteliği puanlarının düşmesi ya da ilişkilerine son vermeleri ilişkilerini sorgulamaları ve ilişkilerinin olumsuz özelliklerine ilişkin farkındalık kazanmaları ile açıklanabilir. Nitekim oturumlar sırasında katılımcılar edindikleri farkındalıkla ilişkilerini gözden geçirdiklerini, sorun olarak görmedikleri durumların sorun olduğunu fark ettiklerini belirtmişlerdir. Edindikleri farkındalıkla ihtiyaçlarının karşılanmadığı ilişkileri bırakmanın, nitelikli ilişkiler kurabilmenin bir adımı olduğu düşünülmektedir.

Programda çiftlerle değil, partnerlerden biri ile çalışılmıştır. İlişkilerin dinamik yapısı dikkate alındığında partnerlerden birinde olan değişimin ilişkinin dinamiğini etkilemesi beklenmektedir. Bu anlamda ilişki niteliğinde olumlu bir değişimin ortaya çıkması için zamana gereksinim olabilmektedir. Ancak ölçümlerin alınma süresi göz önünde bulundurulduğunda geçen süre değişimin görülmesi için yeterli olmayabilir. Yani, ilişki niteliğinin artabilmesi için bireyin öz farkındalığının artması ile çiftlerin edinilen yeni bilgilere ve oluşan değişime uyum sağlaması gerekmektedir. Dolayısıyla öğrenilen bilgilerin ilişki dinamiğine yerleşmesi için daha uzun bir zaman gerekebilir. Hira ve Overall (2011) araştırmalarında, ilişki niteliğinde değişimin ortaya çıkmasına ilişkin olarak bireylerde ilişkilerle ilgili öz farkındalığın değişim için yeterli olmayabileceğini, en kolay değişimin her iki tarafın da gönüllü katılımını gerektirdiğini saptamışlardır. Partnerlerden biri ile çalışılması hem zaman hem de

öğrenilen niteliklerin aktarılmasındaki güçlükler bakımından, ilişki niteliğinin geliştirilmesinde dezavantaj oluşturmuş olabilir.

Bunlara ek olarak ilişki doyumu ve ilişki niteliğini artırmada etkili olan programların içerikleri incelendiğinde programlarda sağlıklı ve sağlıksız ilişki özellikleri ile çatışma çözme becerilerinin yanı sıra iletişim becerilerine de odaklanıldığı görülmektedir. Bu araştırma kapsamında uygulanan programda, iletişim becerilerinin kullanılmasına değinilmiş olmakla birlikte, iletişim becerileri ayrı bir konu olarak ele alınmamıştır. Bireylerin ilişki niteliği puanlarının artmaması, ikili ilişkilerin gelişmesine yardım edecek becerilerin üzerinde durulmaması ile açıklanabilir. Programın ilişki niteliği puanlarına etkisi olmamasına ilişkin bir diğer açıklama, ilişki niteliği puanlarının ölçeğin ölçtüğü niteliklerle sınırlı olması olabilir. Yapılan analizler sonucunda ilişki niteliği puanlarının artmadığı saptanmıştır. Ancak bununla birlikte program değerlendirme formunda bireyler sağlıklı ilişkilere ilişkin bilgilerinin arttığını ve kendilerini ilişkilerinde daha iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Programa katılan katılımcılardan sekizi programın kendileri ve ilişkileri hakkında yeni şeyler keşfetmesine, sağlıklı ilişkilerin özelliklerinin neler olduğunu öğrenmelerine, ilişkilerinde kendilerini daha iyi hissetmelerine katkı sağladığını belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusu, alanyazında önleme programlarının bireylerin sağlıklı ilişkilere hakkında bilgi edinmelerine katkı sağladığını gösteren araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir (Adler-Baeder vd., 2007; Antle vd., 2011; Kerpelman, 2010; MacGowan, 1997).

Araştırmada programın ilişki niteliği puanlarının artmasına katkı sağlamadığı, ancak deney grubundaki katılımcıların sağlıklı ilişki özelliklerine ilişkin farkındalıklarının arttığı belirlenmiştir. Oturumlardaki ve uygulama sonrasında yapılan değerlendirmelerde bireylerin edindikleri farkındalıkla kendi ilişkisel özelliklerini gözden geçirdikleri, ilişkilerini geliştirebildikleri ya da ilişkiyi bırakabildikleri gözlemlenmiştir.

Çatışma Çözüm Stili Puanlarına İlişkin Bulguların İncelenmesi

Araştırmada İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programının boyun eğme ve olumsuz çatışma çözüm stilini kullanma eğilimlerinin azalması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Programın katılımcıların olumlu çatışma çözüm stili ve geri çekilme çatışma çözüm stilini kullanmaları üzerinde ise etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Ancak izleme testlerinin analiz edilmesi sonucunda, uygulamaya katılan bireylerin olumlu çatışma çözme stili puanlarının, uygulamanın bitiminden sonraki iki ayda anlamlı şekilde arttığı bulunmuştur. Geliştirilen önleme programlarında çatışma çözümü stillerinin tek tek değil çatışma çözüm becerileri olarak bütüncül değerlendirildiği görülmüştür (Hammond ve Yung, 1991; Lavoie vd., 1995). Bu araştırmada deney grubundaki bireylerin boyun eğme ve olumsuz çatışma çözüm stili puanlarının azalması, olumlu çatışma çözüm stili puanlarının izleme ölçümlerinde artması çatışma çözüm becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Bu anlamda önleme programlarının çatışma çözme becerilerini geliştirmeye katkı sağladığını gösteren araştırmalar, bu araştırmanın bireylerin yapıcı çatışma çözme becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı bulgusunu desteklemektedir (Antle vd., 2011; Hammond ve Yung, 1991; Lavoie vd., 1995; Jaffe vd., 1992).

Flört şiddetinin çatışma çözme ile ilişkili olması sebebiyle flört şiddetini önlemeye yönelik müdahale programlarında bireylerin çatışma çözme becerilerini geliştirmelerine yardım etmek ortak hedef olarak alınmaktadır (Lundquist vd., 2014). Yapılan araştırmalar olumsuz çatışma çözüm stili ve geri çekilme çatışma çözüm stiline flört şiddeti ile olumlu yönde ilişkili olduğunu, bireylerin çatışma çözümünden kaçınmalarının ya da çatışma çözümünde saldırgan biçimde davranmalarının flört şiddeti riskini artırdığını göstermektedir (Bonache, Ramírez-Santana ve Gonzalez-Mendez, 2016; O'Keefe ve Treister, 1998). Bu nedenle çatışmaların yapıcı çözümü romantik ilişkilerde önemli görülmektedir. Araştırmada uygulanan programda çatışma çözüm stilleri konusunda farkındalık oluşturulması ve çatışma çözüm stillerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmada deney grubuna katılan bireylerin boyun eğme çatışma çözme stilini daha az kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Çatışma çözme İlişkisel Kültürel Kuramda açıklanan bağlanma kopukluk döngüsünün merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda programda ilişkideki kopukluk stratejilerinin bir öge olarak belirlenmesi bireylerin çatışma çözme konusundaki farkındalıklarının artmasına katkı sağlamış olabilir. Kuramda söz edilen kopukluk stratejileri kavramı ile yapıcı olmayan çatışma çözüm stilleri ile belli açılardan benzerlik göstermektedir. Örneğin boyun eğme çatışma çözüm stili bireylerin kendi görüşlerini söylememesi, savunmaması ve isteklere uyum sağlamasını içermektedir. Benzer şekilde kopukluk stratejilerini kullanan bireyler çatışmalarda sorumluluk almakta, duygu ve düşüncelerini ifade etmekte güçlük yaşamakta, çatışma çözüme boyun eğme stiline benzer bir tavır sergilemektedirler.

Dolayısıyla çatışma çözme süreçlerinde kopukluk stratejilerinin ele alınması bireylerin boyun eğme çatışma çözüm stillerinin ilişkiler üzerindeki etkilerini anlamasına katkı sağlamış olabilir. Aynı zamanda bireylerin ilişkide sahip oldukları haklara ve öz değerlerine ilişkin farkındalıklarının artması boyun eğme puanlarının azalmasını etkilemiş olabilir.

Deney grubunda olan üyelerin olumsuz çatışma çözme stili puanlarının anlamlı şekilde azaldığı gözlenmiştir. İlişkisel Kültürel Kuramda empatiyi içeren yaratıcı çatışma çözme kavramı üzerinde durulmaktadır. Gelişimi destekleyici ilişkisel döngünün öğelerinden biri “*karşılıklı empati-doğru yaratıcı çatışmadır*”. Yapıcı çatışma, farklılığa saygı, olumlu kendini ifade kavramları yaratıcı çatışmanın parçaları olarak ele alınmaktadır. Program kapsamında olumlu çatışma çözme bu kavramlarla ilişkili olarak ele alınmıştır. Çatışma çözüme yapıcı olma ve farklılıklara saygı konularına vurgu yapılması, olumsuz çatışma çözüm stilini kullanma eğilimlerinin azalmasına katkı sağlamış olabilir.

Olumsuz çatışma çözüm stilini kullanma eğiliminin azalmasının yanı sıra deney grubu katılımcılarının olumlu çatışma çözüm stilleri puanlarının izleme ölçümlerinde anlamlı şekilde arttığı gözlenmiştir. Programda çatışma çözümünün konu olduğu oturumlarda psikodrama ısınma oyunlarından faydalanılmıştır. Programda rol oynamayı da içeren oyunlara yer verilmiş olmasının bireylerin olumsuz çatışma çözüm stillerini puanlarının azalmasına, olumlu çatışma çözüm stillerinin artmasına katkı sağladığı söylenebilir. Rol oynama sırasında bireyler hem sözlü hem de sözsüz olarak başkalarıyla olan ilişkilerinde nasıl davrandığını sergilemekte ve kendi davranışlarını gözlemleyerek düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını anlayabilmektedir (Geldard ve Geldard, 2013). Örneğin bir etkinlikte psikodramatik bir oyun ile bir çatışma durumunu deneyimleyerek çatışma sırasındaki duygu, düşünce ve davranışlarını fark etmeleri amaçlanmıştır. Uygulamalar sırasında bireylerin kendi çatışmalarını gözlemlemelerinin, hangi çatışma çözüm stilini kullandıklarına, çatışmada nasıl davrandıklarına, çatışmalarını yönlendiren düşüncelerine, çatışma içinde olunan kişiye göre çatışma stiline değişebildiğine ilişkin farkındalıklarının artmasına yardım ettiği gözlenmiştir. Başka bir söylemle bireylerin yapıcı çatışma çözüme ilişkin kendi özelliklerini değerlendirerek farkındalık geliştirdikleri düşünülmektedir.

Geri çekilme puanlarına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde ise geri çekilme puanlarında anlamlı değişimler olmadığı, bazı katılımcıların puanları düşerken bazı katılımcıların puanlarının yükseldiği gözlenmiştir. Geri çekilme çatışma çözüm stilini

kullanma eğiliminde olan bireyler sorunu tartışmaktan kaçınmaktadırlar. Alanyazında geri çekilme çatışma çözüm stili ile flört şiddeti arasında olumlu yönde ilişki olduğu, geri çekilme çatışma çözüm stilini kullanmanın flört şiddetini artırdığı belirtilmiştir (Bonache vd., 2016). Christensen ve Shenk'e (1991) göre çatışmadan kaçınmak ise sorunu çözmeyi engelleyerek olumsuz duyguların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Geri çekilme çatışma çözüm stili çoğunlukla yapıcı olmayan bir biçim olarak anılmakla birlikte, çatışma çözme stilinin çözümde etkili olup olmaması duruma göre değişebilmektedir. Kimi durumlarda geri çekilme çatışma çözüm stili, sorunu çözmek için sakinleşme süresi olarak kullanılabilir. Çatışma çözüm stilleri ölçeğinin geri çekilme alt boyutunda “*Eğer çok sinirlenmişsem, sinirim geçene kadar konuşmayı reddederim*”, “*Çok sinirlenmişsem konuşmayı ertelerim*” gibi maddeler yer almaktadır. Bu anlamda bireyler çatışmadan tümünden kaçınmaktan ziyade, geri çekilme çatışma çözüm stilini çatışma süresi olarak kullanıyor olabilirler.

Sonuç olarak uygulanan programın bireylerin çatışma çözme becerilerinin gelişmesine katkı sağladığı söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde olumsuz çatışma çözüm stili ve boyun eğme çatışma çözüm stili puanlarının azalması bireylerin çatışmaları daha etkili biçimde yönetebildiklerini göstermektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu kapsamda bazı önerilere yer verilmiştir

Sonuçlar

Araştırmanın genel amacı İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-Eğitim programının üniversite öğrencisi kadınlarda, flört şiddetine ilişkin tutumları, çatışma çözüm stilleri ve ilişki nitelikleri üzerindeki etkinin ve etkinin kalıcılığının belirlenmesidir.

Araştırma sonucunda, programın üniversite öğrencisi kadınların flört şiddetini kabul edilebilir görme düzeylerini azaltmada etkili olduğu ve bu etkinin kalıcı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca uygulama yapılan bireylerin çatışmada boyun eğme ve olumsuz çatışma çözüm stilini kullanma eğilimlerinin azaldığı ve etkinin uygulamanın bitiminden iki ay sonra da devam ettiği görülmüştür. Çatışma çözme ile ilgili bir diğer sonuç olumlu çatışma çözüm stilini kullanma düzeyini artırmada etkili olduğu, bu etkinin iki ay sonra da devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli programın bireylerin ilişki niteliği düzeyleri ve geri çekilme çatışma çözüm stilleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, uygulamacılar ve araştırmacılar için aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Öneriler

Uygulamacılara Yönelik Öneriler;

1. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı, önleme çalışmaları kapsamında üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik merkezlerinde uygulanabilir.
2. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı birinci düzey önleme programı olarak tasarlanmış, katılımcıların şiddete uğrama

geçmişlerine bakılmaksızın araştırmaya dahil edilmişlerdir. Program flört şiddetine maruz kalmış olan bireylere uygulanarak etkileri incelenebilir.

3. Programın içeriği iletişim becerilerini de kapsayacak şekilde genişletilerek uygulanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler;

1. Araştırmada üniversite öğrencisi kadınlar ile çalışılmıştır. Program karma gruplar ve erkek grupları için yeniden düzenlenerek, bu gruplar üzerindeki etkisi incelenebilir.
2. Araştırmada nitel değerlendirme yöntemlerine yer verilmemiştir. Programın etkiliği nitel verilerden yararlanılarak yeniden değerlendirilebilir.
3. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı'nın öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık, benlik saygısı gibi çeşitli değişkenler üzerindeki etkisi test edilebilir.
4. Araştırmada izleme ölçümleri program bitiminden iki ay sonra uygulanmıştır. İzleme ölçümleri daha uzun sürelerde alınarak, programın etkisinin kalıcılığı yeniden incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Aba, Y. A. ve Kulakaç, Ö. (2016). Çatışmaların Çözümüne Yaklaşım Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 12(1), 33-43. doi: 10.5350/BTDMJB201612106
- Açikel, S. (2009). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Adler-Baeder, F., Kerpelman, J. L., Schramm, D. G., Higginbotham, B., & Paulk, A. (2007). The impact of relationship education on adolescents of diverse backgrounds. *Family Relations*, 56(3), 291-303. doi.org: 10.1111/j.1741-3729.2007.00460.x
- Alegria-Flores, K., Raker, K., Pleasants, R. K., Weaver, M. A., & Weinberger, M. (2017). Preventing interpersonal violence on college campuses: the effect of one act training on bystander intervention. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(7), 1103-1126. doi: 10.1177/0886260515587666
- Ali, B., Swahn, M., & Hamburger, M. (2011). Attitudes affecting physical dating violence perpetration and victimization: Findings from adolescents in a high-risk urban community. *Violence and Victims*, 26(5), 669-683. doi: 10.1007/s11524-011-9601-6
- American Psychological Association. (2002). *Intimate partner abuse and relationship violence*. Retrieved from <https://www.apa.org/about/division/activities/partner-abuse.pdf>
- Amoakohene, M. I. (2004). Violence against women in Ghana: a look at women's perceptions and review of policy and social responses. *Social Science & Medicine*, 59(11), 2373-2385. doi: 10.1016/j.socscimed.2004.04.001
- Anderson, K. L. (2005). Theorizing gender in intimate partner violence research. *Sex Roles*, 52(11-12), 853-865. doi: 10.1007/s11199-005-4204-x
- Anderson, K. M., & Danis, F. S. (2007). Collegiate sororities and dating violence: An exploratory study of informal and formal helping strategies. *Violence Against Women*, 13(1), 87-100. doi: 10.1177/1077801206294808
- Antle, B. F., Sullivan, D. J., Dryden, A., Karam, E. A., & Barbee, A. P. (2011). Healthy relationship education for dating violence prevention among high-risk youth. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 173-179. doi: 10.1016/j.childyouth.2010.08.031
- Arnett, J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. *Child Development Perspectives*, 1(2), 68-73. doi: 10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x

- Aslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., ve Temel, F. (2008). *Ankara'da iki hemşirelik yüksekokulunun birinci ve dördüncü sınıflarında okuyan öğrencilerinin flört şiddetine maruz kalma, flört ilişkilerinde şiddet uygulama durumlarının ve bu konudaki görüşlerinin saptanması araştırması*. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi, Teknik Rapor. Ankara. Erişim: 10.05.2012, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/flort_siddeti.pdf
- Bakırcı, K. (2015). *İstanbul Sözleşmesi*. Ankara Barosu Dergisi, (4), 133-204.
- Ball, B., Tharp, A. T., Noonan, R. K., Valle, L. A., Hamburger, M. E., & Rosenbluth, B. (2012). Expect respect support groups: preliminary evaluation of a dating violence prevention program for at-risk youth. *Violence Against Women, 18*(7), 746-762. doi: 10.1177/1077801212455188
- Ball, B., Kerig, P. K., & Rosenbluth, B. (2009). Like a family but better because you can actually trust each other. *Health Promotion Practice, 10*, 45S-58S. doi: 10.1177/1524839908322115
- Balsam, K. F., & Szymanski, D. M. (2005). Relationship quality and domestic violence in women's same-sex relationships: the role of minority stress. *Psychology of Women Quarterly, 29*(3), 258-269. doi: 10.1111/j.1471-6402.2005.00220.x
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*(2), 191. doi: 10.1016/0146-6402(78)90002-4
- Banyard, V. L., & Cross, C. (2008). Consequences of teen dating violence: Understanding intervening variables in ecological context. *Violence Against Women, 14*(9), 998-1013. doi: 10.1177/1077801208322058
- Banyard, V. L., Cross, C. & Modecki, K. L. (2006). Interpersonal violence in adolescence: Ecological correlates of self-reported perpetration. *Journal of Interpersonal Violence, 21*(10): 1314–1332. doi.org/10.1177/0886260506291657
- Banyard, V. L., Plante, E. G., & Moynihan, M. M. (2004). Bystander education: Bringing a broader community perspective to sexual violence prevention. *Journal of Community Psychology, 32*(1), 61-79. doi: 10.1002/jcop.10078
- Barber, B., & Eccles, J. (2003). The joy of romance: Healthy adolescent relationships as an educational agenda. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*, 355-370. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bartels, A., & Zeki, S. (2000). The neural basis of romantic love. *Neuroreport, 11*(17), 3829-3834. doi: 10.1097/00001756-200011270-00046
- Becker, K. D., Stuewig, J., & McCloskey, L. A. (2010). Traumatic stress symptoms of women exposed to different forms of childhood victimization and intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence, 25*(9), 1699-1715. doi: 10.1177/0886260509354578

- Bell, K. M., & Naugle, A. E. (2007). Effects of social desirability on students' self-reporting of partner abuse perpetration and victimization. *Violence and Victims, 22*(2), 243-256. doi: 10.1891/088667007780477348
- Billingham, R. E., & Sack, A. R. (1987). Conflict tactics and the level of emotional commitment among unmarrieds. *Human Relations, 40*(1), 59-74. doi.org/10.1177/001872678704000105
- Boisvert, S., & Poulin, F. (2016). Romantic relationship patterns from adolescence to emerging adulthood: Associations with family and peer experiences in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 45*(5), 945-958. doi: 10.1007/s10964-016-0435-0
- Bonache, H., Ramírez-Santana, G., & Gonzalez-Mendez, R. (2016). Conflict resolution styles and teen dating violence. *International Journal of Clinical and Health Psychology, 16*(3), 276-286. doi: 10.1007/s10964-017-0635-2
- Bonomi, A. E., Anderson, M. L., Nemeth, J., Bartle-Haring, S., Buettner, C., & Schipper, D. (2012). Dating violence victimization across the teen years: Abuse frequency, number of abusive partners, and age at first occurrence. *BMC Public Health, 12*(1), 637. doi: 10.1186/1471-2458-12-637
- Borsky, A. E., McDonnell, K., Rimal, R. N., & Turner, M. (2016). Assessing bystander behavior intentions toward friends to prevent dating violence: Development of the bystander behavior intentions-friends scale through concept mapping and exploratory factor analysis. *Violence and Victims, 31*(2), 215-234. doi: 10.1891/0886-6708.VV-D-13-00196
- Breiding, M., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., & Mahendra, R. R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements*. Version 2.0. Retrieved from: <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipv/intimatepartnerviolence.pdf>
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist, 32*(7), 513. doi:10.1037/0003-066x.32.7.513
- Büyüköztürk, S. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Capaldi, D., & Gorman-Smith, D. (2003). The development of aggression in young male/female couples. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications* (pp. 23-56). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse, 3*(2), 231-280. doi:10.1891/1946-6560.3.2

- Carver, K., Joyner, K., & Udry, J. R. (2003). National estimates of adolescent romantic relationships. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications* (pp. 23–56). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Centers for Disease Control and Prevention. (2014). *Intimate partner violence in The United States—2010*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control.
- Centers for Disease Control and Prevention (2006). *Choose respect*. Retrieved from <http://vetoviolenace.cdc.gov/apps/datingmatters/respect.html>.
- Champion, H. L., & Durant, R. H. (2001). Exposure to violence and victimization and the use of violence by adolescents in the United States. *Minerva Pediatrica*, 53(3), 189-197.
- Christensen, A., & Shenk, J. L. (1991). Communication, conflict, and psychological distance in nondistressed, clinic, and divorcing couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 59(3), 458. doi: 10.1037/0022-006X.59.3.458
- Chung, D. (2005). Violence, control, romance and gender equality: Young women and heterosexual relationships. In *Women's Studies International Forum*, 28(6), 445-455. doi: 10.1016/j.wsif.2005.09.005
- Cinal, B. (2018). *Flört Şiddeti ve Flört Şiddetine Yönelik Tutumun Anksiyete ve Depresyon Düzeyleriyle İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Coker, A. L., Bush, H. M., Cook-Craig, P. G., DeGue, S. A., Clear, E. R., Brancato, C. J., ... & Recktenwald, E. A. (2017). RCT testing bystander effectiveness to reduce violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 52(5), 566-578. doi: 10.1016/j.amepre.2017.01.020
- Collibee, C., & Furman, W. (2016). Chronic and acute relational risk factors for dating aggression in adolescence and young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(4), 763-776. doi: 10.1007/s10964-016-0427-0
- Collins, W. A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 1-24. doi: 10.1111/1532-7795.1301001
- Connolly, J. A., & Josephson, W. (2007). Aggression in adolescent dating relationships: Predictors and prevention. *The Prevention Researcher*, 14, 3–5. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=EJ793966>
- Cornelius, T. L., & Resseguie, N. (2007). Primary and secondary prevention programs for dating violence : A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 12, 364–375. doi: 10.1016/j.avb.2006.09.006

- Cramer, D. (2002). Linking conflict management behaviours and relational satisfaction: The intervening role of conflict outcome satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19(3), 425-432. doi: 10.1177/0265407502193007.
- De La Rue, L., Polanin, J. R., Espelage, D. L., & Piggot, T. D. (2014). School-based interventions to reduce dating and sexual violence: A *Campbell Systematic Reviews*, 7. doi: 10.4073/csr.2014.7
- Demirtaş, E. (2015). *Flört İlişkisi Olan Üniversite Öğrencileri Arasında Psikolojik Saldırganlığa Başvurma: Toplumsal, Ebeveyn İlişkin ve Kişisel Faktörlerin Etkileşimi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Diamond, L. (2003). Love matters: Romantic relationships among sexual-minority. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, pesearch, and practical Implications* (pp. 23–56). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Duffey, T., & Haberstroh, S. (2012). Developmental relational counseling: A model for self-understanding in relation to others. *Journal of Creativity in Mental Health*, 7(3), 262-271. doi: 10.1080/15401383.2012.711709
- Edwards, S. R., & Hinsz, V. B. (2014). A meta-analysis of empirically tested school-based dating violence prevention programs. *Sage Open*, 4(2). doi: 10.1177/2158244014535787
- Eisenstein, Z. (1980). *Capitalist patriarchy and the case for socialist feminism*. New York: Monthly Review Press.
- Elias-Lambert, N., Black, B., & Sharma, Y. (2010). Middle school youth: Satisfaction with and responses to a dating violence and sexual assault prevention program. *Journal of School Violence*, 9, 136–153. doi:10.1177/0886260517726969
- Erikson, E. (1968). *Youth: Identity and crisis*. New York, NY: WW.
- Exner-Cortens D. Eckenrode J. & Rothman, E. (2013). Longitudinal associations between teen dating violence victimization and adverse health outcomes. *Pediatrics*, 131, 71-8. doi: 10.1542/peds.2012-1029
- Fernández-Fuertes, A. A., & Fuertes, A. (2010). Physical and psychological aggression in dating relationships of Spanish adolescents: Motives and consequences. *Child Abuse & Neglect*, 34(3), 183-191. doi: 10.1016/j.chiabu.2010.01.002
- Fincham, F. D. and Cui, M. (2011). Emerging adulthood and romantic relationships: An introduction. F. D. Fincham and M. Cui (Eds.). *Romantic relationships in emerging adulthood* (pp. 3-12). New York: Cambridge University Press.
- Fincham, F. D., Cui, M., Braithwaite, S., & Pasley, K. (2008). Attitudes toward intimate partner violence in dating relationships. *Psychological Assessment*, 20, 260–269. doi:10.1037/1040-3590.20.3.260

- Fincham, F. D., Stanley, S. M. & Rhoades, G. K. (2011). Romantic relationships in emerging adulthood: Advances in personal relationships. In F.D. Fincham & M. Cui (Eds.), *Romantic relationships in emerging adulthood* (pp. 293-316). New York: Cambridge University Press
- Flake, D. F. (2005). Individual, family, and community risk markers for domestic violence in Peru. *Violence Against Women*, 11(3), 353-373. doi:10.1177/1077801204272129
- Fletcher, G. J., Simpson, J. A., & Thomas, G. (2000). The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor analytic approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(3), 340-354. doi:10.1177/0146167200265007
- Flood, M. & Pease, B. (2009). Factors influencing attitudes to violence against women. *Trauma, Violence & Abuse*, 10 (2), 125-142. doi: 10.1177/1524838009334131
- Florsheim, P. (Ed.). (2003). *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Linder, G. F., Benefield, T., & Suchindran, C. (2004). Assessing the long-term effects of the Safe Dates program and a booster in preventing and reducing adolescent dating violence victimization and perpetration. *American Journal of Public Health*, 94(4), 619-624. doi: 10.2105/AJPH.94.4.619
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Ennett, S. T., Suchindran, C., Benefield, T., & Linder, G. F. (2005). Assessing the effects of the dating violence prevention program "Safe Dates" using random coefficient regression modeling. *Prevention Science*, 6(3), 245. doi: 10.1007/s11121-005-0007-0
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Greene, W. F., Koch, G. G., Linder, G. F., & MacDougall, J. E. (2000). The Safe Dates program: 1-year follow-up results. *American Journal of Public Health*, 90, 1619-1622. doi: 10.2105/AJPH.90.10.1619.
- Foshee, V. A., Karriker-Jaffe, K. J., Reyes, H. L. M., Ennett, S. T., Suchindran, C., Bauman, K. E., & Benefield, T. S. (2008). What accounts for demographic differences in trajectories of adolescent dating violence? An examination of intrapersonal and contextual mediators. *Journal of Adolescent Health*, 42(6), 596-604. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.11.005
- Foshee, V. A., Linder, F., MacDougall, J. E., & Bangdiwala, S. (2001). Gender differences in the longitudinal predictors of adolescent dating violence. *Preventive Medicine*, 32(2), 128-141. doi: 10.1006/pmed.2000.0793

- Foshee, V. A., Linder, G. F., Bauman, K. E., Langwick, S. A., Arriaga, X. B., Heath, J. L., ... & Bangdiwala, S. (1996). The Safe Dates Project: Theoretical basis, evaluation design, and selected baseline findings. *American Journal of Preventive Medicine*, 12(5), 39-47. doi:10.1016/S0749-3797(18)30235-6
- Fournier, B., Brassard, A., & Shaver, P. R. (2011). Adult attachment and male aggression in couple relationships: The demand-withdraw communication pattern and relationship satisfaction as mediators. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(10), 1982-2003. doi: 10.1177/0886260510372930
- Furman, W. (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current Directions In Psychological Science*, 11(5), 177-180. doi:10.1111/1467-8721.00195
- Furman, W., & Shaffer, L. (2003). The role of romantic relationships in adolescent development. In P. Florsheim (Ed.). *In Adolescent Romantic Relations and Sexual Behavior* (pp. 17-36). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Furr, S. R. (2000). Structuring the group experience: A format for designing psychoeducational groups. *Journal for Specialists in Group Work*, 25(1), 29-49. doi: 10.1080/01933920008411450
- Fruzzetti, A. E., & Levensky, E. R. (2000). Dialectical behavior therapy for domestic violence: Rationale and procedures. *Cognitive and Behavioral Practice*, 7(4), 435-447. doi:10.1016/S1077-7229(00)80055-3
- Gala, J., & Kapadia, S. (2013). Romantic relationships in emerging adulthood: A developmental perspective. *Psychological Studies*, 58(4), 406-418. doi: 10.1007/s12646-013-0219-5
- Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: Peace and conflict, development and civilization*. New Delhi: Sage
- Geldard, K., & Geldard, D. (2013). *Ergenler ve Gençlerle Psikolojik Danışma*. (Çev. Ed. M. Pişkin). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Giordano, P. C., Soto, D. A., Manning, W. D., & Longmore, M. A. (2010). The characteristics of romantic relationships associated with teen dating violence. *Social Science Research*, 39(6), 863-874. doi: 10.1016/j.ssresearch.2010.03.009
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 61, 6-15. doi.org/10.1037/0022-006X.61.1.6
- Gottman, J. M., & Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(1), 47. doi: 10.1037/0022-006X.57.1.47

- Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (2000). The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14-year period. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 737–745. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.00737.x
- Guidi, E., Magnatta, G., & Meringolo, P. (2012). Teen dating violence: The need for early prevention. *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, 17(1). Retrieved from http://ijfs.padovauniversitypress.it/system/files/papers/17_1_13.pdf
- Hammond, W. R., & Yung, B. R. (1991). Preventing violence in at-risk African-American youth. *Journal of Health Care for the Poor and Underserved*, 2(3), 359-373. doi: 10.1353/hpu.2010.0341
- Hatipoğlu, S. (2010). *Başkent Üniversitesi Öğrencilerinde Flört Şiddeti Prevalansı Anketi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Hattery, A. (2009). *Intimate partner violence*. Rowman & Littlefield.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511. doi:10.1037/0022-3514.52.3.511
- Hazlett, J., Pow, A. M., & Duffey, T. (2016). The impact project: A relational cultural approach to combating bullying and interpersonal violence. *Journal of Creativity in Mental Health*, 11(3-4), 236-253. doi: 10.1080/15401383.2016.1206842.
- Hegarty, K., Sheehan, M., & Schonfeld, C. (1999). A multidimensional definition of partner abuse: development and preliminary validation of the Composite Abuse Scale. *Journal of Family Violence*, 14(4), 399-415. doi: 10.1023/A:1022834215681
- Heise, L. L. (2011). *What works to prevent partner violence? An evidence overview*. Switzerland: World Health Organization Geneva.
- Hira, S. N., & Overall, N. C. (2011). Improving intimate relationships: Targeting the partner versus changing the self. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(5), 610-633. doi.org/10.1177/0265407510388586
- Hooper, D., Coughlan, J. and Mullen, M. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60. doi:10.21427/D7CF7R
- Hu, L. and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. doi:10.1080/10705519909540118
- Ismail, F., Berman, H., & Ward-Griffin, C. (2007). Dating violence and the health of young women: A feminist narrative study. *Health Care for Women International*, 28(5), 453-477. doi.org/10.1080/07399330701226438

- İftar, M. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutum ve Davranışları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye.
- Jaffe, P. G., Sudermann, M., Reitzel, D., & Killip, S. M. (1992). An evaluation of a secondary school primary prevention program on violence in intimate relationships. *Violence and Victims*, 7(2), 129-146. doi:10.1891/0886-6708.7.2.129
- Jaycox, L. H., Aronoff, J., & Shelley, G. A. (2007). *The break the cycle evaluation project*. RAND Corporation.
- Jaycox LH, McCaffrey D, Eiseman E, Aronoff J, Shelley GA, Collins RL., & Marshall GN. (2006). Impact of a schoolbased dating violence prevention program among Latino teens: a randomized controlled effectiveness trial. *Journal Adolescence Health*, 39(5), 694-704. doi: 10.1016/j.jadohealth.2006.05.002
- Jehn, K. A., & Mannix, E. A. (2001). The dynamic nature of conflict: A longitudinal study of intragroup conflict and group performance. *Academy of Management Journal*, 44(2), 238-251. doi:10.5465/3069453
- Johnson, M. P., & Ferraro, K. J. (2000). Research on domestic violence in the 1990s: Making distinctions. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 948-963. doi: 10.1111/j.1741-3737.2000.00948
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1994). Constructive conflict in the schools. *Journal of Social Issues*, 50(1), 117-137. doi:10.1111/j.1540-4560.1994.tb02401.x
- Jones, L. E. (1991). The Minnesota School Curriculum Project: A statewide domestic violence prevention project in secondary schools. In *Dating Violence: Young Women in Danger*. doi:10.1177/1077801206296979
- Jones, M. C., & Furman, W. (2011). Representations of romantic relationships, romantic experience and sexual behavior in adolescence. *Personal Relationships*, 18(1), 144-164. doi: 10.1111/j.1475-6811.2010.01291.x
- Josephson, W. L., & Proulx, J. B. (2008). Violence in young adolescents' relationships: A path model. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(2), 189-208. doi:10.1177/0886260507309340
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi- Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaplan, S. (2011). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ile Mücadelede Farklı Yöntemlerle Verilen Sağlık Hizmetleri Eğitimlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

- Kaukinen, C., Gover, A. R., & Hartman, J. L. (2012). College women's experiences of dating violence in casual and exclusive relationships. *American Journal of Criminal Justice*, 37(2), 146-162. doi: 10.1007/s12103-011-9113-7
- Kerpelman, J. (2010, July 12). *The YouthBuild USA evaluation study of Love Notes....Making relationships work for young adults and young parents*. Retrieved from <https://www.dibbleinstitute.org/Documents/YBUSA-Love-Notes-Evaluation-report-2010.pdf>
- Kılınçer, A. S., ve Dost, M. T. (2013). Romantik İlişkiyi Değerlendirme Ölçeği'nin Geliştirilmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 4 (1), 15–32. Erişim adresi <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/epod/article/view/5000045506>
- Kuffel, S. W., & Katz, J. (2002). Preventing physical, psychological, and sexual aggression in college dating relationships. *Journal of Primary Prevention*, 22(4), 361-374. doi: 10.1023/A:1015275506306
- Kurdek, L. A. (1994). Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples. *Journal of Marriage and the Family*, 705-722. doi:10.2307/352880
- Lanz, M., & Tagliabue, S. (2007). Do I really need someone in order to become an adult? Romantic relationships during emerging adulthood in Italy. *Journal of Adolescent Research*, 22(5), 531-549. doi:10.1177/0743558407306713
- Laursen, B. (1995). Conflict and social interaction in adolescent relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 5(1), 55-70. doi: 10.1207/s15327795jra0501
- Lavoie, F., Vezina, L., Piche, C., & Boivin, M. (1995). Evaluation of a prevention program for violence in teen dating relationships. *Journal of Interpersonal Violence*, 10(4), 516-524. doi:10.1177/088626095010004009
- Leaf, S., Cascardi, M., O'Leary, K. D., & Cano, A. (1997). Efficacy of a dating violence prevention program on attitudes justifying aggression. *Journal of Adolescent Health*, 21, 11–17. doi:10.1016/S1054-139X(96)00309-6
- Levesque, D. A., Johnson, J. L., Welch, C. A., Prochaska, J. M., & Paiva, A. L. (2016). Psychology of violence teen dating violence prevention : cluster-randomized trial of teen nonviolent relationships. *Psychology of Violence*. doi: 10.1037/vio0000049
- Leviton, L., Herrera, D., & Miller, S. (2015). Interventions to prevent and reduce teen dating violence. *Journal of Adolescent Health*, 56 (2), 1–2. doi:10.1016/j.jadohealth.2014.11.013
- Lewis, S. F., & Fremouw, W. (2001). Dating violence: A critical review of the literature. *Clinical Psychology Review*, 21(1), 105-127. doi: 10.1016/S0272-7358(99)00042-2

- Liu, M. & Chan, C. (1999). Enduring violence and staying in marriage. Stories of battered women in rural China. *Violence Against Women*, 5:1469–1492. doi: 10.1177/10778019922183471
- Linder, J. R., Crick, N. R., & Collins, W. A. (2002). Relational aggression and victimization in young adults' romantic relationships: Associations with perceptions of parent, peer, and romantic relationship quality. *Social Development*, 11(1), 69-86. doi: 10.1111/1467-9507.00187
- Lloyd, S. A., & Emery, B. C. (2000). The context and dynamics of intimate aggression against women. *Journal of Social and Personal Relationships*, 17(4-5), 503-521. doi: 10.1177/0265407500174003
- Lundquist, E., Hsueh, J., Lowenstein, A. E., Faucetta, K., Gubits, D., Michalopoulos, C., & Knox, V. (2014). *A family-strengthening program for low-income families: Final impacts from the Supporting Healthy Marriage evaluation*. New York, NY: MDRC.
- Luthra, R., & Gidycz, C. A. (2006). Dating violence among college men and women: Evaluation of a theoretical model. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(6), 717-731. doi:10.1177/0886260506287312
- Macgowan, M. J. (1997). An evaluation of a dating violence prevention program for middle school students. *Violence and Victims*, 12(3), 223-235. doi:10.1891/0886-6708.12.
- Madsen, S. D., & Collins, W. A. (2011). The salience of adolescent romantic experiences for romantic relationship qualities in young adulthood. *Journal of Research on Adolescence*, 21(4), 789-801. doi:10.1111/j.1532-7795.2011.00737.x
- Marshall, L. L., & Rose, P. (1987). Gender, stress and violence in the adult relationships of a sample of college students. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4(3), 299-316. doi:10.1177/026540758700400304
- Miller, L. M. (2011). Physical abuse in a college setting: A study of perceptions and participation in abusive dating relationships. *Journal of Family Violence*, 26(1), 71-80. doi: 10.1007/s10896-010-9344-2
- Miller, S., Williams, J., Cutbush, S., Gibbs, D., Clinton-Sherrod, M., & Jones, S. (2015). Evaluation of the Start Strong initiative: preventing teen dating violence and promoting healthy relationships among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 56(2), 14-19. doi: 10.1016/j.jadohealth.2014.11.003.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2002). *Motivational interviewing: preparing people for change, edn*. New York: Guilford.
- Mitra, A. & Singh P (2007). Human capital attainment and gender empowerment. *Social Science Quarterly*, 88:1227–1242. doi:10.1111/j.1540-6237.2007.00500.x.

- Moore, M. R., & Chase-Lansdale, P. L. (2001). Sexual intercourse and pregnancy among African American girls in high-poverty neighborhoods: The role of family and perceived community environment. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1146-1157. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.01146.x
- Moynihan, M. M., Banyard, V. L., Cares, A. C., Potter, S. J., Williams, L. M., & Stapleton, J. G. (2015). Encouraging responses in sexual and relationship violence prevention: What program effects remain 1 year later? *Journal of Interpersonal Violence*, 30(1), 110-132. doi: 10.1177/0886260514532719
- Murdock, N. L. (2014). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları. Olgu Sunu Yaklaşımıyla*. (Çev. Ed. F.Akkoyun). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Ltd.
- Nabors, E. L., & Jasinski, J. L. (2009). Intimate partner violence perpetration among college students: The role of gender role and gendered violence attitudes. *Feminist Criminology*, 4(1), 57-82. doi:10.1177/1557085108325235
- Navaro, L. (2012). *Tapınağın Öbür Yüzü: Kadınlar ve Erkekler Üzerine*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nazlı, S. (2016). *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik Programı* (Geliştirilmiş 5.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Noonan, R. K., & Charles, D. (2009). Developing teen dating violence prevention strategies: Formative research with middle school youth. *Violence Against Women*, 15(9), 1087-1105. doi: 10.1177/1077801209340761
- Novak, J., & Furman, W. (2016). Partner violence during adolescence and young adulthood: Individual and relationship level risk factors. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(9), 1849-1861. doi: 10.1007/s10964-016-0484-4
- Ocampo, B. W., Shelley, G. A., & Jaycox, L. H. (2007). Latino teens talk about help seeking and help giving in relation to dating violence. *Violence Against Women*, 13(2), 172-189. doi:10.1177/1077801206296982
- Offenhauer, P., & Buchalter, A. (2011). *Teen dating violence: A literature review and annotated bibliography*. The Library of Congress. Retrieved from <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/235368.pdf>
- O'Keefe, M (1997). Predictors of dating violence among high school students. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(4), 546-568. doi:10.1177/088626097012004005
- O'Keefe, M., & Treister, L. (1998). Victims of dating violence among high school students: Are the predictors different for males and females? *Violence Against Women*, 4(2), 195-223. doi: 10.1177/1077801298004002005
- O'leary, K. D., Woodin, E. M., & Fritz, P. A. (2006). Can we prevent the hitting? Recommendations for preventing intimate partner violence between young adults. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 13(3-4), 121-178. doi:10.1300/J146v13n03_06

- Onur, B. (1995). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ortega, R., & Sánchez, V. (2011). Juvenile dating and violence. *Bullying in Different Contexts*, 113-136. doi: 10.1017/CBO9780511921018.006
- Özabacı, N. (2011). İlişki Niteliği Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Education and Science/Eğitim ve Bilim*, 36(162), 159-167. Erişim adresi <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/774/318>
- Özcebe, H., Aslan, D., Karabiber, A. H., Küçüköztaş, M. F., Oransay, K. ve Ölmez, İ. (2002). Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Flört Şiddeti Konusundaki Görüşleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 20-28. Erişim adresi <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/797326>
- Özen, A. (2006). *Evlilik Uyumunun Yordayıcıları Olarak Karı ve Kocaların Değer Uyumları ve Eşlerin Çatışma Çözüm Stilleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), ODTÜ, Ankara, Türkiye.
- Özen, A., Engin, S. S., & Ugurlu, N. S. (2016). Conflict resolution styles scale in romantic relationship: The validity and reliability study. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4(7), 1-19. doi: 10.7816/nesne-04-07-01
- Pallant, J. (2003). *Spss survival manual*. Berkshire: Open University Press.
- Pearson, M. (2009). *Love U2: Getting smarter about relationships*. Berkeley, CA: The Dibble Institute for Marriage Education.
- Pierce, G. R., Sarason, I. G., Sarason, B. R., Solky-Butzel, J. A and Nagle, L. C. (1997). Assessing the quality of personal relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(3), 339-356. doi:10.1177/0265407597143004
- Reidy, D. E., Ball, B., Houry, D., Holland, K. M., Valle, L. A., Kearns, M. C., ... & Rosenbluth, B. (2016). In search of teen dating violence typologies. *Journal of Adolescent Health*, 58(2), 202-207. doi: 10.1016/j.jadohealth.2015.09.028
- Renzetti, C. M., Follingstad, D. R., & Coker, A. L. (2017). *Preventing intimate partner violence: Interdisciplinary perspectives*. Bristol: Policy Press.
- Reyes, H. L. M., Foshee, V. A., Niolon, P. H., Reidy, D. E., & Hall, J. E. (2016). Gender role attitudes and male adolescent dating violence perpetration: Normative beliefs as moderators. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(2), 350-360. doi: 10.1007/s10964-015-0278-0
- Ro, E., & Lawrence, E. (2007). Comparing three measures of psychological aggression: Psychometric properties and differentiation from negative communication. *Journal of Family Violence*, 22(7), 575-586. doi:10.1007/s10896-007-9109-8
- Rosen, K. H., & Bezold, A. (1996). Dating violence prevention: A didactic support group for young women. *Journal of Counseling & Development*, 74(5), 521-525. doi.org/10.1002/j.1556-6676.1996.tb01904.x

- Rusbult, C. E., Bissonnette, V. L., Arriaga, X. B., & Cox, C. L. (1998). Accommodation processes during the early years of marriage. In T. N. Bradbury (Ed.), *The developmental course of marital dysfunction* (p. 74–113). Cambridge University Press.
- Sakarya, A. (2013). *Üniversitede Öğrenim Gören Gençlerde Flörtte Şiddet* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Salman, Y. (2015). *Çocukluk Çağı İstismarı ve Ebeveynlerarası Şiddete Tanık Olmanın Psikolojik Sıkıntı Aracılığıyla Flört Şiddeti Üzerindeki Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Saltzman, L. E., Fanslow, J. L., McMahon, P. M., & Shelley, G. A. (1999). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Savoly, D., Ulaş, Ö., ve Zorbaz, S. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Çiftler Arası Şiddeti Kabul Düzeylerini Etkileyen Etmenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(42), 173–183. Erişim adresi <http://www.turkpdndergisi.com/index.php/pdr/article/view/22/20>
- Sezer, Ö. (2008). The adaptation of acceptance of couple violence scale into turkish : validity and reliability studies. *Journal of the Faculty of Education*, 9 (16) 1–15. Erişim adresi <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/ciftler-arasi-siddeti-kabul-olcegi-toad.pdf>
- Sezgin, E. (2015). *Ergen Romantik İlişkinde Sağlıklı İlişkiler Geliştirme Programının Kız Ergen Bireylerin Romantik İlişki Sürecinde Yaşadıkları Çatışma Eğilimine Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Shantz, C. U. (1987). Conflict between children. *Child Development*, 58, 283-305.
- Shorey, R. (2018). A longitudinal examination of teen dating violence from adolescence to young adulthood. Retrived From <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/252053.pdf>
- Shorey, R. C., Cornelius, T. L., & Bell, K. M. (2008). Behavioral theory and dating violence: A framework for prevention programming. *The Journal of Behavior Analysis of Offender and Victim Treatment and Prevention*, 1(4), 1. doi: 10.1037/h0100452
- Shorey, R. C., Zucosky, H., Brasfield, H., Febres, J., Cornelius, T. L., Sage, C., & Stuart, G. L. (2012). Dating violence prevention programming: Directions for future interventions. *Aggression and Violent Behavior*, 17(4), 289-296. doi:10.1016/j.avb.2012.03.001

- Shulman, S. (2003). Conflict and negotiation in adolescent romantic relationships. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Silverman, J. G., Raj, A., Mucci, L. A., & Hathaway, J. E. (2001). Dating violence against adolescent girls and associated substance use, unhealthy weight control, sexual risk behavior, pregnancy, and suicidality. *Jama*, *286*(5), 572-579. doi:10.1001/jama.286.5.572
- Snyder, D. K., Heyman, R. E., & Haynes, S. N. (2005). Evidence-based approaches to assessing couple distress. *Psychological Assessment*, *17*(3), 288. doi:10.1037/1040-3590.17.3.288
- Sousa, C. A. (1999). Teen dating violence: The hidden epidemic. *Family Court Review*, *37*(3), 356-374. doi: 10.1111/j.174-1617.1999.tb01310.x
- Stith, S. M., Smith, D. B., Penn, C. E., Ward, D. B., & Tritt, D. (2004). Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior*, *10*(1), 65-98. doi: 10.1016/j.avb.2003.09.001
- Straus, M. A. (1997). Physical assaults by women partners: A major social problem. In M. R. Walsh (Ed.), *Women, men and gender: Ongoing debates* (pp. 210-221). New Haven: Yale University Press.
- Straus, M. A. (2011). Gender symmetry and mutuality in perpetration of clinical-level partner violence: Empirical evidence and implications for prevention and treatment. *Aggression and Violent Behavior*, *16*(4), 279-288. doi:10.1016/j.avb.2011.04.010
- Sugarman, D. B., & Hotaling, G. T. (1989). Violent men in intimate relationships: An analysis of risk markers 1. *Journal of Applied Social Psychology*, *19*(12), 1034-1048. doi: 10.1111/j.1559-1816.1989.tb01237.x
- Sullivan, HS (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.
- Şentürk, Ş. (2015). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İletişim Eğitim Programının Etkililiği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye.
- Taylor, B. G., Mumford, E. A., & Stein, N. D. (2015). Effectiveness of “Shifting Boundaries” teen dating violence prevention program for subgroups of middle school students. *Journal of Adolescent Health*, *56*(2), 20–26. doi: 10.1016/j.jadohealth.2014.07.004
- Temple, J. R., Choi, H. J., Elmquist, J., Hecht, M., Miller-Day, M., Stuart, G. L., ... & Wolford-Clevenger, C. (2016). Psychological abuse, mental health, and acceptance of dating violence among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, *59*(2), 197-202. doi: 10.1016/j.jadohealth.2016.03.034

- Terzi, Ş. ve Tekinalp, B. (2013). *Psikolojik Danışmada Güncel Kuramlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Thornton, T.N., Craft, C.A., Dahlberg, L.L., Lynch, B.S., & Baer, K., (2000). *Best practices of youth violence prevention: A sourcebook for community action*. Atlanta, Georgia: Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence Against Women*, 6(2), 142-161. doi:10.1177/10778010022181769
- Toplu, E., ve Hatipoğlu-Sümer, Z. (2011). Flört İlişkisinde Şiddetin Yaygınlığı ve Türleri. XI. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*. Erişim adresi: https://www.pegem.net/akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=133693
- Toplu-Demirtaş, E., Hatipoğlu-Sümer, Z., & Fincham, F. (2017). Intimate partner violence in Turkey: The Turkish Intimate Partner Violence Attitude Scale-Revised. *Journal of Family Violence*, 32, 349-356. doi: 10.1007/s10896-016-9852-9
- Treboux, D., Crowell, J. A., & Waters, E. (2004). When" new" meets" old": configurations of adult attachment representations and their implications for marital functioning. *Developmental Psychology*, 40(2), 295. doi:10.1037/0012-1649.40.2.295
- Uluocak, Ş. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Stratejik Bir Başlangıç Noktası: Partner Şiddeti. *International Journal of Human Sciences*, 362–387. doi: 10.14687/ijhs.v11i2.2942
- Upchurch, D. M., Aneshensel, C. S., Mudgal, J., & McNeely, C. S. (2001). Sociocultural contexts of time to first sex among Hispanic adolescents. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1158-1169. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.01158.x
- Üstünel-Balcı, A. Ö. (2018). *Testing the effectiveness of a dating violence prevention program among college students in Istanbul* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Vagi, K. J., Rothman, E. F., Latzman, N. E., Tharp, A. T., Hall, D. M., & Breiding, M. J. (2013). Beyond correlates: A review of risk and protective factors for adolescent dating violence perpetration. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(4), 633-649. doi: 10.1007/s10964-013-9907-7
- Verhofstadt, L. L., Buysse, A., Rosseel, Y., & Peene, O. J. (2006). Confirming the three-factor structure of the quality of relationships inventory within couples. *Psychological Assessment*, 18(1), 15. doi:10.1037/1040-3590.18.1.15

- Veizina, J., & Hebert, M. (2007). Risk factors for victimization in romantic relationships of young women: A review of empirical studies and implications for prevention. *Trauma, Violence, & Abuse*, 8(1), 33-66. doi:10.1177/1524838006297029
- Vicario, M., Tucker, C., Smith Adcock, S., & Hudgins-Mitchell, C. (2013). Relational-cultural play therapy: Reestablishing healthy connections with children exposed to trauma in relationships. *International Journal of Play Therapy*, 22(2), 103. doi:10.1037/a0032313
- Wekerle, C., & Wolfe, D. A. (1999). Dating violence in mid-adolescence: Theory, significance, and emerging prevention initiatives. *Clinical Psychology Review*, 19(4), 435-456. doi:10.1016/S0272-7358(98)00091-9
- Whitaker, D. (2007). *School-based approaches-review of research. Teen dating violence: Developing a research agenda to meet practice needs*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Wolfe, D. A., Crooks, C., Jaffe, P., Chiodo, D., Hughes, & Ellis, R. (2009). A school-based program to prevent adolescent dating violence: A cluster randomized trial. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 163, 692-699. doi: 10.1001/archpediatrics.2009.69
- Wolfe, D. A., Jaffe, P. G., & Crooks, C. V. (2008). *Adolescent risk behaviors: Why teens experiment and strategies to keep them safe*. Yale University Press.
- Wolfe, D. A., Wekerle, C., Scott, K., Straatman, A., Grasley, C., & Reitzel-Jaffe, D. (2003). Dating violence prevention with at-risk youth: A controlled outcome evaluation. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 279-291. doi: 10.1037/0022-006X.71.2.279
- Woodin, E. M., & O'Leary, K. D. (2010). A brief motivational intervention for physically aggressive dating couples. *Prevention Science*, 11(4), 371-383. doi: 10.1007/s11121-010-0176-3
- World Health Organization (2010). *Preventing intimate partner and sexual violence against women: Taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organisation and London School of Hygiene and Tropical Medicine. Retrieved from https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/9789241564007_eng.pdf
- Wu, L. L., & Thomson, E. (2001). Race differences in family experience and early sexual initiation: Dynamic models of family structure and family change. *Journal of Marriage and Family*, 63(3), 682-696. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.00682.x
- Yarkovsky, N. (2016). Experiences of dating violence in emerging adult couples: the role of attachment style and emotion regulation. *Electronic Theses and Dissertations*. 5876. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/fbb7/151e07dc8844c6f68291a1e0ffbf85bef70c.pdf>

- Yarkovsky, N., & Fritz, P. A. (2014). Attachment style, early sexual intercourse, and dating aggression victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(2), 279-298. doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00682.x
- Yıldırım, S. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Toplumsal Cinsiyet Tutumlarının Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yumuşak, A. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, Türkiye.

EKLER

EK 1. İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programı Özeti

---

Programın Genel Amacı:

İlişkisel Kültürel Kuram Temelli Psiko-eğitim Programının genel amacı ilişki döngüsü, güç dinamikleri, flört şiddeti, kopukluk strajileri, ilişkisel imgeler, toplumsal cinsiyet rolleri ve denetleyici imgeler konusunda öz farkındalık geliştirerek gelişimlerini destekleyici ilişkilere ilişkin bilişsel model oluşturmalarına yardımcı olmaktır.

Programdaki Oturum Sayısı: 8

Programa Katılan Kişi Sayısı: 12

Oturum 1 -Tanışma-

Süre: 80 dakika

Amaç: Grubun amacını ve kurallarını kavramalarını sağlama

Hedef:

1. Grubun amacını açıklayabilme
2. Grubun kurallarını açıklayabilme
3. Gruba ilişkin kendi bireysel amaçlarını ifade edebilme

Kazanımlar:

1. Grubun amacını açıklar
2. Grubun kurallarını açıklar
3. Grup üyeleri birbirini tanır
4. Gruba ilişkin kendi bireysel amaçlarını ifade eder

Süreç

- ✓ Karşılama
  - ✓ Grup üyeleri tek tek kapıda karşılanır. Hoş geldiniz konuşması yapıldıktan sonra lider tarafından programın amacı, içeriği ve işleyişi hakkında kısaca bilgi verilir. Katılımcılara isimlerini yazmaları için yaka kartı ve kullanılan formları saklamaları için birer adet dosya verilir.
  - ✓ Grubun amacı çerçevesinde kendi bireysel amaçlarını paylaşmaları istenir.
  - ✓ Üyelerden grupta bireysel amaçlarının ne olacağını kendilerine verilen kâğıtlara yazmaları ve gönüllülerin bu amaçları diğer üyelerle paylaşmaları istenir.
  - ✓ Tanışma oyunu oynanır.
  - ✓ Hazırlanan yaka kartlarına isimlerini yazmaları istenir. Sonrasında isimli top oyununun yönergesi verilir. Topu elinde tutan kişi istediği birine ismini söyleyerek topu atar ve ona
-

---

istediği soruyu sorar. Sorunun cevabını aldıktan sonra aynı soruya kendisi de cevap verir. Etkinlik bu şekilde sürdürülür.

- ✓ Grup kuralları konulu etkinlik yapılır
- ✓ Grup kurallarını konusunda grup üyelerine grup içinde uyuması yazılı olduğu kâğıtlar küçük bir kutunun içine konularak üyelere birini almaları ve üzerinde yazılan kuralı diğer üyelere tanıtmaları istenir. Sonrasında üyelere eklemek istedikleri bir kural olup olmadığı sorulur.
- ✓ Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.

---

*Oturumda kullanılan isimli top oyunu Altınay'ın (2015) "Psikodrama 400 Isınma Oyunu" kitabından alınmıştır.

Oturum 2

- Toplumsal Öğretiler-Denetleyici İmgeler-

Süre: 80 dakika

Amaç: Yakın ilişkilerle ilgili toplumsal öğretilerin ilişkiler üzerindeki etkileri konusunu açıklama

Hedef:

1. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargıları açıklayabilme
2. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargılar ile ilişkide şiddetin kabul edilmesi arasındaki ilişkiyi açıklayabilme

Kazanımlar:

1. Yakın ilişkide toplumsal cinsiyet rollerini açıklar
2. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargıları açıklar
3. Yakın ilişkilerle ilgili kalıp yargılar ile ilişkide şiddetin kabul edilmesi arasındaki ilişkiyi açıklar

Süreç:

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir.
- ✓ Bir önceki oturumun özeti yapılır ve bir önceki oturuma ilişkin paylaşmak istedikleri herhangi bir şeyin olup olmadığı sorulur.
- ✓ “Kalıp yargılar” konulu etkinlik yapılır.
- ✓ Grup üyelerinden yüz yüze bakacak şekilde ikiye bölünmüş grup olmalarına yardım edilir. Gruplara rol kartları dağıtılır ve üyelerden karttaki konu ile ilgili doğaçlama rol yapmaları istenir. Etkinlik sonrasında da rol esnasındaki davranışları ile toplumun bize aktarmış olduğu kalıp yargılar arasındaki ilişkiye dikkat dikkat çekilir.
- ✓ Gönüllü üyeler etkinliğe ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşır.
- ✓ “İlişki Dansı” konulu etkinlik yapılır.
- ✓ İlişki dansı formu dağıtılarak, dans metaforu üzerinden ilişkilerin özellikleri konusunda etkileşim sürdürülerek ilişkilerde kalıp yargıların ilişkilerimizi nasıl etkilediğine ilişkin farkındalık sağlamalarına yardım edilir.
- ✓ Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.

Oturum 3
-Kendini Tanıma-İlişkisel İmgeler-

Süre: 80 dakika

Amaç: İlişkisel imgeleri açıklama

Hedef:

1. Kişisel özelliklerini betimleyebilme
  2. İlişkisel imgelerini betimleyebilme
-

Kazanımlar:

1. Kişisel özelliklerini betimler
  2. Yakın ilişkide diğerlerinden olan beklentilerini adlandırır
  3. Yakın ilişkideki ihtiyaçlarını sıralayabilir
-

Süreç:

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir.
  - ✓ Grup üyeleri tarafından bir önceki oturumun özeti yapılır.
  - ✓ Bir önceki oturuma ilişkin paylaşmak istedikleri herhangi bir şeyin olup olmadığı sorulur.
  - ✓ “İlişki Kartları” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Benim Bahçemin Kuralları formu dağıtılarak etkileşim başlatılır. Etkileşim tamamlandıktan sonra oturum öncesinde masaya yerleştirilmiş olan resimli kartlarından kendilerini, partnerini ve ilişkilerini anlatan bir kart seçmeleri istenir. Gönüllü üyelere seçtikleri kartların ve kendileri için ne anlam ifade ettiğini paylaşmaları istenir. Böylelikle kendi özelliklerini, partnerinin özelliklerini ve ilişkilerinin özelliklerini fark etmelerine yardımcı olunmasına çalışılır.
  - ✓ Üyelerden ilişkide ihtiyaç duydukları şeyleri temsil etmesi için bir resimli kart daha seçmeleri istenir. Etkileşim sürdürülerek hali hazırda ilişkilerindeki ihtiyaçlarını fark etmelerine yardım edilir.
  - ✓ Gönüllü üyeler oturuma ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşır.
  - ✓ Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.
-

Oturum 4

İlişkisel Döngü-Yakınlık-Kopukluk

Süre: 80 dakika

Amaç: İlişkisel döngünün özelliklerini açıklama

Hedef:

1. İlişkisel döngünün özelliklerini açıklayabilme
  2. İlişkilerdeki yakınlığın kesilme biçimlerini (kopukluk stratejileri) betimleyebilme
-

Kazanımlar:

1. İlişkisel döngünün özelliklerini açıklar
  2. İlişkilerde yakınlığın kesilme biçimlerini betimler
  3. İlişkilerde yakınlığın kesilmesi durumunda ortaya çıkan duygularını adlandırır
-

Süreç:

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir. Grup üyeleri tarafından bir önceki oturumun özeti yapılır. Bir önceki oturuma ilişkin paylaşmak istedikleri herhangi bir şeyin olup olmadığı sorulur.
- ✓ İlişkisel döngünün özellikleri kısaca anlatılır.
- ✓ Form-5 kullanılarak, ilişkisel döngünün şeması üzerinden ilişkisel döngünün özellikleri anlatılır. Çatışmaların karşılıklı empati ile yaratıcı şekilde çözülmesinin sonucunda ilişkinin daha da güçleneceği vurgulanır.
- ✓ “Evet-hayır oyunu” konulu etkinlik yapılır.
- ✓ Üyelerden gönüllü 2 üyenin ayağa kalkması istenir. Üyelere herhangi bir konu üstüne konuşuyor olduklarını, birinin yalnızca “istiyorum” diğersinin de yalnızca “olmaz” kelimesini kullanarak iletişimi sürdürmeleri söylenir. Etkileşim sürecince nasıl davrandıklarına dikkat etmeleri söylenerek, tepkilerinin gündelik yaşamdaki tepkileri ile benzeyip benzemediği sorulur. Gönüllü üyeler etkinlikte çatışma çözme tepkilerine ilişkin farkındalıklarını paylaşır.
- ✓ “Çatışma tepkileri” konulu etkinlik yapılır.
- ✓ Grup üyelerinden çatışma durumundaki tepkilerinin (olumlu çatışma çözüm stili, olumsuz çatışma çözüm stili, boyun eğme ve geri çekilmeyi) hangi gruptandırılmaya daha uygun olduğunu belirler. Sonra ikişerli grup olmaları istenerek çatışma tepkilerinin konusunda paylaşımında bulunmaları istenir.
- ✓ Sonrasında üyelerle çatışma çözme konusunda rol oynama yapılır. Rol oynamalar üzerinden etkileşim sürdürülerek, rol oynayanlara nasıl hissettikleri soruldu. Etkileşim esnasında ortaya çıkan çatışma çözmeyle ilişkin düşünceler ile kalıp yargılar arasındaki ilişkiye dikkat çekilir. Gönüllü üyeler oturuma ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşır. Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.

---

*Oturumda kullanılan Evet-Hayır etkinliği Altınay'ın (2015) “Psikodrama 400 Isınma Oyunu” kitabında yer alan “Diyaloglar” oyunundan uyarlanmıştır.

Oturum 5 -Güç-

Süre: 80 dakika

Amaç: Yakın ilişkilerde gücün kullanımını ve güç dengesizliklerini açıklama

---

Hedef:

1. Yakın ilişkilerde gücün kullanımını ve güç dengesizliklerini açıklayabilme
  2. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışları adlandırabilme
-

Kazanım:

1. Yakın ilişkilerde gücün kullanım biçimlerini açıklar
  2. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan düşüncelerini açıklar
  3. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygularını adlandırır
  4. Güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan davranışlarını açıklar
  5. Gücün dengeli dağılımının ilişkiler üzerindeki olumlu etkilerini sıralar
-

Süreç:

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir. Grup üyeleri tarafından bir önceki oturumun özeti yapılır
  - ✓ “Güç ve güç dengesizlikleri” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ İlişkide güçlü olmanın temel ilişki ihtiyaçlarından biri olduğu ve güç dengesizlikleri olduğunda farkında olduğumuz ya da olmadığımız olumsuz duygularımız olabileceği söylenerek etkileşim başlatılır. İlişkide güç dengesizlikleri olduğunu nasıl anlarsınız sorusu yöneltilerek etkileşim sürdürülür.
  - ✓ Güç dengesizliklerinin kimi zaman, flört şiddetine dönebildiği vurgulanır. Daha önce hazırlanan flört şiddet türlerini anlatan kartlar rastgele olarak üyelere dağıtılır. Üyelerden kendisine verilen kartı okuduktan sonra elindeki kartta yazanları grupta paylaşmaları istendi. Böylelikle ilişkide yaşanan flört şiddeti türlerini fark etmelerine yardım edilir.
  - ✓ Sonrasında “kaynayan kurbağa” anekdotu anlatılır. İlişkilerinde kişiler duygusal yönlendirmeye, psikolojik istismara uzun süre yavaş yavaş şiddete maruz kaldıklarında, çoğu zaman bunu fark etmediklerine, sorunun kendinde olduğunu düşünmelerine sebep olabileceğine dikkat çekilir. Form-5 dağıtılarak güç dengesizliklerinin verdiği gizli mesajlar, sebep olduğu duygu ve davranışlar konusu üzerinde durulur. Sürekli psikolojik saldırganlığa maruz kalan kişinin nasıl düşüneceği nasıl hissedeceği ve davranacağı konusunda etkileşim sürdürülür. Form-6 dağıtılarak ilişkide zaman zaman güç dengesizliklerinin olabileceğine, ancak taraflardan birinin sürekli olarak güçsüz konumda kalmasının olumsuz duygulara sebep olabileceği söylenir.
  - ✓ “Sevgi ne değildir?” konulu etkinlik yapılır
  - ✓ Form-7 dağıtılarak incelemeleri istenir. Sonrasında grup üyelerinin 3erli grup oluşturmaları sağlanarak, üyelere topluma “Sevgi ne Değildir”i anlatmak istedikleri bir sayfa tasarımları istenir.
  - ✓ Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.
-

Oturum 6 Sağlıklı İlişki

Süre: 80 dakika

Amaç: Gelişimi teşvik edici ilişkilerin özelliklerini açıklama

---

Hedef:

1. Otantik iletişimin özelliklerini açıklayabilme
  2. Yakın ilişkide sahip olduğu hakları sıralayabilme
  3. Yakın ilişkide sınır koymanın önemini açıklayabilme
-

Kazanım:

1. Güvenlik, güç ve karşılıklılık kavramları ile otantik iletişim arasındaki ilişkiyi açıklar
  2. Yakın ilişkide sahip olduğu hakları açıklar
  3. Yakın ilişkide sınırların rolünü açıklar
-

Süreç:

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir. Grup üyeleri tarafından bir önceki oturumun özeti yapılır
  - ✓ “Güven dansı” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Grup üyelerinden ikişerli grup olmaları istenir. Gözlerini kapatarak, karşıdakinin güven duygusu olduğunu hayal etmesi ve müzik eşliğinde dans etmeleri istenir. Aynı zamanda yönerge verilirken ilişkideki beş iyi şey ile ilgili yönergeler verilerek imajinasyon yaptırılır.
  - ✓ “Sınırlarım” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ İlişki bahçesi metaforundaki çitler hatırlatarak sınırlar konusuna dikkat çekilir. Üyelere oyun hamuru verilerek kendi sınırlarını temsil eden bir nesne yapmaları istenir. Paylaşım aşamasında bu nesnelere sınırları arasındaki bağlantıları anlatarak sınırlarının özelliklerini ve neye ihtiyaçları olduğunu fark etmelerine yardım edilir.
  - ✓ “Sınırlarla ilgili yanlış inanışlar” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Sınırların doğası formu ve sınır koyarsam ne olur formundan yararlanılarak sınırlarla ilgili yanlış inanışlarını fark etmelerine yardım edilir.
  - ✓ Gönüllü üyeler oturuma ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşır. Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.
-

Oturum 7 Çatışma Çözme

Süre: 80 dakika

Amaç: Çatışma ile yaratıcı şekilde uzlaşmanın önemini açıklama

---

Hedef:

1. Olumlu çatışma çözme özelliklerini açıklayabilme
  2. Yakın ilişkide çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarını betimleyebilme
-

Kazanımlar:

1. Olumlu çatışma çözme özelliklerini açıklar
  2. Çatışma çözümede gerçek duyguları ortaya koyanın önemini açıklar
  3. Yakın ilişkide çatışma çözme ve gelişme arasındaki ilişkiyi betimler
  4. Yakın ilişkideki çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarını betimler
-

Süreç

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir. Grup üyeleri tarafından bir önceki oturumun özeti yapılır
  - ✓ “Duyguları fark et” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Öfke nedir? diye sorularak grup üyeleri arasında etkileşim başlatılır. Öfkenin doğası formu dağıtılarak öfke ve saldırganlık arasındaki farka dikkat çekilir. Grup üyelerine duygularını ifade eden bir nesne seçmeleri istenerek, öfke duygusunun ifade edilmesi konusunda etkinlik sürdürülür. Öfkenin bir duygu olduğu ve diğer duygular gibi işlevi olduğu vurgulandıktan sonra öfkenin ifade edilmesinin önemi vurgulanır. Öfke kontrol yöntemleri anlatılarak, öfke ile ilişkili gerçek duygularını söylemenin önemi üzerinde durulur.
  - ✓ “Olumlu çatışma çözme” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Gönüllü üyeler oturuma ilişkin duygu ve düşüncelerini paylaşır. Oturum özetlenir ve üyelere paylaşmak istedikleri herhangi bir şey olup olmadığı sorularak oturum sonlandırılır.
-
-

Oturum 8 - Sonlandırma -

Süre: 80 dakika

Amaç: Gruptan olumlu duygularla ayrılmalarını sağlama

Hedef:

1. Gruba ilişkin kazanımlarını açıklayabilme
  2. Grubun sonlanmasına ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklayabilme
  3. Grupta olumlu duygular ile ayrılabilme
-

Kazanımlar:

1. Gruba ilişkin kazanımlarının neler olduğunu açıklar.
  2. Gruba ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklar
  3. Grubun sonlanmasına ilişkin duygu ve düşüncelerini açıklar
-

Süreç

- ✓ Üyelerin duygu durumları kontrol edilir. Programın sonuna geldiğini belirtilir ve tüm oturumların içeriği üyelerle birlikte kısaca özetlenir.
  - ✓ Grup üyelerinden grup süreci ile ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmaları istenir.
  - ✓ Üyelere birinci oturumda yazdıkları bireysel amaçları dağıtılarak, hangilerine ulaştıkları hangilerine ulaşamadıklarını karşılaştırmaları istenir.
  - ✓ Bütün üyeler süreçle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaştıktan sonra üyelere son test uygulaması için ölçekler verilir.
  - ✓ “Olumlu duyguları paylaşma” konulu etkinlik yapılır.
  - ✓ Her öğrenciye renkli kağıtlar dağıtılır ve üstüne isimlerini yazmaları istenir. Daha sonra isimlerinin yazılı olduğu kağıdı bir yandaki kişiye vermeleri söylenir. Kağıt kendine gelen kişi, kağıdın üstünde ismi yazılı olan üyeye ilgili olumlu duygu ve düşüncelerini yazarak kağıdı bir yandaki kişiye verir. Böylelikle her üye kendi kağıdını aldığı anda etkinlik sona erer. Daha sonra her üyeden kendisiyle ilgili yazılanları paylaşması istenerek, neler hissettiği ve neler fark ettiği sorulur.
  - ✓ Grup üyelerine gruba katılmalarından dolayı onlara teşekkür edilerek grup sonlandırılır.
-

EK 2. Yakın İlişkilerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği- Gözden Geçirilmiş Formu
Örnek Maddeleri

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Partnerimin bana karşı cinsten biri ile konuşmamamı söylemesi gururumu okşar.					
2. Partnerimin günün her dakikası ne yaptığımı sorması hoşuma gitmez.					
3. Partnerim beni incitmediği sürece —tehditlerini mazur görürüm.					
4. Partnerimin başkalarının önünde beni aşağılamasını çok büyük bir sorun olarak görmem.					
5. Partneri bıçak ya da tabancayla tehdit etmek asla uygun değildir.					
6. Partnerime ait herhangi bir şeye zarar vermenin yanlış olduğunu düşünüyorum.					

EK 3. Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği Örnek Maddeleri

		Hiç Katılmıyorum	Oldukça Katılmıyorum	Birazcık Katılmıyorum	Birazcık Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Çok Katılıyorum
1	Tartışma esnasında konuyla ilgisiz de olsa zayıflıklarımı yüzüne vururum.						
2	Sesimi yükselterek beni dinlemesini sağlamaya çalışırım.						
3	İlişkide sorun yaşanmaması için kendimden ödün veririm.						
4	Çok gergin olduğumuzda susarım.						
5	Bir problem yaşandığında, kendimi sevgilimin yerine koyarak onun ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.						

EK 4. İlişki Niteliği Ölçeği Örnek Maddeleri

		Hiç	Biraz	Orta	Çok
1	Bir problemle ilgili yardıma ihtiyaç duyduğunuz zaman bu kişiye ne kadar güvenirsiniz?				
2	Bu kişi sizin kendinizi ne kadar suçlu hissetmenize neden olur?				
3	Bu kişinin ne kadar değişmesini istersiniz?				
4	Bu kişi yaşamınızı hangi sıklıkta kontrol etmeye ya da etkilemeye çalışır				

EK 5. Kişisel Bilgi Formu

1. Adınız-Soyadınız :
2. Yaşınız :
3. Bölümünüz :
4. Sınıfınız :
5. Anne eğitim düzeyiniz :
6. Baba eğitim düzeyiniz :
7. Sosyo-ekonomik düzeyiniz :

8. Şuanda bir flört ilişkiniz var mı?

Evet ( ) Ne kadar süredir devam ediyor?.....

Hayır ( ) En son ne zaman bir flört ilişkiniz oldu?.....

EK 6. Program Değerlendirme Formu

	Kesinlikle Katılıyorum-5	Katılıyorum-4	Kısmen Katılıyorum-3	Katılmıyorum-2	Kesinlikle Katılmıyorum-1
Program kendim ve ilişkilerim hakkında yeni şeyler keşfetmeme yardımcı oldu.					
Program kendi ilişki kurma biçimimi fark etmeme katkı sağladı.					
Yakın ilişkide toplumsal cinsiyet rollerinin neler olduğunun farkına vardım					
Toplumsal cinsiyet rollerinin ilişkiler üzerindeki etkilerinin farkına vardım					
Yakın ilişkideki ihtiyaçlarımın neler olduğunun farkına vardım.					
İlişkilerde çatışma durumunda ortaya çıkan duygularımı fark ettim.					
İlişkilerde duygularımı açık bir biçimde ortaya koymanın önemini kavradım					
Program sağlıklı ilişkilerin özelliklerinin neler olduğunu öğrenmeme katkı sağladı.					
Yakın ilişkilerde ortaya çıkan flört şiddetinin biçimlerini kavradım.					
Programda güç dengesizliklerine bağlı olarak ortaya çıkan duygu, düşünce ve davranışların neler olduğunu fark ettim.					
Program yakın ilişkide sahip olduğum hakları fark etmeme katkı sağladı					
Yakın ilişkide sınır koymanın önemini fark ettim.					
Olumlu çatışma çözmenin ilişkideki önemini fark ettim					
Olumlu çatışma çözmenin özelliklerini kavradım					
İlişkimde çatışma çözme ile ilgili sorumluluklarımı fark ettim					
Program yaşadığım çatışmaları olumlu biçimde çözmeme katkı sağladı					
Program ilişkimde kendimi daha iyi hissetmeme katkı sağladı					
Programda kullanılan materyaller öğrenmeme katkı sağladı					
Uygulanan etkinlikler dikkat çekiciydi.					
Etkinlikler etkili biçimde uygulandı.					

EK 7. Etik Kurul İzni

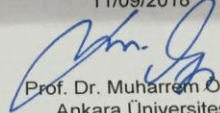
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 10/09/2018
Toplantı Sayısı : 11
Karar Sayısı : 147

147- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Özlem Gündüz**'ün "İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Programın Üniversite Öğrencisi Kadınların Flört şiddeti Tutumlarına, Çatışma Çözmelerine, İlişkilerine Etkisi" başlıklı tez çalışması ile ilgili 30/04/2018 tarih ve 6/95 sayılı kararı doğrultusunda yaptığı düzeltmeler Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı doktora öğrencisi **Özlem Gündüz**'ün "İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Programın Üniversite Öğrencisi Kadınların Flört şiddeti Tutumlarına, Çatışma Çözmelerine, İlişkilerine Etkisi" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
11/09/2018

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“İlişkisel Kültürel Kurama Dayalı Programın Üniversite Öğrencisi Kadınların Flört Şiddeti Tutumlarına, Çatışma Çözmelerine, İlişkilerine Etkisi” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	:12.11.2019
Gönderim Numarası	:1212175252
Sayfa Sayısı	:96
Sözcük Sayısı	:23.208
Karakter Sayısı	:168.800
Benzerlik Oranı	:%10
Savunma Tarihi	:06.12.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Özlem GÜNDÜZ

Tarih : 12.11.2019

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı :Özlem GÜNDÜZ

E-Posta Adresi :ozlemgunduz@gmail.com

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Psikolojik Danışman	Milli Eğitim Bakanlığı –Fatih Ortaokulu-Kütahya	2013-Halen
Psikolojik Danışman	Milli Eğitim Bakanlığı –İşitme Engelliler İlköğretim Okulu-Kütahya	21.01.2010– 24.07.2013
Psikolojik Danışman	Milli Eğitim Bakanlığı –Mürefte Çok Programlı Lisesi-Tekirdağ	18.09.2009– 15.01.2010

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2014
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Ankara Üniversitesi	2005

Yayınlar:

Bozkur, B. & Gündüz, Ö. (2017). Analyzing Research about Resilience. *New Trends and Issues Proceedings on Humanities and Social Sciences*, (3) 3. doi.org/10.18844/gjhss.v3i3.1590

Zorlu, H. & Gündüz, Ö. (2019). Humor in Psychotherapy. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 8 (3), 190-199. doi:10.5455/JCBPR.39012

Gündüz, Ö. (2019). Grupla Psikolojik Danışmada Aktarım; Psikodrama Yöntem ve Teknikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (12) 67, 575-580. doi: 10.17719/jisr.2019.3745

